

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΙΕ'.

ΙΟΥΝΙΟΣ 1952

ΑΡΙΘ. 128

Η ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ (*)

Εὐχαριστῶ τὸν Σύλλογον τοῦ «Ἑλλη-
νικοῦ Φωτὸς» διὰ τὴν ἰσοῦν τιμητικὴν δι'
ἐμὲ πρόσκλησιν ὅπως συζητήσω πρὸ ὑμῶν
τὰ αἷτια τῆς ἐν γένει ἐγκληματικότητος
καὶ δὴ τῆς ἐμφανίσεως αὐτῆς ἀπὸ τοῦ
παρελθόντος θέρους ἐν εἶδει ἐπιδημίας.
Εἶναι δὲ πράγματι ἀξία συζητήσεως ἡ αἰ-
τιολογία τῆς ἐγκληματικότητος, διότι διὰ
τῆς γνώσεως τῶν αἰτίων εἶναι δυνατόν
νὰ πολεμηθῇ τὸ κακόν.

Ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ ὀρίσωμεν τί εἶναι
κατὰ τοὺς νομικοὺς ἐγκλημα θὰ ἐλέγο-
μεν δι εἶναι πᾶσα πράξις ἄδικος κατα-
λογιστὴ εἰς τὸν πράξαντα καὶ τιμωρου-
μένη ὑπὸ τοῦ νόμου. Ὁ ὀρισμὸς οὗτος εἶ-
ναι πλήρης ἀπὸ νομικῆς ἐπόψεως καὶ πε-
ριλαμβάνει πᾶσαν παραβάσιν τοῦ νόμου.
Τὴν ἀποφινὴν ὁμως συγκέντρωσιν μας
δὲν ἐνδιαφέρουν πᾶσαι αἱ παραβάσεις,
ἀλλὰ τινὲς μόνον διὰ ταύτας θὰ ἔδιδον
ὡς ὀρισμὸν τοῦ ἐγκλήματος ὅτι τοῦτο εἶ-
ναι πράξις στρεφόμενη κατὰ τῆς ζωῆς,
τῆς τιμῆς καὶ τῆς περιοσίας τοῦ συναν-
θρώπου.

Τὸ ἐγκλημα δυστυχῶς ἔχει ἡλικίαν ὀ-
σσην καὶ ἡ ἀνθρωπότης. Ὁ Κρίν ἐφόρευσε

τὸν Ἄβελ, ὅταν οἱ ἄνθρωποι δὲν ὑπερέ-
βαινον τοὺς 10 ἢ 20 καὶ ἔκτισε οἱ πλεί-
στοι τῶν ἀνθρώπων ὑποκρύπτουν μέσα
τῶν ἐγκληματικὰς διαθέσεις, ἐτοιμοὺς
νὰ φανερωθῶν, νὰ τεθῶν εἰς ἐνέργειαν
διδομένης εὐκαιρίας τινός, ὡς τοῦτο πα-
ρατηρεῖται, ὁμαδικῶς μάλιστα, κατὰ τὰς
ἐπαναστάσεις.

Ἡ συντήρησις καὶ ἡ ἐκδήλωσις τῶν
ἐγκληματικῶν ροπῶν ἐνὸς ἢ περισσοτέ-
ρων ἀτόμων ὑποβοηθεῖται ὑπὸ πλείστων
συνθηκῶν αἱ ὁποῖαι καιωτέρω θὰ μᾶς
ἀπασχολήσουν. Ἐπίσης θὰ ἀσχοληθῶμεν
διὰ προτεινόμενα μέσα πρὸς ἐλάττωσιν
τῆς ἐγκληματικότητος.

ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΓΟΝΟΙ ΣΥΝΘΗΚΑΙ

Πολλοὶ εἶναι τοιαῦται ἐξ αὐτῶν θὰ
συζητήσωμεν τὰς καιωτέρας καὶ τινὰς
ἐπιχωρίους οὕτως εἰπεῖν.

Α'. Ἡ ἡλικία. Διαδραματίζει αὐτὴ
ρόλον τινὰ εἰς τὴν πρόκλησιν τοῦ ἐγκλή-
ματος, ἰδιαίτερος ἡμεῖς θὰ ἐξετάσωμεν
μόνον τὴν παιδικὴν καὶ τὴν γεροντικὴν
ἡλικίαν.

Παιδικὴ ἡλικία. Κατὰ νόμον παῖδες
εἶναι οἱ μέχρι τοῦ 12 ἔτους. Οἷτοι καὶ
δὴ οἱ τυχόντες κακῆς ἀγωγῆς δύναται
νὰ διαπραξῶσι διάφορα ἐγκλήματα, ὑπὸ
διαφόρων αἰτίων ᾧθούμενοι, φοβερὰ ἐ-
νίοτε.

Εἶναι συνήθης θεβαίως ἡ κλοπὴ εἰς
τὰ μικρὰ παιδιὰ καὶ τὸ γλυκὸ τῆς μητέ-
ρας μαρινορεῖ περὶ τῆς ἐπιτηδειότητος τῶν
παιδιῶν δι' αὐτὴν τὴν κλοπὴν, τὴν ὁποῖ-
αν πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν καμαρῶ-

(*) «Ἡ ἐγκληματικότης ἐν Ἑλλάδι» ἀπετέ-
λεσε τὸ θέμα διαλέξεως τοῦ καθηγητοῦ τῆς
Ἰατροδικαστικῆς κ. Γρηγορίου Γ. Κάτσα εἰς
τὸ «Κέντρον Σπουδῶν Κοινωνικῶν Ἐργασιῶν»
τοῦ Συλλόγου τὸ «Ἑλληνικὸν Φῶς». Αἱ «Ἀ-
κτίνες» εὐχαριστοῦν θερμῶς τὸν Καθηγητὴν κ.
Γ. Κάτσαν διὰ τὴν προθυμίαν, πρὸς δημοσίευ-
σιν τῆς παρουσῆς ἐργασίας, ἥτις μετὰ τὴν γνω-
στὴν ἐμβροίθειαν καὶ σπουδὴν τοῦ συγγραφέως
ἀντιμετωπίζει τόσον ἀρμοδίως ἕνα τόσον ἐπι-
καιρον θέμα.

νομεν ὅλοι διὰ τὴν διάπραξιν. Ἐνα βήμα ὅμως πάρα πάνω καὶ ἔχομεν πραγματικὴν ἐγκληματικὴν κλοπὴν πραγμάτων ἢ χρημάτων τῆς οἰκογενείας τοῦ ἢ ξένων, δυστυχῶς δὲ κακοὶ γονεῖς ἢ ἄλλοι ἐκμεταλλεύονται τὴν πρὸς κλοπὴν ἰκανότητα τῶν μικρῶν παιδιῶν καὶ ἐξωθοῦν τὰ παιδιά νὰ κλέψουν διὰ νὰ νοσφίζονται αὐτοὶ τὰ κλοπιμαῖα.

Ἄλλα παιδιά διὰ πυρομανίαν βάζουν φωτιά εἰς τὴν κουρτίναν τοῦ σπιτιοῦ των, ἢ εἰς τὴν θημωνιάν τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ γειτονοῦ, διὰ νὰ ἀπολαύσουν, ὡς ὁ Νέρων, τὰς φλόγας καὶ τὸν καπνόν.

Ἄλλὰ καὶ εἰς φόνους προβαίνουν μερικὰ παιδιά, ἀπὸ διαφόρους αἰτίας. Γνωρίζω δύο περιπτώσεις φόνων λόγῳ πρόωρου πολεμικοῦ μένους τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου λόγῳ ζηλοτυπίας. Ἡ πρώτη περιπτώσις συνέβη πρὸ πενταετίας. Παις ἐννεαετής διὰ προχείρου πυροβόλου ὅπλου, ἐν ὥρᾳ παιγνιδίου μάχης μεταξὺ παιδῶν ἐφόνευσε μικρὸν παῖδα ἐπταετῆ. Ἡ δευτέρα περιπτώσις, πρὸ ἐτῶν συμβᾶσα ἐνταῦθα, ἀφορᾷ παῖδα ἐννεαετῆ ὅσις διὰ τοῦ κυνηγετικοῦ ὅπλου τοῦ πατρὸς του ἐφόνευσε τὸν τριετῆ ἀδελφόν του, δικαιολογούμενος, διότι κατ' αὐτὸν οἱ γονεῖς ἐδεῖκνον μεγαλύτεραν ἀγάπην πρὸς τὸν μικρότερον.

Ἄλλὰ καὶ ἐπιτίθενται οἱ παῖδες εὐκόλως καὶ παραβάσεις τῆς γενετησίου λειτουργίας διαπράττουν.

Γεροντικὴ ἡλικία. Μεταβάλλει αὐτὴ εἰς ἐγκληματίας γέροντας σωφρόνους μέχρι τότε βιώσαντας. Ἀφορῶσι δὲ αἱ παραβάσεις καὶ ἄλλα, συνήθως ὅμως τὴν γενετησίον λειτουργίαν. Διαπράττουσι δὲ οἱ μωρανθέντες γέροντες ἐπιθέσεις κατὰ μικρῶν παιδικῶν ἢ μικρῶν ἀρρένων, ἀποκαλύπτουσι τὰ γεννητικὰ τῶν ὄργανα, διηγοῦνται ἀναισχύντους ἱστορίας.

Ἄλλὰ καὶ εἰς κλοπὰς, ἐξυθρίσεις, συκοφαντίας, ψευδορκίας ἐξωθοῦνται πολλοί.

Β'. Κληρονομικότης. Πλείοσι φρενικαὶ νόσοι τῶν γονέων κληρονομοῦνται καὶ δημιουργοῦν ἀπογόνους ἐλαττωματικὸς τὴν διάνοιαν, φερομένους πρὸς τὸ ἐγκλημα λόγῳ τῆς κατωτέρας ψυχικῆς

ἀναπύξεώς των. Τοιαῦται νόσοι εἶναι ἡ μικρόνοια, ἡ ιδιοτελία, ἡ ὀλιγοφρένεια, ἡ σχιζοφρένεια, ἡ διανοητικὴ σύγχυσις, ἡ μελαγχολία, ἡ ἐπιληψία κλπ. Ἐκ τοῦ στρατεύματος δὲ τῶν παντὸς εἶδους ψυχοπαθῶν στρατεύονται κυρίως τὰ ἄτομα τὰ ἀποτελοῦντα κίνδυνον διὰ τὴν Δημοσίαν Ἀσφάλειαν. Οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος ἐπαῖται, οἱ ἀλλῆται, οἱ κλέπται, οἱ φονεῖς εἰς τὰς τάξεις τῶν ψυχοπαθῶν κυρίως ἀνευρίσκονται. Ἰδίως ὅμως ἀφθονοῦν, ἐξ αὐτῶν προερχόμενοι, οἱ διαπράττοντες πράξεις ἀντικειμένους πρὸς τὰ περὶ προστασίας τῶν ἡθῶν ἄρθρα τοῦ Ποινικοῦ Νόμου.

Δημιουργοῦνται δὲ ἐλαττωματικοὶ ἀπόγονοι, μέλλοντες ἐγκληματαίαι, καὶ ἂν ὁ εἷς μόνον τῶν γονέων πάσῃ ἐκ φρενικῆς τινος νόσου, ἀσφαλέστερον ὅμως ἂν ἀμφοτέροι.

Γ'. Νόσοι καὶ τραύματα. Βαρεῖαι νόσοι τοῦ ἐγκεφάλου, ὡς ἡ ληθαργικὴ ἐγκεφαλίτις καὶ βαρῆα τραύματα τοῦ ἐγκεφάλου, ὡς ἐπὶ αὐτοκινήτικῶν ἀνχημάτων δύναται νὰ ἀλλοιώσουν τελείως τὴν ψυχὴν τοῦ ἀτόμου, μέχρι διαπράξεως πράγματι ἐγκληματικῶν πράξεων. Ἡ τοῦ ὁ παθῶν πρότερον φίλεργος, καλὸν μέλος τῆς οἰκογενείας του καὶ τῆς κοινωνίας, πολίτης νομοταγῆς καὶ μετὰ τὴν ληθαργικὴν ἐγκεφαλίτιδα ἢ τὸ αὐτοκινήτικόν δυστύχημα μετεβλήθη τελείως, ἐγκαταλείπει τὴν ἐργασίαν του, γίνεται φιλόνομος, κλέπτης, ὑβρίζει, τραυματίζει, ἀλλὰ καὶ φονεύει.

Δ'. Τοξικὰ αἷτια. Ἐπὶ τούτων δέον νὰ ἀσχοληθῶμεν ἐπιμελέστερον διὰ τὴν συχνότητα τῆς ἐκ τοξικομανίας δημιουργίας ἐγκλημάτων αὐτῶν τούτων τῶν τοξικομανῶν, ἀλλὰ καὶ διότι οἱ τοιοῦτοι γινόμενοι γονεῖς καὶ σπεύροντες τὰ τέκνα των ἐν σιγμῇ διαποτίσεως τοῦ ὄργανοῦ των ὑπὸ τοῦ προσφιλοῦς εἰς αὐτοὺς δηλητηρίου, δημιουργοῦσιν ἀπογόνους ἐλαττωματικούς, μέλλοντας ἐγκληματίας.

Ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν τοξικομανιῶν ἐξεφώνησα πρὸς διείτις τὴν κάτωθι ραδιοφωνικὴν ὁμιλίαν κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐκπομπῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος.

«Πολλὰ κακὰ βασανίζουν κατὰ περιό-

δους τὴν ἀνθρωπότητα· σεισμοί, πλημύραι, ἐπιδημίες, πόλεμοι κλπ. Ἐξ ἴσου ὁμως φοβερὸν κακὸν εἶναι αἱ τοξικομανίαι, δηλαδή ἡ ἀσυγκράτητος ροπή πολλῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν χρησιμοποίησιν διαφόρων δηλητηρίων, τὰ ὅποια ἐν ἀρχῇ καὶ ὑπὸ μικρᾶς δόσεως λαμβανόμενα προκαλοῦν μεγάλην ἡδονὴν καὶ ἀπόλαυσιν, κατόπιν ὅμως χρειάζονται μεγαλύτεραι δόσεις, αἷτινες ὅμως συντριβὸν τὸ σῶμα καὶ πρὸ πάντων τὴν ψυχὴν τοῦ λαμβάνοντος· διὰ τὴν πρώτην, τὴν ἀπολαυστικὴν ἐνέργειαν, καλοῦνται τὰ δηλητήρια ταῦτα ἡδονιστικά ἢ εὐφραντικά, διὰ δὲ τὴν δευτέραν ναρκωτικά καὶ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν ταύτην εἶναι κυρίως γνωστά. Τοιαῦτα δηλητήρια εἶναι τὸ ἀλκοόλ, ὁ αἰθέρ, κυρίως ὅμως ἡ μορφίνη, ἡ κοκαΐνη, ἡ ἠρωϊνὴ, τὸ χασίς, διὰ τὰ παραλείρωμεν ἄλλα τινὰ δευτερογενή. Καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν κατὰ ἐπωνομαζοῦνται ἀλκοολισμός, αἰθερομανία, μορφινομανία, ἠρωϊνομανία, κοκαΐνομανία, χασισομανία. Μερικοὶ τοξικομανεῖς χρησιμοποιοῦν ἕνα μόνον δηλητήριο, ἄλλοι συγχρόνως περισσότερα. Ἀρκεῖ ὅμως καὶ μόνον ἕνα διὰ τὰ καταστρέφει τὸν ἀνθρώπον, ἀλλ' ὄχι μόνον τὸν ἀνθρώπον, τὸν τοξικομανῆ, ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκογενεΐάν του καὶ τὴν κοινωνίαν ὁλόκληρον. Καταστρέφεται δὲ ὁ τοξικομανὴς σωματικῶς καὶ ψυχικῶς, ὅπερ καὶ τὸ χειρότερον. Οἰονδήποτε ἐκ τῶν δηλητηρίων τὰ ὅποια ἀνεφέραμεν διαστρέφουν καὶ συντριβὸν τὴν ψυχὴν τοῦ τοξικομανοῦς. Ἀλλάσσει τελείως ἡ ψυχὴ τὸν ἦτο καλὸς, εργατικὸς, ἔντιμος, καλὸς υἱὸς, καλὸς οἰκογενειάρχης καὶ γίνεται ἄγριος, βάρβαρος, τεμπέλης· γίνεται ἱκανὸς νὰ διαπράξῃ οἰανδήποτε ἀτιμίαν· νὰ κλέψῃ, νὰ ἐκβιάσῃ, νὰ διαπράξῃ ἐγκληματικὰς πράξεις· ὁ τέως καλὸς υἱὸς ἀποβαίνει ὁ τύραννος τῶν γονέων του, τῆς μάνας του πρωτοίσιως, ἐκθιάζων αὐτοὺς νὰ τοῦ δώσῃν χρήματα πρὸς ἀγορὰν τοῦ προσφιλοῦς δηλητηρίου· ὁ μέχρι τοῦδε καλὸς οἰκογενειάρχης γίνεται ὁ τύραννος τῆς οἰκογενείας του, δέρει τὴν γυναῖκα του καὶ τὰ παιδιὰ του, ἀποφεύγει τὴν ἐργασίαν· ἔχει τὴν ἀξίωσιν νὰ τὸν τρέφωσιν τὰ παιδιὰ του καὶ ἡ γυναῖκα του καὶ ἀδι-

αφορεῖ ἀπὸ πού θὰ βροῦν τὰ πρὸς ἐνίσχυσίν του, ἀλλὰ καὶ καταστροφὴν του χρήματα.

Βαθμηδὸν καὶ ἐφ' ὅσον ἡ χρῆσις τοῦ δηλητηρίου ἐξακολουθεῖ, εἰς μεγαλυτέρας μάλιστα δόσεις κατ' ἀνάγκην ἢ συντριβὴ τῶν πνευματικῶν λειτουργιῶν ἐπιτείνεται. Ἐχει ὁ τοξικομανὴς παραισθήσεις καὶ παρακρούσεις. Παρεξηγεῖ τὰς ὀμιλί-
 ας καὶ τὰς κινήσεις τῶν ἄλλων. Ἀθῶα λέξεις καὶ ἀθῶα κινήσεις τὰς ἐκλαμβάνει ὡς προσβλητικὰς καὶ βυσοδομοῦσας κακὰ κατ' αὐτοῦ. Νομίζει ὅτι ἀκούει συζητήσεις, ὕβρεις, ἀπειλὰς στρεφόμενας κατ' αὐτοῦ καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τῶν πλανῶν τοῦτων ἐξεγείρεται, πάντοτε ἕτοιμος νὰ ἐπιτεθῇ ἢ καὶ νὰ φονεύσῃ τοὺς κατὰ τὴν φαντασίαν του ἀπειλοῦντας αὐτόν. Διὰ τὰ προμηθενθῆναι τὸ ἀγαπητόν του δηλητήριο δὲν διατάζει πρὸ σνδεμιᾶς ἀτιμίας. Διὰ μίαν πρῆξαν κοκαΐνης ἢ μίαν ἔνεσιν μορφίνης ἢ ἠρωϊνῆς πωλεῖ τὴν τιμὴν του χωρὶς νὰ συλλογίζεται τί ἀξίζει. Ἄν ἡ τοξικομανὴς εἶναι γυναῖκα ἢ πρὸς τὴν πορνείαν ὁδὸς τῆς ἀνοίγεται διάπλατα. Ἄν ὁ πατέρας ἢ ἡ μητέρα εἶναι τοξικομανὴς, πολὺ ἀσφαλότερον ἂν εἶναι καὶ οἱ δύο, θὰ σπεύρουν παιδιὰ ψυχικῶς ἀνώμαλα, μέλλοντα νὰ γίνωσιν βάρος καὶ κίνδυνος τῆς κοινωνίας. Καὶ ἡ σωματικὴ συντριβὴ γίνεται οἰγά-οἰγά τελεία. Κάτιοχοι συνήθως, ἀπλῆτοι, ἀκένιστοι, βρωμεροί, πλήρεις φθειρῶν, παρουσιάζουν συνήθως ἀφθονὰ τὰ σίγματα τῶν ἄνευ σνδεμιᾶς προφυλάξεως ἐνεργουμένων ἐνέσεων τῆς ἠρωϊνῆς ἢ κοκαΐνης ἢ οἰουδηποτε ἄλλου. Τέτοιαν ὄψιν παρουσίαζε τὸ πτώμα ἐνὸς τοξικομανοῦς ἀποθανόντος ἐξ ἀθλιότητος μέσα εἰς ἀποθήκην σιδηροδρομοῦν τινὸς καὶ νεκροτομηθέντος ἐν τῷ Ἱατροδικαστικῷ Ἐργαστηρίῳ. Ἄνωθεν ἐκάστου γόνατος κατὰ τὴν νεκροτομὴν ἀνεύρομεν 8-10 βελόνας ἐνέσεων, μισοσπασμένας. Δὲν τὸν ἐνδιέφερον οὐδὲν τὸ μέρος αὐτὸ εἶχε προσθῆ· ἐξηκολούθει τὰς ἐνέσεις καὶ ἠδιαφόρει διὰ τὰς βελόνας πού ἔσπαζαν καὶ ἔμεναν εἰς τὰς σάρκας του. Καὶ ἦτο νέος καλῆς, ἐντίμου καὶ εὐλόρου οἰκογενείας. Τρεῖς φορές τὸν περιεμάζονταν, τὸν ἐνέκλειον εἰς

ψυχιατρικὰς κλινικάς. Μόλις ἐξήρχετο ἀπ' αὐτὰς ἤρχιζε καὶ πάλιν ἐχρησιμοποίει ἀδιαφόρως μορφίνην ἢ ἠρωϊνὴν ἢ καὶ τὴν κοκαΐνην. Εἶχε καταστήσει ὁ περιγέλωσ τοῦ κόσμου καὶ τὸ στίγμα τῆς ἐντίμου οἰκογενείας του. Εὐτυχῶς ὁ θάνατος ἀπήλλαξε καὶ αὐτὸν καὶ τὴν οἰκογένειάν του, ἀλλὰ καὶ τὴν κοινωνίαν ἀπ' αὐτοῦ. Δὲν σπανίζουν αἱ αὐτοκτονίαι μεταξὺ τῶν τοξικομανῶν, ἰδίως κατὰ τὰ πρῶτα στάδια τῆς τοξικομανίας. "Οἷαν προχωρήσῃ τὸ κακὸν δὲν σκεπτόνται πλέον αὐτοκτονίαν, ἀλλὰ μόνον πῶς θὰ προμηθευθῶν τὸ δηλητήριον. Καὶ ζοῦν εἰς βῆρος αὐτῶν οἱ ἔμποροι τοῦ θανάτου, οἱ κατασκευασταὶ καὶ μεταπράται τῶν δηλητηρίων τούτων. Διὰ πρᾶγμα ἐλαχίστης ἀξίας ἀπαιτοῦν καὶ λαμβάνουν ὑπέρογκα ποσὰ, τὰ ὅποια γνωρίζουν ὅτι ὁ τοξικομανὴς θὰ κινήσῃ γῆν καὶ οὐρανὸν νὰ τὰ εὔρη διὰ τὰ τοὺς πληρώσῃ.

Ἡ θεραπεία τῶν τοξικομανῶν εἶναι δύσκολος μόνον μακρὰ ἔγκλεισις εἰς ψυχιατρεῖα δύναται προσωρινῶς νὰ τοὺς θεραπεύσῃ. Προσωρινῶς, διότι μόλις ἐξέλθουν συνήθως ξαναρχίζουν τὸ πάθος των.

Μεγαλυτέρα προσοχὴ πρέπει νὰ δοθῇ εἰς τὴν προφύλαξιν ἀπὸ τῆς τοξικομανίας τῶν ὑγιῶν. Δίωξις τῶν ἐμπόρων τοῦ θανάτου διὰ ποινῶν αὐτόχρημα δρακοντείων. "Οχι διὰ προστίμων ὅσονδήποτε μεγάλα καὶ ἂν εἶναι αὐτὰ θὰ τὰ πληρώσουν εἰς τὸν ἔμπορον οἱ τοξικομανεῖς. Ομιλίαι δημόσιαι, κινηματογραφικαὶ ἐπιδείξεις τῆς ἀθλιότητος εἰς τὴν ὅποιαν καταλήγουν οἱ τοξικομανεῖς θὰ ἦσαν ὠφέλιμοι ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως. Οἱ ἀρχαῖοι Σπαρτιῶται διὰ τὰ προφυλάξουν τοὺς νέους ἀπὸ τῆς μέθης ἐμεθοῦσαν εἰλωτας καὶ εἰς κατάστασιν ἀποκηρώσεως τοὺς ὠδήγουν εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ τὴν ἀγορὰν τῆς Σπάρτης διὰ τὰ τοὺς βλέπουν οἱ νέοι καὶ νὰ σωφρονίζονται, σκεπτόμενοι ὅτι καὶ αὐτοί, παραδιδόμενοι εἰς τὴν μέθην, θὰ κατήγουν ὅαν τοὺς μεθυσμένους εἰλωτας. Δὲν ἀρμόζει ποδὸς τὴν ἐποχὴν μας τιαυτή ἐπίδειξις. Ἐμποροῦμεν ὅμως νὰ φαντασθῶμεν τὴν σωτήριον ἐντύπωσιν, πὸν θὰ ἔκαμε εἰς ἄλλους, παρέλασις τοξικομα-

νῶν, ἐρειπίων σωματικῶς καὶ ψυχικῶς, ἀπὸ τὴν ὁδὸν Σταδίου.

Αὐοτυχῶς ἢ ἐντυχῶς οὔτε εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ἀρχαίας Σπάρτης εὐρισκόμεθα, οὔτε ἀρχαῖοι Σπαρτιῶται εἴμεθα διὰ τὰ δεχθῶμεν τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ προληπτικοῦ τῆς τοξικομανίας μέτρου τῶν ἀρχαίων Σπαρτιῶτων. Διαφώτισις μόνον τοῦ κοινοῦ, ἀπηγῆς καταδίωξις τῶν ἐμπόρων θανάτου καὶ δρακόντειοι τιμωρίαι αὐτῶν θὰ ἰσχύουν ἂν ὄχι νὰ ἀπαλλάξουν τὴν Κοινωνίαν ἀπὸ τοὺς τοξικομανεῖς ἀλλὰ νὰ ἐλατιώσουν τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν. Εὐτυχῶς παρ' ἡμῖν κατενοήθη τὸ πρᾶγμα καὶ συστηματικὴ δίωξις τῶν ἐμπόρων θανάτου ἐνεργεῖται, αἱ ποιναὶ ὅμως εἶναι μικραὶ ἔναντι τῶν κερδῶν των καὶ τῆς καταστροφῆς τὴν ὅποιαν σπείρουν εἰς τὴν Κοινωνίαν διὰ τῆς διευκολύνσεως δημιουργίας τοξικομανῶν.

Ε'. "Ἐθιμα (Ζωοκλοπή, Ἀντεκδικήσις=βεντέτα).

Παραλείποντες τὰ ἐγκλήματα τὰ δημιουργούμενα παρ' ἡμῖν ἐκ παραβάσεων τῶν περὶ ἡθῶν διατάξεων τοῦ Ποινικοῦ Νόμου, τόσον συνήθη παρ' ἡμῖν, θέλομεν ἐνταῦθα ἀσχοληθῆ μόνον ἐπὶ δύο ἐγκληματογόνων αἰτίων, τῆς ζωοκλοπῆς καὶ τῆς ἀντεκδικήσεως.

α'. Ζωοκλοπή. Τὸ ἐγκλημα τοῦτο ἐπιτελεῖται εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Οἱ χωρικοὶ τῶν μερῶν αὐτῶν εὐρίσκουν ἰδιαιτέραν εὐχαρίστησιν τρώγοντες ἀρνίον, ἢ ξορίφιον, ἢ χοιρίδιον ξένον φαίνεται ὅτι εὐρίσκουν τὸ κρέας τοῦ κλαπέντος ζώου νοστιμότερον. Διαπράττουν δὲ τὴν ζωοκλοπὴν εἰς μακρὰς ἀποστάσεις ἀπὸ τῆς κατοικίας των, συνήθως δὲ ἀναχωροῦν ἅμα νυκτώσῃ καὶ φροντίζουν πολὺ πρῶτ' νὰ εὐρίσκωνται εἰς τὴν οἰκίαν των, οὕτως ὥστε νὰ μὴ γίνων ὁρατοὶ ὅτι τὴν νύκτα ἀπουσίασαν καὶ νὰ ἐξαλείφουν πᾶσαν τυχὸν ἐγερθησομένην ὑποψίαν κατ' αὐτῶν. Δύναται δὲ νὰ διανύσουν ἐντὸς μιᾶς νυκτὸς ἀποστάσεις 12-14 ὁσῶν. Κλέπουν δὲ καὶ μεγάλα ζῶα, ἰδίᾳ ὄνους, ἡμιόνους, ἵππους πρὸς πώλησιν, ἐπιτυχάνουν δὲ διὰ διαφόρων μέσων ἀλλαγὴν τοῦ χρώματος τῶν τοιχῶν τοῦ ζώου, οὕτως ὥστε οὔτε ὁ ἰδιοκτῆτης νὰ ἀναγνω-

ρίξη τὸ ἴδιον ζῶον.

Θεωροῦν δὲ τὴν ζωοκλοπὴν ὡς πρᾶξιν λεβεντιᾶς καὶ δὲν ἐντιθέπονται ὁμολογοῦντες ὅτι διέπραξαν ζωοκλοπᾶς, τοῦναντίον ἐναθρόνισται δι' αὐτό. Τοιαύτην ἔχοντες ἰδέαν περὶ τῆς ζωοκλοπῆς δυσανασχετοῦν καὶ βαρῶς φέρουν ἐὰν διὰ ζωοκλοπὴν καταδικασθῶσι. Συνήθως γίνονται φυγόδικοι διὰ τὰ μεταπέσουν ταχέως εἰς λησιᾶς. Μέγας ἀριθμὸς λησιῶν τῆς χώρας μας ὑπῆρξαν πρῶτον φυγόδιοι. Ἐπὶ τούτου θὰ ἀναφέρωμεν καιωτέρου χαρακτηριστικὸν παράδειγμα.

Καὶ ὁ ἄλλος εἰσέτι ζωοκλέπτης δύναται κατὰ τὴν ὥραν τῆς κλοπῆς τοῦ ζώου νὰ γίνῃ αἷσιος φονικοῦ ἐγκλήματος. Ὁ ἰδιοκίτης τοῦ ζώου ἐνδέχεται νὰ φονεύσῃ τὸν ζωοκλέπτην ἢ οὗτος νὰ φονεύσῃ τὸν ἰδιοκίτην.

Τῆς ἀναφερθείσης μεταπτώσεως ἢ προαγωγῆς τοῦ ζωοκλέπτου εἰς λησιὴν ἔχουμεν χαρακτηριστικὸν παράδειγμα.

Ζωοκλέπτης, θεωρήσας ἄδικον τὴν ἐπιβληθεῖσαν εἰς αὐτὸν ποινὴν μειτεβλήθη εἰς λησιὴν καὶ ἐπὶ τερραστίας μαχαίρας τὴν ὁποίαν ἀποκαλεῖ «Παρδάλα» ἔγραψε τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν ἀπευθυνομένην πρὸς τοὺς πάντας. «Μὴ δυνάμενος νὰ εὗρω ἴδιος δίκαιον παρὰ τῆς Δικαιοσύνης τῶν Ἑλλήνων ἠναγκάσθην νὰ τονίσω τὸ δίκαιον τῆς Παρδάλας ἢ μαχαίρας. Ὅθεν ἢ ὑψιστος αὐτῆ λειτουργὸς τῆς ἀνάρθρου Δικαιοσύνης ὀνόματι Παρδάλα ἔχει ἀπὸ σήμερον τὸν λόγον πρὸς πάντας τοὺς ἀπειθοῦντας καὶ ἀπίστους. Ἡ λειτουργία αὐτῆς ἔσεται πάντοτε εἰλικρινῆς καὶ οὐδέποτε θὰ λησμονήσῃ τὰ ἱερά καθήκοντά της πρὸς ἀπονομὴν τοῦ δικαίου».

(Ἡ Παρδάλα κοσμεῖ τὸ Ἐγκληματολογικὸν Μουσεῖον τοῦ Ἱατροδικαστικοῦ Ἐργαστηρίου).

β'. Ἀντεκδίκησις (βενιέτα). Τὸ ἔθιμον τοῦτο, δεῖγμα δικαιοσύνης προϊστορικῶν χρόνων, ἀπαντᾶται δυστυχῶς παρ' ἡμῖν, ἰδίᾳ ἐν Μάνη, Κρήτη, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ. Διότι ἕνας ἐφόνευσεν ἄλλον ἐτέρας οἰκογενείας, ὑπὸ ταύτης ἐπιτηρῶσεται ἢ οἰκογένεια τοῦ φονέως καὶ δὴ οἱ προσέχοντες ταύτης. Ὁ κάλλιος, ὅπως λέ-

γουν ἐν Μάνη. Καὶ ἐπέρχεται ἀλληλοεξόντωσις, μέχρι πλήρους ἐξοντώσεως ἀμφοτέρων τῶν οἰκογενειῶν. Ἐπιτηρῶσονται δὲ κατὰ τὸ πλείστον οἱ ἀθώωτεροι, οἱ μηδεμίαν οἰκίαν ἔχοντες πρὸς τὸ διαπραχθῆν ἐγκλημα. Ἐπὶ τούτου ἔχω προσωπικὴν παρατήρησιν, τὴν ἐξῆς:

Κατὰ τὸ 1934 διὰ φόνον ἐκτελεσθέντα ἐν Μάνη ἢ μητέρα τοῦ φονευθέντος ἔγραψεν εἰς τὸν ἐδῶ ὑπηρετοῦντα ὡς ἀσιτυφύλακα νιόν της νὰ ἐκδικηθῇ τὸ αἷμα τοῦ ἀδελφοῦ του. Καὶ ὁ ἀσιτυφύλαξ, ὑπακούων εἰς τὴν μητρικὴν ἐπιταγὴν καὶ τὴν ἐπιταγὴν τοῦ ἐθῆμον ἐξέλεξεν ὡς ἐξιλαστήριον θῦμα πιωχὸν ἐργάτην, καιικοῦντα εἰς τὸ Περιτέρι καὶ ἀναχωρήσαντα ἐκ Μάνης πρὸ 15 ἐτῶν. Καὶ εἶχεν ὁ φονευθεὶς σύζυγον καὶ 1 ἢ 2 παιδιᾶ. Ἐπίσης εἰς τὸν Πειραιᾶ πρὸ ἐτῶν ἐφρονεῦθη γυμνασιόπαις 15 ἐτῶν, διότι ἐν Μάνη ἀλληλοεπαράσσοντο δύο οἰκογένειαι.

Εἶναι δὲ οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν ἐκείνων τόσοι ἐμπεποτισμένοι περὶ τοῦ δικαίου τῆς διὰ τῆς βενιέτας ἐκζητήσεως τῆς ἰκανοποιήσεως τοῦ φονευθέντος συγγενους των, ὥστε ὄχι μόνον οἱ ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ αἱ γυναῖκες πρωτοστατοῦν εἰς τὴν ἐκζήτησιν τῆς βενιέτας καὶ παροτρύνουν καὶ παροξύνουν τοὺς ἄνδρας εἰς τὴν διάπραξιν τῆς βενιέτας. Ἐνδεικτικὰ εἶναι τὰ κάτωθι δημῶδη Μανιάτικα ποιήματα:

Η ΕΥΚΗ ΤΗΣ ΜΑΝΝΑΣ

Τώρα πού μεγαλούσατε — Κι' ὁ καιρὸς εἶναι
[βολικός
Νὰ πάρτε τὰ ντουφέκια ζας — Νὰ κηνηγήστε
τοὺς ὄχιτους
Μὰ σὰν ξεχωριστώτερα — Τὸ Μπαῦλο νὰ σκο-
[τώσετε

Μάννα τὰ συχαρήκια μας — Τὸ πήραμε τὸ δικιο μας
Ἡ μάννα τους τ' ἀγκάλιασε — Καὶ σταυρωτὰ
τὰ φίλησε
Δόξα στὴν τύχη κι' ὕχτας —
Τώρα εἶμαι μάννα μὲ παιδιὰ
Καὶ δὲ νεῖμαι μάννα ξέκληρη

Μάννα τὰ συχαρήκια μου
Ἐγδίκισσα τὸ Βέτουλα — Καὶ σκότωσα τὸν
[Πέτρακα

Ἄ λές ἀλήθεια Γιάννη μου
Στὸν πάνου πάτο ν' ἀνεβῆ:
καὶ κληρονόμος νᾶσαι σύ! (1)

Ἴδου σιάδιον ἀγαθοποιῶν δράσεως Κλήρου, Διοικήσεως, διανουμένων, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν πρὸς ἐξάλειψιν ἐθίμου πρωτογόνου καὶ θαρβάρου.

ΣΤ'. Οἰκονομικὰ αἷτια. Βεβαίως ἡ οἰκονομικὴ ἀνέχεια ἐξωθεῖ πρὸς τὴν κλοπὴν ὅπως τὸν Γιάννη Ἀγιάννη τῶν «Ἀθλίων» τοῦ Οὐγκῶ. Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι οἱ περισσότεροι ἴσως κλέπται δὲν ἐξωθοῦνται πρὸς τὴν κλοπὴν ἀπὸ σιέρησης τῶν ἀπολύτως πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, ἀλλ' ἐξ ἐπιθυμίας ἰκανοποιήσεως παραλόγων ἐπιθυμιῶν. Χαρακτηριστικῶς ἐπὶ τούτου διακηρύσσουσι δύο Γάλλοι συγγραφεῖς τὰ ἐξῆς: Δὲν εἶναι ἡ ἔλλειψις ἐνδυμάτων, ἀλλὰ ἡ ἔλλειψις πολυτελῶν ἐνδυμάτων ἢ ἐξωθοῦσα ἐκατοντάδας νεανίδων πρὸς τὴν πορνείαν.

Πρόσφατον παράδειγμα τοῦ τοιοῦτου ἔχουσι τὴν κατὰ τὸ θέρος γενομένην ἐν Παλαιῷ Φαλήρῳ ληστείαν περιπεριούχου τινὸς ὑπὸ δύο νέων, εὐπόρων ὁπωσδήποτε οἰκογενειῶν, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς προσοκλήσεως χρημάτων διὰ νὰ γλεντήσουν μετὰ τὰς ἐρωμένας τῶν.

Δὲν περιορίζονται δὲ τῶν κλεπτῶν αἱ ἐγκληματικαὶ διαθέσεις μόνον πρὸς τὴν κλοπὴν εἶναι ἔτοιμοι νὰ διαπράξουν καὶ φόρον, ἐὰν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς κλοπῆς νομίσουν ὅτι κινδυνεύουν νὰ συλληφθῶν.

Ζ'. Ἐπαναστατικαὶ ἐποχαί. Κατὰ ταύτας πληθὸς πολὺ, τέως φιλησύχων ἀνθρώπων, μεταβάλλεται εἰς ὄχλον, προσβάλλεται ὑπὸ ὀχλοφρενίτιδος, ὡς ταῦρος δὲ μαινόμενος διαπράττει τὰς τερατοδοστήρας καταστροφάς, τὰ φρικωδέστερα τῶν ἐγκλημάτων.

Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δώσωμεν λεπτομερείας ἐπὶ τῆς ἐγκληματογόνου δράσεως τῶν ἐπαναστάσεων. Ἐδοκιμάσαμεν ἄλλως τε αὐτὴν κατὰ τὸ κομμουνιστικὸν κίνημα.

Ἀσφαλῶς δὲ τὸ κίνημα τοῦτο ὑπεβλήθησε τὴν νῦν παρατηρουμένην ἔξαρον τῆς ἐγκληματικότητος.

Η'. Δὲν θὰ ἀπασχοληθῶμεν μετὰ παράγοντας ἄλλους διευκολύνοντας τὸ ἔγκλημα, ὡς εἶναι τὸ εὐέξαπτον τῆς φυλῆς, ἢ εὐκολοὶ ὀπλοφορία, ἢ εὐκολοὶ οἰνοποσία κλπ. Ἀρκούμεθα σημειοῦντες τοὺς παράγοντας τούτους.

ΜΕΣΑ ΑΝΑΣΤΑΛΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

Α'. Οἰκογένεια. Οἱ καλοὶ γονεῖς, ἴσως πρὸ πάντων ἢ καλῆ μητέρα, διαδραματίζουσι κυριώτατον ρόλον εἰς τὴν διάπλασιν τοῦ χαρακτῆρος τῶν τέκνων τῶν διὰ τὸ ἀγαθὸν καὶ αὐτῶν καὶ τῆς Κοινωνίας. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ καταφύγωμεν εἰς ἱστορικὰ παραδείγματα διὰ τὴν ἀγαθοποιὸν ἐπὶ τῶν τέκνων ἐπίδρασιν τῶν καλῶν γονέων. Ἐκαστος ἐξ ἡμῶν θὰ ἐνθυμητῆται μετ' εὐγνωμοσύνης τοὺς γονεῖς του, διότι κατήγοισαν αὐτὸν καλὸν πολίτην. Δὲν εἶναι ἡ οἰκονομικὴ εὐμάρεια ἢ διαπαιδαγωγοῦσα τὰ τέκνα—ἴσως ἐνίοτε αὐτὴ εἶναι ἐπιβλαβής.—Εἶναι ἡ ὁμόνοια τῶν γονέων, ἢ ἐπιβλεψις ὑπ' αὐτῶν τῶν τέκνων τῶν, ἢ ὑπόδειξις εἰς αὐτὰ τῆς ἀποφυγῆς πάσης κακῆς καὶ ἀσέμνου πράξεως καὶ ἡ ἔλλογος τιμωρία τοιαύτης τινός.

Ὅσον εὐεργετικὴ διὰ τὸν χαρακτῆρα τοῦ παιδιοῦ εἶναι ἡ καλὴ οἰκογένεια, ἔστω καὶ στενοχωρουμένη οἰκονομικῶς, τόσον ἐπιβλαβῶς ἐνεργεῖ διαλελυμένη οἰκογένεια. Πατέρας μέθυστος, ὑβριστῆς συζύγου καὶ τέκνων, ἀνεργος διὰ τεμπελιά, μητέρα γλωσσοῦ, μὴ νοικοκυρά, μὴ ἐπιβλέπουσα τὰ τέκνα τῆς, μὴ ἀποσιέλλουσα αὐτὰ εἰς Καθηγητικὰ Σχολεῖα οὐδὲ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀφίνοσα εἰς τὰ τέκνα τῆς τὴν ἐλευθέραν ζωὴν εἰς τὰς ὁδοὺς, κινηματογράφους καὶ λοιπὰς ἀπολαύσεις, σκοτεινοῦ μέλλοντος, θὰ εἶναι οἱ δημιουργοὶ κακῶν παιδιῶν, ἐγκληματιῶν, ἐπικινδύνων διὰ τὴν Κοινωνίαν.

Μαῦρον εἶναι συνήθως ἡ τύχη τῶν παιδιῶν, τῶν ὁποίων οἱ γονεῖς διεξεύχθησαν διὰ διαφόρων λόγους, δι' ἀσυμφωνίαν χαρακτῆρος, ὡς συνήθως λέγεται, ἐνῶ ἐν τῇ πραγματικότητι πρόκειται περὶ ἀ-

1) Ν. Κατσίκου. Ἡ βεντέτα ἐν Μάνη.

νόμων καὶ ἀνθρώπων ἐπιδιώξεων τοῦ ἐτέρου ἢ ἀμφοτέρων τῶν γονέων.

Καὶ εἶναι ὑποχρεωμένα τὰ παιδιά ἐπ' ἀρκετὸν χρόνον, πρὸ τοῦ χωρισμοῦ τὰ ἀκούον τὸς γονεῖς ἀλληλοῦθροίζομένους καὶ ἀλληλοτυπιζομένους. Μετὰ δὲ τὸν χωρισμὸν, παραλαμβάνομενα ὑπὸ τοῦ ἐνὸς τῶν γονέων, διδάσκονται ὑπ' αὐτοῦ τὰ ἀποστρέφονται, τὰ ὑβρίζουν, τὰ περιφρονοῦν τὸν ἄλλον. Μὴ ἔχοντα δὲ τὸν ἀπαιτούμενον χαλινόν, διαβιῶσιν εἰς τὰς ὁδοὺς προσκτώμενα πᾶσαν κακὴν συνήθειαν, εὐκόλως μεταλίπυσαν εἰς ἐγκληματικότητα. Εἶναι μέγα κακὸν τὸ διαζύγιον. Προβαίνοσιν εἰς αὐτὸ μετὰ πάσης εὐκολίας ἄτομα παρεξηγήσαντα τὸν σκοπὸν τοῦ γάμου. Μέγας ἰατρος τῆς παρελθούσης 50ετηρίδος, ὁ περιφημὸς Καθηγητὴς τῶν ἀφροδισίων νοσημάτων ἐν Παρισίοις, ὁ Fournier, λέγει ἐπὶ τούτου τὰ ἑξῆς: «Ὁ γάμος δὲν εἶναι μόνον ὑπόθεσις αἰσθηματος, ἔρωτος, ὑπολογισμοῦ ἢ συμφέροντος. Κατὰ κρίσιν θεικωτέραν καὶ συγχρόνως εὐγενεσιέραν ὁ γάμος εἶναι συνεταιρισμὸς ἐλευθέρως συνομολογηθεῖς, δι' ὃν ἕκαστος τῶν μελλονύμφων θεωρεῖται ὅτι θὰ κάμῃ τὴν εἰσφορὰν τοῦ εἰς ὑγείαν καὶ φρονικὴν ἀξίαν πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς συμβολῆς τοῦ ἀφ' ἐνὸς εἰς τὴν οἰκονομικὴν εὐημερίαν τῆς κοινότητος καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν δημιουργίαν τέκνων τὸν θυρίσιον καὶ ὑπεράγιον τοῦτον σκοπὸν πάσης ἐνώσεως».

Β'. Ἐκπαίδευσις. Ἀποτελεῖ θανάσιμοις μέσον ἀνασχετικῶν τῶν ἐγκληματικῶν ροπῶν τῶν διαφόρων ἀτόμων. Ὑποχρεώουσα ἢ ἀπλή Δημ. Ἐκπαίδευσις, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐξαιετοῦς φοιτήσεως, τὰ προσέροχται εἰς τὸ Σχολεῖον τὸ παιδί, τὸ ἀποσπᾷ ἀπὸ τοὺς δρόμους, ὅπου πᾶσαν κακίαν θὰ ἐδιδάσκειτο. Ἐν τῷ Σχολεῖω δὲ ὁ καλὸς διδάσκαλος θὰ διδάξῃ εἰς τὸ παιδί τὰ καθήκοντά του, πρὸς τὴν μικρὰν κοινωνίαν, τὴν ὁποίαν ἀποτελοῦν αὐτὸ καὶ οἱ συμμαθηταὶ του. Ἡ διδασκαλία τῆς πρώτης πειθαρχίας θὰ εἶναι σωτήριος διὰ τὸν ἐπαναστατικὸν χαρακτῆρα τῶν μικρῶν παιδιῶν. Ἡ ἐκμάθησις τῆς ἀναγνώσεως δίδει εἰς τὸν μικρὸν τὰ μέσα μείζονος ἀναπτύξεως πνευματικῆς

καὶ συναισθηματος ἀξιοπρεπείας, ἀποτρέπουσας ἀπὸ ἐγκληματικὰς πράξεις.

Ἀρνηταὶ τινες ἔφθασαν μέχρι τοῦ τὰ ἰσχυρισθῶν ὅτι ἡ ἐκπαίδευσις δὲν συντείνει εἰς τὸν περιορισμὸν τοῦ ἐγκλήματος καὶ ὅτι ἂν—ἡ ἐκπαίδευσις—συντείνει εἰς τὸν περιορισμὸν τῶν φρονικῶν ἐγκλημάτων, ἀνέπτυξεν ὅμως μεγαλυτέραν ροπὴν πρὸς ἄλλα ἐγκλήματα, ὡς τὴν κλοπὴν, ἀπάτην, τὴν πλαστογραφίαν, τὴν ψευδορκίαν κλπ.

Αἱ στατιστικαὶ ὅμως διακηρύσσουσι τὴν ὠφελιμότητα τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ αὐτῆς τῆς στοιχειώδους πρὸς περιορισμὸν τῆς ἐγκληματικότητος.

Ἡ διδασκαλία τῆς ἱστορίας, τῆς θρησκείας, τῆς γεωγραφίας, τοῦ ἐν γένει πολιτισμοῦ, ἂν μάλιστα γίνεται ὑπὸ ἐμπνευσμένων διδασκάλων, παρασκευάζουν ἄτομα ἀντέχοντα εἰς τοὺς πειρασμοὺς τῆς ζωῆς, ἀποστρεφόμενα πᾶσαν ἐγκληματικὴν πράξιν.

Γ'. Θρησκεία. Ἀποτελεῖ μέγα ὄπλον διαπαιδαγωγήσεως τοῦ λαοῦ καὶ ἀποτροπῆς αὐτοῦ ἀπὸ ἐγκληματικῶν πράξεων, καὶ αὐτῶν τῶν ἀπλῶν. Ἰδιαίτατα ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία ἢ ἔχουσα ὡς ἔμβλημα αὐτῆς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεανθρώπου: Ἄγαπατε ἀλλήλους. Εἶναι ἢ κατ' ἐξοχὴν θρησκεία ἢ καθοδηγοῦσα πρὸς πᾶν καλὸν ἔργον καὶ πᾶσαν καλὴν πράξιν. Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Ἐθαγγελίου, μὲ ὁσελίδας ὡς τοῦ Καλοῦ Σμαραγεῖου, τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου καὶ τόσων ἄλλων, διδάσκει τὸν ἀναγνώστην πῶς τὰ φέρεται πρὸς τὴν Κοινωνίαν. Ἡ φράσις τοῦ Θεανθρώπου πρὸς τοὺς ἐτοιμοὺς τὰ λιθοβολήσασιν τὴν ἁμαρτήσαντα γυναῖκα ὅτι: ὁ ἀναμάρτητος πρῶτος τὸν λίθον θαλέτω, ὑπενθυμίζει εἰς ἕκαστον ἐξ ἡμῶν τὰ ἐξετάζωμεν τὴν συνείδησίν μας ἕαν εἶναι ἄφρογοι. Ἡ προσέλευσις τοῦ Ἰησοῦ παιδὸς εἰσέτι ἐν τῷ Ναῶ διδάσκει εἰς τοὺς γονεῖς τὴν ὠφέλειαν τὴν ὁποίαν θὰ ἔχουν τὰ τέκνα των προσερχόμενα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, παρακολουθούντα τὴν θείαν Λειτουργίαν, τὰ μαθήματα τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων καὶ ἄλλας ἱερουργίας. Ἡ παραβολὴ τοῦ ἄφρονος, ἢ ἐπὶ τοῦ Ὄρους διδασκαλία κλπ. Πόσα δὲ ἠθικὰ διδάγμα-

τα δύναται νὰ ἀρυσθῆ ἐκ τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Οἱ Ψαλμοὶ τοῦ Δαβὶδ δύνανται νὰ ἰκανοποιήσωσι πᾶσαν κατάστασιν τῆς ψυχῆς. Ἐν μελαγχολίᾳ ἢ ἐν ἀπελπισίᾳ, ἐν εὐφροσύνῃ ἢ ὑπερφροσύνῃ δύναται ἀνάλογος ψαλμὸς νὰ ἐνισχύσῃ τὸν ἀπελπιζόμενον, νὰ περιορίσῃ τὴν φιλαντίαν τοῦ ὑπερφρονοῦντος.

Οἱ ἀρνηταὶ τοῦ παντὸς ἠθέλησαν νὰ καταρτίσωσι τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ θρησκεία περιορίζει τὸ ἐγκλημα. Καὶ ὡς ἀπόδειξιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ τῶν φέρονσιν ὅτι καὶ κληρικοὶ ἀμαρτάνουσι διαπράττοντες ἐγκλήματα φοβερά, πολλάκις, καὶ ὅτι πλεῖστοι τῶν ἐγκληματιῶν ἐθροσκοεύντο, ὡς οἱ ἡμέτεροι λησταί, ὡς καὶ τῆς Ἰταλίας καὶ ἄλλων μερῶν, ἀναθέτοντες μέρος ἐκ τῶν τῆς ληστείας προσόδων ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας Ἁγίου τινὸς ἢ εἰς ἀγαθοεργίας.

Ὡς πρὸς τὴν πρώτην ἀντίρρησην τῶν ἐγκληματιῶν κληρικῶν παρατηροῦμεν ὅτι καὶ εἰς τὰ ἱερότερα τῶν ἐπαρελμῶτων ὑπάρχον οἱ ἀνάξιοι, οἱ παρεισφύσαντες εἰς αὐτό, δι' ἐκμετάλλευσιν παντὸς εἶδους (Ἰουδας).

Ἐπίσης ἱερὸν ἐπάγγελμα εἶναι τὸ ἱατρικόν· καὶ αὐτὸ ὅμως παρουσιάζει τοὺς ἀναξίους τῆς ἱερᾶς ἀποστολῆς τῆς Ἰατρικῆς, τοιοῦτοι δὲ εἶναι οἱ ἐπιιδιδόμενοι εἰς ἐγκληματικὰς ἀμβλώσεις καὶ ἄλλας ἀνόμους πράξεις.

Ὡς πρὸς τὴν δευτέραν ἀντίρρησην, ὅτι ἐγκληματαῖα διαφόρων πράξεων διὰ τὴν ἐγκληματικὴν τῶν προᾶξιν ζητούν τὴν βοήθειαν Ἁγίου τινὸς καὶ μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς πράξεώς τῶν ἀναθέτουσιν εἰς τὸν Ἁγίον μέρος τῶν ἀνόμων προσόδων τῶν παρατηροῦμεν, ὅτι οἱ τοιοῦτοι δὲν εἶναι ἄνθρωποι εὐσεβεῖς· εἶναι θροσκομανεῖς, οὐδεμίαν ἔχοντες σχέσιν μετὰ τὴν θροσκείαν, τὴν ἰοανδηποτε, πολλῶ δὲ ἄλλον μετὰ τὴν Χριστιανικὴν θροσκείαν.

Δι' αὐτοὺς θροσκεία εἶναι συμβολικαί τινες φράσεις ἢ πράξεις, χωρὶς οὐδὲν ἠθικὸν συναίσθημα νὰ ἐξεγείρῃται μέσα τους. Τυπικῶς κάνουν τὸν σταυρὸν τῶν, εἰτοιμοὶ νὰ κρεμάσων εἰς τὸν Σταυρὸν τὸν ἀντίπαλόν τῶν. Κάμνουν πολυαριθμοὺς μετανοίας διὰ νὰ δούσων τὰ προ-

γενέστερα ἀμαρτήματά τῶν, εἰτοιμοὶ νὰ καταχωρήσων νέα εἰς τὸν νέον κατάλογόν τῶν.

Τοὺς τοιοῦτους θεδαίως δὲν θὰ καταλογίσωμεν εἰς τὸ παθητικὸν τῆς θροσκείας, διότι οὔτε πραγματικῶς εἰς τὴν θροσκείαν ἐπίστευσαν, οὔτε ἡ θροσκεία τοὺς ἀναγνωρίζει ὡς ὁπαδούς τῆς ἀληθείας. Ὁ κόσμος ὁ πολλὸς εὐρίσκει ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς Γραφῆς ἐν γένει σύμβουλον ἀγαθόν, σωτήριον καὶ διὰ τὸ αἰτομον καὶ τὴν Κοινωνίαν. Εὐνόητος ἢ ἐπίδρασις τῆς θροσκείας διὰ τὴν πρόληψιν τοῦ ἐγκλήματος.

Δ'. Νόμος. Ἀποτελεῖ καὶ ἐμὲ τὸ κυριώτερον μέρος πρὸς πάταξιν τῆς ὑπαρχούσης ἐγκληματικότητος, δοθέντος μάλιστα ὅτι πλεῖστοι τῶν ἐγκληματιῶν οὔτε οἰκογένειαν ἐγνώρισαν, οὔτε θροσκείαν ἔχον διὰ νὰ περιορίζωνται ἀπὸ τοῦ κακοῦ διὰ τούτων.

Καὶ οἱ νεώτεροι Ποινικοὶ Νόμοι, οἱ ἴσων ἐπιεικεῖς, δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν πρὸς τοὺς ἐγκληματοῦντας, ἔχον τὴν δύναμιν νὰ περιορίσων τὴν ἐγκληματικότητα. Οἱ ἀρχαῖοι Νόμοι, ὡς τοῦ Χαμουραμπῆ, βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων (2.000 π. Χ.), ὁ Μωσαϊκὸς νόμος, οἱ νόμοι τοῦ Δράκοντος ἐπέβαλον βαρυντάς ποινὰς εἰς τοὺς ἐγκληματοῦντας. Ὁφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος ἐζήτει ὁ νόμος τοῦ Μωϋσέως, οἱ δὲ νόμοι τοῦ Δράκοντος διὰ τὴν αὐστηρότητα αὐτῶν, ἐλέγοντο ὅτι ἐγράφησαν οὐχὶ διὰ μελάνης, ἀλλὰ δι' αἵματος.

Οἱ νεώτεροι νόμοι, ὡς καὶ ὁ τελευταῖος ἡμέτερος Ποινικὸς Νόμος, ψυχολογικώτερον ἐξετάζοντες τὸ ἐγκλημα καὶ ἀποβλέποντες οὐχὶ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἐγκλήματος, ἀλλὰ εἰς τὴν ψυχοσύνησιν τοῦ ἐγκληματοῦ φέρονται πολὺ ἐπιεικέστερον ἢ οἱ παλαιοὶ νόμοι, καὶ πάλιν ὅμως ἔχον ἰσχὺν νὰ περιορίσων τὸ ἐγκλημα ἀρεκῆ νὰ ἐφαρμοζώνται ἐπιμελῶς. Ἡ φυλάκισις, ἢ ἀορίστον διαρκείας ἐγκλεισις εἰς ψυχιατρικὰ τμήματα τῶν φυλακῶν, ἢ ἐκτόπισις, ἢ ἀναστολή ἐπὶ ὄροις τῶν ποινῶν, τὸ πρόστιμον καὶ ἄλλα μέσα τοῦ νόμου ἰσχύον νὰ περιορίσων τὸ κακόν.

Τὴν ἐπίδρασιν τὴν ὁποῖαν ἀσκεῖ ὁ νό-

μος ἐναντίον τοῦ ἐγκλήματος ἀντιλαμβανόμεθα ὅταν οὗτος—ὁ νόμος—παύσῃ ὑπάρχων. Δὲν ὑπάρχει δὲ ὁ νόμος κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις. Καὶ βλέπομεν τότε νὰ ξεσποῦν ἀχαλίνωτα τὰ πρωτόγονα ἐγκληματικά ἔθνη τοῦ πλήθους. Πάσης τάξεως ἄτομα, καλῶς πρότερον βιοῦντα, μεταβάλλονται εἰς αἰμοδιψεῖς κακούργους. Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1780 ἢ Ρωσικὴ τοῦ 1917, διδάσκουν πολλὰ ἐπὶ τούτου. Ἄλλ' ἡμεῖς ἔχομεν δοκιμάσει τὴν ἰδικὴν μας κομμουνιστικὴν ἐπανάστασιν ὥστε νὰ μὴ παρίσταιται ἀνάγκη λεπτομερειῶν. Τὸ Περισίτρι, τὰ διυλιστήρια τῆς Οὐλεν, τὸ πηγάδι τοῦ Μελιγαλᾶ καὶ τόσα ἄλλα φωνάζουν τὴν φρίκην τῶν ἐπαναστάσεων.

Εἰς τὰς συνήθεις ὅμως περιπτώσεις ὁ νόμος συνέχει τὰς ἐγκληματικὰς διαθέσεις τῶν ἀτόμων, καὶ ἐπιδοῶ σωτηρίως διὰ τὴν Κοινωνίαν ἀρκεῖ κατὰ νόμον νὰ ἐφαρμόζηται.

Συνεξήτησαμεν τὴν ἐγκληματογόνον δύναμιν διαφόρων συνθηκῶν ὑπὸ τὰς συνήθεις καταστάσεις. Ὡς εἶπομεν ὅμως ἀπὸ τοῦ παρελθόντος θέρους παρετηρήθη ἔξαρσις τῆς ἐγκληματικότητος. Κατὰ τινὰς πρόκειται περὶ ἀπλῆς συμπίσεως ἐγκλημάτων καὶ ἄλλοτε παρατηρηθείσης. Συντασσόμενοι πρὸς τοὺς δεχομένους πραγματικὴν ἔξαρον τῆς ἐγκληματικότητος, ἐν εἴδει ἐπιδημίας, ἃς ἐξετάσωμεν τὰ αἷτια ταύτης. Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι αἱ ἀνασιτέλλουσαι τὸ ἐγκλημα συνθῆκαι ἐχαλαρώθησαν. Ἐπίσημοι διαβεβαιώσεις μᾶς ἐγνώρισαν, ὅτι πληθυσμοὶ ὀλόκληροι στεροῦνται σχολείων, καὶ τῶν Δημοτικῶν εἰσέτι, πολλῶν δὲ σχολείων τὸ προσωπικὸν εἶναι ἀνεπαρκές. Ἐπίσης μᾶς ἐγνώρισαν, ὅτι πλεῖστα χωρὰ στεροῦνται ἐκκλησίας καὶ ἱερέως. Ἴσως καὶ

οἱ οἰκογενειακοὶ δεσμοὶ εἰς πολλὰς οἰκογενεῖας ἐχαλαρώθησαν διὰ διαφόρους λόγους. Ἀσφαλῶς ὅμως ἐχαλαρώθη ἡ ἐπιβολὴ τοῦ νόμου. Ἡ ἀνετος διαβίωσις εἰς τὰς φυλακάς, ἢ ἐλπίς, ἂν μὴ ἡ βεβαιότης, ταχεῖας ἀποφυλακίσεως, δι' οἴουδήποτε εἶδους χάριτος, ἐξησθένθησαν τὸ φρόνητον τοῦ νόμου. Χαλαρώσεως δὲ τοῦ νόμου ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ εὐκόλος ὀλοφορία. Πολλοὶ φόνοι θὰ ἀπειρέποιο, ἂν ὁ φονεὺς δὲν ἔφερον ὄπλον.

Μὲ τὸν κίνδυνον νὰ φανῶ ὀπισθοδρομικὸς ἀναφέρω ὅτι κατ' ἐμὲ εἰς τὴν αὐξήσει τῆς ἐγκληματικότητος συντείνει ἡ προσβολὴ κινηματογραφικῶν εἰκόνων διδασκουσῶν τὴν ἔντεχνον ἐπιτέλειον τοῦ ἐγκλήματος καὶ δυστυχῶς τοιαύτας τιμῆς παρακολουθοῦν καὶ παιδιὰ ἀκόμη. Ἀκόμη ἴσως περισσότερον ἐπικίνδυνος εἶναι ἡ λεπτομερὴς ὑπὸ τῶν ἐφημερίδων περιγραφή τῆς ἐκτελέσεως διαφόρων ἐγκλημάτων, αἱ συνεντεύξεις μετὰ τοῦ δράστου, ἢ παράθεσις φωτογραφιῶν, ἢ ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡρωοποιήσις του. Πλεῖστοι ἔχουν τὴν ἀδυναμίαν νὰ ἴδουν ἀναφερόμενον τὸ ὄνομά των εἰς τὰς ἐφημερίδας· οἱ ἐγκληματαίται σπεύδουν νὰ διαφημίουν ἑαυτοὺς διὰ τῆς κακῆς των πράξεως, μὴ δυνάμενοι νὰ διαφημισθῶν διὰ καλῆς.

Εἰς τὴν περιστολὴν τοῦ ἐγκλήματος πάντες δύνανται νὰ συνεργήσουν. Οἱ γονεῖς καὶ οἱ διδάσκαλοι, οἱ ἱερεῖς καὶ τὰ ὄργανα τῆς τάξεως, ὁ πεπαιδευμένος καὶ ὁ ἀπαιδεντος. Ἡ ἐνέργεια ὅμως ἔσιτω διαρκῆς, οὐδ' ὀπασμωδική. Ὁ κατὰ τοῦ ἐγκλήματος πόλεμος πρέπει νὰ εἶναι συνεχῆς καὶ ἀδυσώπητος.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Γ. ΚΑΤΣΑΣ

Καθηγητῆς Ἰατροδικαστικῆς
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΑΙ ΑΡΧΑΙ ΚΑΙ Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΛΑΤΡΕΙΑΣ

Β'.

3. ΕΙΝΑΙ ΘΥΤΗΡΙΟΣ ΤΟΥ ΟΛΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ἄλλὰ διὰ τὸ ἀντιληφθῶμεν βαθύτερον τὸν χαρακτήρα τῆς λατρείας μας, πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει ὅτι κατ' αὐτὴν καὶ δι' αὐτῆς δὲν προσφέρομεν ἀπλῶς ὁμαδικὴν λατρείαν, ἀλλὰ καὶ ὁμαδικὴν θυσίαν, συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχαίαν πράξιν τῆς Ἐκκλησίας. Ἐχω ὑπ' ὄψει μου περίπτωσιν τινα τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου. Ὁ ἱερός λοιπὸν Αὐγουστίνος ὡς ἐπίσκοπος ἀπηθύνετο πρὸς τοὺς λεγομένους νεοφωτιστούς. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ ἄνθρωποι προσήρχοντο εἰς τὸ βάπτισμα εἰς ὄριμον ἡλικίαν. Ἐκαστος δὲ ἐκ τῶν κατηγουμένων, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ τὸ βάπτισμα, ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ἓνα ἀρτίδιον, τὸ ὁποῖον μετὰ τὸ βάπτισμά του θὰ προσέφερον εἰς τὴν πρόθεσιν, εἰς κάλυψιν τῆς μερίδος τῆς Κοινωνίας, τὴν ὁποίαν μετὰ τὸ βάπτισμά του θὰ ἐλάμβανε. Προσηγγεν ὡσαύτως καὶ ποσότητά τινα οἴνου, ἣ ὁποία ἐρρίπτετο εἰς κοινὸν κρατῆρα, καὶ ἡ ὁποία ἀνταπεκρίνετο πρὸς τὴν ποσότητα τοῦ Αἵματος, τὴν ὁποίαν θὰ ἐλάμβανε. Μὴ λημονῶμεν ὅτι εὐρισκόμεθα εἰς μίαν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ θεία Κοινωνία μετεδίδοτο καὶ εἰς τοὺς πιστοὺς ὅπως μεταδίδεται σήμερον μεταξὺ τῶν ἱερέων. Ἐλάμβανον δηλαδὴ οἱ πιστοὶ εἰς τὰς χεῖρας τὸ Σῶμα καὶ κοινωνοῦν τοῦτο κεχωρισμένως καὶ κατόπιν ἐκ τοῦ ποτηρίου, τὸ ὁποῖον προσεφέρετο εἰς αὐτοὺς, ὅπως προσφέρεται σήμερον ἀπὸ τὸν ἀρχιερέα πρὸς τοὺς ἄλλους κληρικούς. Λέγει λοιπὸν ἐκεῖ ὁ Αὐγουστίνος, πρὶν ἢ τελεσθῇ ἡ θεία Λειτουργία, ἀπειθνήμενος πρὸς τοὺς νεοφωτιστοὺς μεταξὺ τῶν ἄλλων: Προσέξτε! Τὰ ἀρτίδια, τὰ ὁποῖα ἀφήκατε καὶ τὰ ὁποῖα εὐρίσκον-

τα ἐδῶ διὰ τὸ καθαγιασθῶν, αὐτὰ εἶναι ἀκριβῶς ὁ ἑαυτός σας, τὸν ὁποῖον προσφέρετε ὀλόκληρον πρὸς τὸν Θεόν. Αὐτὰ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἓνα σύμβολον καὶ δεῖγμα τῆς διαθέσεώς σας ταύτης. Διὰ τοῦ ἀρτιδίου τούτου προσφέρετε τὸν ἑαυτόν σας μαζὴ μετὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν θυσιασθέντα ὡς Ἄμυν ἄμωμον.

Ἡ ἰδέα αὐτή, τὴν ὁποίαν ἐκφράζει ὁ Αὐγουστίνος, εἶναι τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον διέπει ἀνέκαθεν τὴν λατρείαν τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Καὶ διὰ τὸ πεισθῶμεν περὶ τούτου, δὲν ἔχομεν παρὰ νὰ ἴδωμεν, τί γίνεται εἰς τὴν προσκομιδὴν. Σήμερον ἔχομεν βέβαια εἰς τὴν προσκομιδὴν μίαν ἐξέλιξιν, ἣ ὁποία ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς ἀπὸ τοῦ 12ου αἰῶνος, διότι προηγουμένως ἡ προσκομιδὴ ἦτο ἀπλουστερα. Ἐν πάσῃ ὁμως περιπτώσει, τὸ πνεῦμα αὐτό, τὸ ὁποῖον διετύπωσεν ὁ Αὐγουστίνος, ὑπῆρχεν ἀνέκαθεν ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἐνεσωματώθη εἰς τὴν λατρείαν τῆς ὅπως ἐξειλίχθη ἔπειτα. Τί λοιπὸν γίνεται σήμερον κατὰ τὴν προσκομιδὴν; Μέσα εἰς τὸ δισκάριον τοποθετεῖται ἓνα τετράγωνον τεμάχιον ἄρτου, τὸ ὁποῖον λέγεται καὶ Ἄμυνος καὶ τὸ ὁποῖον ἐξάγεται ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς προσφορᾶς, ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ὁ τύπος τῆς σφραγίδος ΙΣ.ΧΡ.ΝΙΚΑ. Αὐτὸ εἶναι τὸ τεμάχιον τῆς προσφορᾶς, ὁ Ἄμυνος, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ μεταβληθῇ εἰς Σῶμα Χριστοῦ. Παραπλευρῶς τίθεται μία μερὶς τριγωνικὴ, ἣ ὁποία εἶναι ἡ μερὶς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, καὶ παραπλευρῶς τίθενται ἑννέα μερίδες, αἱ ὁποῖαι ἐκπροσωποῦν τὰ ἑννέα τάγματα, δηλαδὴ τὴν θριαμβεύουσαν Ἐκκλησίαν, τοὺς μάρτυρας, τοὺς προφήτας, τοὺς ἱεράρχας, τοὺς δούλους, τοὺς ἁγίους κλπ., εἰς ἑννέα

τάγματα, εἰς τρεῖς σειράς, ἀπὸ τρεῖς μερίδας δι' ἑκάστην σειράν. Κατωτέρω ἐν τῷ διακαρίῳ ἀποτίθενται μερίδες ζώντων καὶ τεθνεώτων· δηλαδή καθ' ὃν χρόνον ὁ ἱερεὺς ἀναγινώσκει ἐν τῇ προθέσει τὰ δίπτυχα ἢ τὰ ὀνόματα τῶν ζώντων καὶ τεθνεώτων, ἐξάγων καὶ ἀνὰ μίαν μερίδα. Συμμεῶν ὁ Θεσσαλονίκης, ἐρμηνεύων τὴν λεπτομέρειαν ταύτην λέγει, ὅτι οὕτω ἔχομεν ἐν τῷ διακαρίῳ δόκλον τὴν Ἐκκλησίαν περὶ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὴν ἐν οὐρανοῖς θριαμβεύουσαν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπὶ γῆς στρατευομένην Ἐκκλησίαν. Προσφέρεται μέσα εἰς τὸ θυσιαστήριον λοιπὸν ἡ θυσία δλοκλήρου τῆς Ἐκκλησίας καὶ ζητεῖ ἡ Ἐκκλησία διὰ τῆς ὁμαδικῆς εὐχαριστίας τὴν ὁποίαν προσφέρει νὰ ἐνσωματωθῇ πρὸς τὸν Χριστόν, νὰ ἀποτελέσῃ πρᾶγματι μὲ κεφαλὴν τὸν Χριστόν ἕνα ἠθικὸν σῶμα, τοῦ ὁποίου μέλη, σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς καὶ ὁστοῦν ἐκ τῶν ὁστέων του, θὰ εἴμεθα καὶ ἡμεῖς.

Ἄλλ' ἄς ἐνδιατρίψωμεν καὶ εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο τῆς ἀναφορᾶς, εἰς τὸ ὁποῖον μετὰ τὸν καθαγιασμὸν τῶν τιμίων δώρων, ὁ ἱερεὺς λέγει τὰ ἐξῆς: «Ἔτι προσφερόμεν Σοὶ τὴν λογικὴν ταύτην λατρείαν ὑπὲρ τῶν ἐν πίστει ἀναπαυσαμένων Προπατόρων, Πατέρων, Πατριάρχων, Προφητῶν, Ἀποστόλων... Ἐξαιρέτως τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου, δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου...» καὶ τὰ λοιπά. Προσφέρεται λοιπὸν ἐκ μέρους ἡμῶν καὶ ὑπὲρ ἐκείνων ἡ θυσία καὶ πραγματοποιεῖται αὐτὸ ἀκριβῶς, τὸ ὁποῖον ἐλέχθη προηγουμένως, ὅτι δηλαδή συμπλέκεται ἡ ἐν οὐρανοῖς Ἐκκλησία μὲ τὴν ἐπὶ γῆς Ἐκκλησίαν. Γεννᾶται βεβαίως ἐπὶ τοῦ προκειμένου μία ἀπορία: Πῶς ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ οἱ ἀνάξιτοι προσφερόμεν θυσίαν ὑπὲρ τῆς Θεοτόκου, ὑπὲρ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ὑπὲρ τῶν Εὐαγγελιστῶν, ὑπὲρ αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐτελειώθησαν καὶ εὐρίσκονται εἰς τὴν θριαμβεύουσαν Ἐκκλησίαν. Εἰς τὴν ἀπορίαν ἔχει ἡδὴ ἀπαντήσῃ ὁ θεῖος Χρυσόστομος, ὁ ὁποῖος φέρει μίαν ὠραίαν εἰκόνα ἀπὸ τὰ κρατοῦντα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Παρουσιάζει ἕνα βασιλέα, ὁ ὁποῖος ἐπανερχεται ἀπὸ ἕνα νικηφόρον πόλεμον καὶ ὁ ὁποῖος γίνεται δεκτὸς εἰς

τὴν πρωτεύουσαν μετὰ τιμῶν καὶ εἰσερχεται ἀπὸ τὴν θριαμβευτικὴν καὶ πρὸς τιμὴν του στηθεῖσαν ἀψίδα. Καὶ τότε, λέγει ὁ Χρυσόστομος, ὅτι ὁ βασιλεὺς, ἄς εἴπω τὴν λέξιν, θεοποιεῖται. Καὶ ἀνακοινοῦται καθ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν τὰ διάφορα ὀνόματα ὀνόματα στρατηγῶν, οἱ ὁποῖοι μαζῇ του ἐπολέμησαν ἡρωϊκῶς, καὶ τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα μνημονεύονται ἀκριβῶς διὰ νὰ τύχουν καὶ ἰδιατέρων τιμῶν καὶ δόξης. Μνημονεύονται ὅμως καὶ ὀνόματα αἰχμαλώτων τινῶν, ἵνα κινηθῇ ὁ οἶκτος καὶ τὸ ἔλεος τοῦ βασιλέως αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν αἰχμαλώτων τούτων. Λοιπὸν μνημόσυνον μνημόσυνον διαφέρει. Διαφέρει βέβαια κατὰ τὴν δόξαν ἢ ἐπὶ τῆς γῆς Ἐκκλησία ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν ἐν οὐρανοῖς δικαίων. Ἀλλὰ μνημονεύομεν ἀκριβῶς τοὺς δικαίους διὰ νὰ τοὺς προβάλομεν ὡς τὴν ἀπαρχὴν, ὡς τὴν ἐκλεκτὴν μερίδα, καὶ τρόπον τινὰ λέγομεν πρὸς τὸν Θεόν· ἡμεῖς ἡμπορεῖ νὰ εἴμεθα ἁμαρτωλοὶ, ἀλλὰ αὐτοὶ εἶναι μία στρατιὰ ἢ ὁποία ἤθλησεν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐηρεστήθη, τῆς ὁποίας τὴν φωνὴν πρέπει νὰ ἀκούσης, καὶ τὴν ἀκούεις. Μαζῇ μὲ αὐτοὺς προσφερόμεν καὶ ἡμεῖς τὴν λογικὴν ἡμῶν λατρείαν καὶ θυσίαν «ὦν ταῖς ἰκεσίαις ἐπίσκειμαι ἡμᾶς ὁ Θεός».

Ὅπως βλέπομεν, συμπλεκόμεθα μέσα εἰς τὴν θυσίαν αὐτήν, τὴν ὁποίαν προσφερόμεν, καὶ ἐπικαλούμεθα τὸν Κύριον ὑπὲρ τῆς θριαμβεύουσας Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἐπικαλεῖται ἀναμφιβόλως καὶ ἡ θριαμβεύουσα Ἐκκλησία τὸν Κύριον ὑπὲρ ἡμῶν. Τὰ αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα ἔχομεν καθ' ὃν χρόνον ζῶμεν, ἡ ἀγάπη, καὶ οἱ δεσμοὶ τῆς ἀγάπης, οἱ ὁποῖοι μᾶς συνδέουν με τοὺς ἀδελφούς μας, ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν, διότι ἡ προσωπικότης ζῆ καὶ μετὰ θάνατον. Καὶ δὲν ἡμπορεῖ, οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔφυγαν ἀπὸ ἡμᾶς, οἱ ὁποῖοι εἰσῆλθον εἰς τὸν ὄρμον τῆς ἀσφαλείας, καθ' ὃν χρόνον ἡμεῖς εὐρίσκομεθα μέσα εἰς μίαν κυματῶδη καὶ θυελλῶδη θάλασσαν, κινδυνεύοντες ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν νὰ καταποντισθῶμεν, δὲν εἶναι δυνατὸν αὐτοὶ νὰ μᾶς ἐγκαταλείπουν, ἀλλὰ προσφέρουν καὶ αὐτοὶ τὴν λατρείαν τῶν ὑπὲρ ἡμῶν. Ἀκριβῶς δὲ καὶ ἡ εἰκὼν, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει εἰς τὴν θείαν Ἀπο-

κάλυψιν ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης δὲν μᾶς λέγει τίποτε ἄλλο, παρ' ὅτι ἡ ἐν οὐρανοῖς Ἐκκλησία, ἡ κυκλοῦσα τὸ θυσιαστήριον τοῦ οὐρανοῦ, ἀναπέμει διαρκῶς δόξαν καὶ εὐχαριστίαν καὶ προσκύνησιν πρὸς τὸν Κύριον, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τὸν ἱκετεύει ὑπὲρ ἡμῶν. Ἀκούεται καὶ ἐκεῖ ἡ φωνή, ἡ φωνή τοῦ αἵματος τοῦ ἀδικοχυμένου ἐδῶ εἰς τὴν γῆν: «ἕως πότε, ἕως πότε ὁ Κριτὴς ὁ δίκαιος καὶ ἰσχυρὸς οὐκ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἀπὸ τῶν κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς»; Ἐκδηλοῦται καὶ ἐκεῖ θεορμόν ἐνδιαφέρον περὶ ἐκείνων, τὰ ὅποια διεξάγονται καὶ γίνονται ἐδῶ εἰς τὴν γῆν.

Γ'. ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ

Ὁ χώρος δὲν ἐπιτρέπει νὰ εἰπωμεν περὶ σιωπῆτος περὶ τῆς λατρείας μας. Θὰ δώσωμεν ὅμως τὸ διάγραμμα τῆς, κυρίως τὸ διάγραμμα τῆς θ. Λειτουργίας, διὰ τὰ ἴδωμεν ὅτι μέσα εἰς τὴν λατείαν μας ἐνεσωματώθη ὄχι μόνον ἡ, τι ὄραϊον εἶχεν ἡ παλαιὰ λατεία τοῦ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ καὶ ἓνα ἐποπτικὸν μάθημα τῆς ζωῆς ἐν γένει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὅλη ἡ θεία Λειτουργία ἀντικατοπτρίζει ἀκριβῶς τὴν ὄλην δρᾶσιν τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Σωτῆρος. Ἀρχίζομεν ἀπὸ τὸ «Εὐλογημένη ἡ Βασιλεία τοῦ Πατρὸς...». Εἶνα ἓνα κομμάτι, τὸ ὅποιον, μετὰ τὸν βον αἰῶνα προσετέθη εἰς τὴν θείαν Λειτουργίαν. Ἐξ ἀρχῆς ἡ θ. Λειτουργία ἤρχιζε μὲ ἓνα ὕμνον, διασωθέντα σήμερον εἰς τὸν στίχον τοῦ Εἰσοδικοῦ, τὸ ὅποιον ἐψάλλετο, καθ' ὃν χρόνον ἐπροχώρει ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τοῦ σκευοφυλακίου, ἢ ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ ἐλάμβανε θέσιν μέσα εἰς τὸ θυσιαστήριον, τὸ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης κλειστόν. Ἡ πρᾶξις αὐτὴ ἐξακολουθεῖ καὶ μέχρι σήμερον, ὅταν λειτουργῇ ἀρχιερεὺς. Ἐνδύεται μὲν οὗτος μέσα εἰς τὸ ἱερόν, —καὶ ὄχι εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ ναοῦ, ὅπου ὑπῆρχε ἄλλοτε τὸ σκευοφυλάκιον—ἀλλὰ πρὶν ἢ λεχθῆ τὸ «εὐλογημένη ἡ Βασιλεία τοῦ Πατρὸς...» ἐξέρχεται ἔξω καὶ κάθηται εἰς τὸν θρόνον καὶ ἀναμένει τὴν στιγμήν, κατὰ τὴν ὅποιαν θὰ ψαλῆ τὸ εἰσοδικόν, ὅταν θὰ προχωρήσῃ ὁ ἱερεὺς διὰ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ θυσιαστήριον, ὅποτε καὶ αὐτὸς

μετ' αὐτοῦ εἰσέρχεται.

Ἀπὸ ἐκεῖ ἤρχιζεν ἄλλοτε ἡ θ. Λειτουργία. Προσετέθησαν τὰ «ἀντίφωνα» κατὰ τὸν βον αἰῶνα, ἀπὸ τὰ ὅποια σήμερον περιεσώθησαν μόνον τὰ ἐφύμνια («Ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου», «Σῶσον ἡμᾶς, Τίε Θεοῦ»), τὰ ὅποια προσεκολλῶντο εἰς κάθε στίχον ὀλοκλήρων ψαλμῶν. Ἀπηγγέλλετο δηλαδὴ ἐμμελῶς ὑπὸ τοῦ ἀναγνώστου ὀλόκληρος ψαλμὸς κατὰ στίχους καὶ μεθ' ἕκαστον στίχον ἐπανελάμβανε ὁ λαὸς «Ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου». Αὐτὴ ἡ πρᾶξις, τοῦ νὰ ψάλλωνται μεθ' ἕκαστον στίχον τὰ ἐφύμνια, διεσώθη εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Μ. Σαββάτου. Ἐκεῖ, μετὰ τὰ ἐκ τῆς Π. Δ. ἀναγνώσματα, ἀρχίζει ὁ ἀναγνώστης: «Εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον», ὁ λαὸς ψάλλει «Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας». Κατόπιν ὁ ἀναγνώστης «Εὐλογεῖτε οὐρανοὶ Κυρίου τὸν Κύριον...», καὶ ἐπαναλαμβάνει μεθ' ἕκαστον στίχον τὸ ἐφύμνιον. Αὐτὴ ἡ ἐπαφδὸς ἤμπορεῖ νὰ ἦτο σύνθεσις ἐλευθέρᾳ ἀπὸ μίαν ποιητικὴν διάνοιαν εὐσεβοῦς ἀνθρώπου, ὅπως τὸ «τὸν Κύριον ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας», ἢ ὅπως τὸ «Ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου». Ἀλλὰ ἤμπορεῖ νὰ ἦτο καὶ στίχος τοῦ ψαλμοῦ ἐν εἶδει ἐπαφδοῦ καὶ οὗτος ἐπαναλαμβανόμενος. Πάλιν εἰς τὸ Μέγα Σάββατον λέγεται καὶ ὁ ψαλμικὸς στίχος: «Ἀνάστα ὁ Θεὸς κρίνων τὴν γῆν...», ὁ ὅποιος καὶ ἐπαναλαμβάνεται ὡς ἐπαφδὸς ὑπὸ τοῦ λαοῦ μεθ' ἕκαστον στίχον ἕως τέλος τοῦ ψαλμοῦ. Τὸ τμήμα αὐτὸ τῆς λατρείας, τὸ ἀπὸ τοῦ Εὐλογημένη ἡ βασιλεία... μέχρι τῆς Εἰσόδου, τὸ ὅποιον προσετέθη μεταγενεστέρως, ἐξέλαβον οἱ νεώτεροι λειτουργιολόγοι, ὡς συμβολίζον τὸν Ἰησοῦν, προτυπούμενον, καὶ προφητευόμενον ἀπὸ τοὺς ψαλμοὺς καὶ ἀπὸ τὰ ἀναγνώσματα τῆς Π. Δ. Πρέπει νὰ εἰπωμεν ὅτι εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ δὲν ἐγένετο ἐντελῶς νέα προσθήκη, ἀλλ' ἀντικατάστασις. Διότι ἐκτὸς τῶν ἀναγνωσμάτων ἐκ τῶν Εὐαγγελίων καὶ τῶν Ἐπιστολῶν ὑπῆρχον καὶ προφητικὰ ἀναγνώσματα καὶ ἄλλα ἐκ τῆς Π. Δ. ἀναγνώσματα. Αὐτὰ σὺν τῷ χρόνῳ παρεμερίσθησαν. Καὶ σήμερον δὲν ἀκούομεν στίχους ψαλμικούς, διότι ἀκρι-

βῶς ἀγνοοῦμεν τὴν σημασίαν τοῦ ψαλτηρίου καὶ περιορίσθημεν εἰς μόνα τὰ ἐφύμνια. Καὶ διὰ τὰ ἐπανεέλθωμεν εἰς τὴν Μικρὰν Εἴσοδον, μέχρη τῆς στιγμῆς αὐτῆς τὸ θυσιαστήριον ἦτο κατάκλειστον. Δὲν ἔχει εἰσέλθει κανεὶς εἰς αὐτό. Εἰς τὸ σκευοφυλάκιον γίνεται ὅλη ἡ προπαρασκευὴ. Ἐκεῖ ἦσαν ἡσφαλισμένοι καὶ αἱ Γραφαί, αἱ ὁποῖαι ἀπεκρύπτοντο τότε ἀπὸ τὰ μάτια τῶν ἀπίστων διὰ τὸν φόβον τῆς βεβηλώσεως. Ἐλάμβανε λοιπὸν εἰς τὰς χεῖράς του ὁ ἱερεὺς τὰς Γραφάς, ἐπροχῶρει πρὸς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ καὶ ἐκεῖ ὕψωνε τὸ εὐαγγέλιον πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ ἔλεγε: Προσέξατε, αὐτὴ εἶναι ἡ σοφία. Μεθ' ὃ εἰσέρχεται εἰς τὸ θυσιαστήριον εὐλογῶν τὴν εἰς αὐτὸ εἰσοδὸν του δι' εὐχῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ μεταξὺ ἄλλων λέγει καὶ τὰ ἐξῆς: «Ποίησον σὺν τῇ εἰσόδῳ ἡμῶν εἴσοδον ἀγίων ἀγγέλων γενέσθαι...». Καὶ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ σημεῖον τοῦτο τὸ πρῶτον τμήμα τῆς Λειτουργίας μας, τὸ περιλαμβανόν τὰ ἀναγνώσματα, μετὰ τὰ ὁποῖα ἐπικλοῦθει θεῖον κήρυγμα. Αὐτὸ τὸ τμήμα ἔχει ληφθῆ ὀλόκληρον ἀπὸ τὴν πρᾶξιν τῆς Συναγωγῆς. Εἰς πολλὰ χωρία τῶν «Πράξεων τῶν Ἀποστόλων» ὑποδηλώνεται ἀρκετὰ σαφῶς ἡ τάξις αὐτῆ τῆς συναγωγῆς. Οὕτω εἰς τὴν συναγωγὴν π. χ. τῆς Ἀντιοχείας τῆς Πισιδίας, κατὰ τὸ Σάββατον ἀνεγνωσθησαν δύο ἀποσπάσματα ἐκ τῆς Π. Δ., ἐν ἑκ τοῦ νόμου καὶ ἕτερον ἐκ τῶν προφητῶν, μεθ' ὃ ὁ ἀρχισυνάγωγος παρήγγειλε πρὸς τοὺς ἐκεῖ εὐρισκομένους τότε ἀποστόλους Παῦλον καὶ Βαρνάβαν, ὅπως ὁμιλήσουν πρὸς τὸν λαὸν «λόγον παρακλήσεως» (Πράξ. ιγ' 14 κ. ἐφ.). Ἀκριβῶς ἡ ἴδια πρᾶξις γίνεται καὶ ἐν τῇ θ. Λειτουργίᾳ. Μετὰ τὰ ἐκ τῆς Κ. Δ. ἀναγνώσματα, ὑπῆρχεν ἄλλοτε καὶ ἀνάγνωσμα ἐκ τῆς Π. Δ. μετὰ τὸ ὁποῖον ὁ προσεστὸς ἀπηύθυνε λόγον παρακλήσεως, θεῖον κήρυγμα. Εἰς τὴν Εἴσοδον καὶ τὰ ἀναγνώσματα ταῦτα οἱ νεώτεροι λειτουργιολόγοι διείδον τὸν συμβολισμὸν τῆς εἰσόδου τοῦ Κυρίου εἰς τὴν δημοσίαν δρᾶσιν του, τὸν Ἰησοῦν κηρύττοντα καὶ κηρυττόμενον.

Ἐπακολουθεῖ ἔπειτα ἡ λεγομένη «ἐκτενής» ἡ ὁποία σήμερον συνεπτύχθη εἰς μόνην τὴν ἐκφώνησιν· «Ὅπως ὑπὸ τοῦ

κράτους Σου πάντοτε φυλαττόμενοι...». Παλαιότερον ὅμως ἦτο πράγματι ἐκτενής ἱκεσία. Ὅλη ἡ Ἐκκλησία ἔπιπτε πρηγῆς καὶ ὁ ἱερεὺς ἀπηύθυνεν ἱκεσίαν πρὸς τὸν Θεόν, καθ' ἣν στιγμὴν πρὸ τῶν κυκλίδων τοῦ θυσιαστηρίου ἦσαν τὰ μικρὰ παιδιὰ, τὰ ὁποῖα ἔλεγαν ὁμαδικῶς τὸ Κύριε ἔλεησον, ἀκριβῶς διότι αὐτὰ ὡς μὴ ἐμπλακέντα εἰς τὴν ἁμαρτίαν, προσβάλλοντο ὡς ἀθωότερα ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα μετὰ παρησίας ἀπευθύνωνται εἰς τὸν Θεὸν μετὰ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ ἐπίκλησις των θὰ ἐγίνετο ἀκουστή. Μετὰ τοῦτο ἤρχετο ἡ ἐπίκλησις ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων, καὶ μετ' αὐτὴν ἐπίκλησις ὑπὲρ τῶν φωτιζομένων. Κυρίως ἡ ἐπίκλησις αὕτη εἰσήγετο ἀπὸ τὸ μέσον τῆς Τεσσαρακοστῆς, ὅταν ἐχωρίζοντο οἱ κατηχούμενοι καὶ ὅταν δι' ἐπιλογῆς ἀπηρετίετο ἡ τάξις ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι προσεχῶς θὰ ἐβαπτίζοντο.

Αἱ ἐπίκλησεις αὗται περιεσώθησαν σήμερον εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων, εἰς τὴν ὁποίαν μετὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Σταυροπροσκυνήσεως παρεισάγεται καὶ ἡ δέησις ὑπὲρ τῶν φωτιζομένων. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν ἐκ τοῦ ναοῦ τῶν κατηχουμένων ἀπηύθυνοντο εὐχαὶ ὑπὲρ τῶν μετανοούντων, οἵτινες ἦσαν Χριστιανοὶ βεβαπτισμένοι, χωρισμένοι ὅμως τῆς θ. Κοινωνίας καὶ οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπετρέπετο νὰ παρακολουθήσουν τὴν θ. Λειτουργίαν, διότι δὲν ἠμποροῦσαν νὰ κοινωνήσουν. Οὗτοι λοιπὸν ἀπεχώρουν πρὸ τῆς ἀναφορᾶς ἀφοῦ ἐγίνετο ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐπίκλησις τοῦ θεοῦ ἐλέους ὑπὲρ αὐτῶν.

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν καὶ τῶν μετανοούντων ἀπηύθυνοντο εὐχαὶ προπαρασκευαστικαὶ ὑπὲρ τῶν πιστῶν, οἵτινες θὰ συμμετεῖχον τῆς ἀναφορᾶς καὶ ἐπικλοῦθει ἡ μεταφορὰ τῶν τιμῶν δώρων ἀπὸ τοῦ σκευοφυλακίου, ἡ ἀπὸ τῆς προθέσεως, εἰς τὸ θυσιαστήριον. Αὕτη εἶναι ἡ μεγάλη Εἴσοδος. Μετ' αὐτὴν καὶ μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τῶν τιμῶν δώρων ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου ἀνεγινώσκετο ἡ καὶ μέχρη σήμερον λεγομένη Εὐχὴ τῆς Προσκομιδῆς. Τὴν μεταφορὰν ταύτην τῶν τιμῶν δώρων ἤδη ὁ Μομφουεστίας Θεόδωρος κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα ἐρμηνεύει συμβολικῶς. Ὅταν βλέπετε, λέγει, μεταφερόμενα ὑπὸ τῶν δια-

κόνων τὰ τίμια δῶρα καὶ ὅταν βλέπετε τὸν ἱερέα ὄρθιον νὰ σκεπάζῃ τὰ τίμια δῶρα, νὰ σκέπτεσθε τὴν ταφὴν καὶ τὴν μεταφορὰν τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν τάφον. Οὕτω βλέπομεν, ὅτι ὁλόκληρος ἡ θ. Λειτουργία, ἀποτελεῖ τὴν ἀναπαράστασιν τῆς θυσίας τοῦ Γολγοθᾶ. Μεταφέρεται πρὸς θυσίαν ὁ Κύριος, ἀποτίθεται ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, διότι ἐκεῖ μεταβάλλονται τὰ τίμια δῶρα εἰς Σῶμα καὶ Αἷμα τοῦ Σωτῆρος. Εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ Σῶμα, ὅπερ ἐκoinώνησαν καὶ οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ ὑπερῶν καὶ διὰ τὸ ὁποῖον εἶπεν ὁ Κύριος: «Τοῦτό ἐστι τὸ Σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλόμενον...» καὶ «τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου... τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον...». Καὶ ἀφοῦ διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος γίνῃ ἡ μεταβολὴ αὐτή, τότε ἐπακολουθεῖ ἰκετηρία ὑπὲρ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, τῆς στρατευομένης καὶ τῆς θριαμβευούσης. Τότε γίνεται καὶ ἡ ἀναπαράστασις ἐκεῖνου, τὸ ὁποῖον ἔγινε εἰς τὸ ὑπερῶν. Διότι προσέρχονται μετὰ τοὺς λειτουργοὺς καὶ οἱ πιστοί, ἵνα κοινωνήσουν, ὡς ἄλλοτε οἱ Ἀπόστολοι, τὴν ἀναίμακτον θυσίαν. Μετὰ δὲ τὴν θείαν κοινωνίαν ἢ καὶ ὀλίγον πρὸ αὐτῆς ἀπαγγέλλει ὁ ἱερεὺς ἐν τὸς τοῦ θυσιαστηρίου τροπάρια, τὰ ὁποῖα ὑπομνήσκον ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν ἀνάστασιν («Ἀνάστασιν Χριστοῦ θεασάμενοι...») ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἀνάληψιν, (ὅταν μετὰ τὴν θ. Κοινωνίαν καὶ τὴν ἐκ νέου ἀπόθεσιν τοῦ ποτηρίου ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης ὁ ἱερεὺς λαμβάνῃ τὸ θυμιατήριον διὰ νὰ θυμιάσῃ διὰ τελευταίαν φορὰν, λέγει «...ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ Θεός...»). Πλήρης δηλαδὴ ἀναπαράστασις τῆς ζω-

ῆς, τοῦ σταυρικοῦ θανάτου, τῆς ἀναστάσεως καὶ ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου γίνεται εἰς τὴν θ. Λειτουργίαν.

Δὲν δυνάμεθα νὰ ἐκπαθῶμεν περισσότερον, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ὀλίγα αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἀνεφέρθησαν, ἠμποροῦμεν νὰ λάβωμεν μίαν ἰδέαν τοῦ τί σημαίνει ἡ λατρεία μας ἐν τῇ τελείῃ τῆς θείας Εὐχαριστίας, μὲ ποιὸν πνεῦμα πρέπει νὰ παρακολουθῶμεν αὐτὴν καὶ πόσῃ ἀξίαν ἔχει ἡ λατρεία αὐτὴ τὴν ὁποῖαν ἐσυνηθίσαμεν καὶ εἰς τὴν ὁποῖαν οὐχὶ σπανίως ἀσυναισθητῶς παριστάμεθα. Πρέπει ὁμως νὰ παριστάμεθα εἰς αὐτὴν μετὰ τῆς διαθέσεως νὰ προσφέρωμεν καὶ ἑαυτοὺς «θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ καὶ Πατρί». Εἰς αὐτὸ ἀκριβῶς ἀποβλέπει ἡ θ. Λειτουργία, νὰ μᾶς ἐνσωματώσῃ δι' αὐτῆς πρὸς ἑαυτὸν ὁ Χριστός, καὶ νὰ μᾶς καταστήσῃ πραγματικῶς μέλη του ἐκ τῆς σαρκὸς του, οὕτω δὲ νὰ γίνωμεν διὰ τῆς ἐνώσεώς μας πρὸς αὐτὸν οἱ πολλοὶ ἐν σώμα, «ἓνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ, ὅτι Σὺ μὲ ἀπέστειλας», ὅπως εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τὸν Πατέρα του, ἀπερχόμενος ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτόν. Οἱ πολλοὶ οἱ ἀναρίθμητοι πιστοὶ τῶν χριστιανικῶν γενεῶν, γίνονται ἐν τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ ὅλοι ἓνας ἄνθρωπος, μία στρατιά, ἡ ὁποία ἔχει ἓνα ἀρχηγόν, τὸν Ἰησοῦν, μίαν γνώμην καὶ θέλησιν, ἐν μιᾷ ψυχῇ καὶ καρδίᾳ εἰσφέροντες οἱ πάντες ὑπὲρ ἑαυτῶν τὴν συμβολὴν τῶν εἰς τὸν αἰώνιον θρίαμβον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος κατ' οὐσίαν εἶναι θρίαμβος ἰδικός των.

Π. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ

Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

ΕΛΑ, ΟΥΡΑΝΙΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

"Ελα, παλιά, γλυκεῖα Φωνή, ἀπόψε πού ἡ καρδιά πονεῖ
νὰ τραγουδήσῃς ὁμορφα τὸ ἀξέχαστο τραγούδι,
τραγούδι οὐράνιο, εὐλαβικό, σά μυστικό χερουδικό,
ὄχι σάν ἓνας ἄνθρωπος, μὰ σά μικρὸ ἀγγελοῦδι.

"Ελα καὶ μὴν ἀργῆς πολὺ, τώρα ἡ καρδιά μου σὲ καλεῖ
ἀπόψε πού ἔτσι πόνεσε, νάρθῃς νὰ τῆς μιλήσῃς.
Νὰ διώξῃς τοῦτες τίς κακές, ἀγριεὶς φωνές, σατανικὴς,
κι' ὄ,τι καλὸ κι' ὄ,τι ὁμορφο, νάρθῃς νὰ τραγουδήσῃς!...

Φ. ΚΡΙΤΕΛΗΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΤΥΦΛΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΧΩΡΑΝ ΜΑΣ

Ἐκ πρώτης ὄψεως τὰ προβλήματα τῶν τυφλῶν φαίνονται τόσο δύσκολα, τόσο πολύπλοκα, ὥστε ὅστις διὰ πρώτην φοράν ἐπιλαμβάνεται τῆς μελέτης των ἢ κληθῆναι τὰ ἀντιμετωπίσει καταλαμβάνεται ὑπὸ δέους. Καὶ ὅμως ἡ ἐντύπωσις αὕτη εἶναι ἐσφαλμένη, διότι ὡς θὰ ἴδωμεν τὰ προβλήματα τῶν τυφλῶν εἶναι ἀπλᾶ, εἰς τὰ ὁποῖα μάλιστα δύνανται νὰ δοθῶσι πρακτικαὶ λύσεις.

Κατὰ γενικὸν κανόνα ἐπικρατεῖ ἡ ἀντίληψις ὅτι οἱ τυφλοὶ ἀποτελοῦν μίαν ἀξιολύπητον τάξιν ἀνθρώπων, ὧν ὁ προσορισμὸς εἶναι νὰ ἀποζοῦν ἐκ τῆς εὐσπλαγχνίας τῆς κοινωνίας, καὶ τῆς ἐπαιτείας. Καὶ ὅμως, δὲν ὑπάρχει περισσότερον ἐσφαλμένη καὶ ἀδικος ἀπὸ τὴν τοιαύτην ἀντίληψιν, ἢ ὁποῖα δεικνύει παντελῆ ἄγνοιαν τῆς ψυχολογίας τοῦ τυφλοῦ, καὶ παραγνωρίζει στοιχειώδη δικαιοῦματα, εἰς μίαν κατηγορίαν ἀνθρώπων πού δικαιοῦνται νὰ ζήσουν ὑπὸ τὸν ἥλιον, ὡς ἴσοι πρὸς ἴσους καὶ νὰ κερδίζουν τὸν ἄρτον των ἐντίμως ἐργαζόμενοι.

Ἄλλὰ καὶ ἡ φύσις ἀφ' ἑαυτῆς ἀναπληροῦσα τὴν ἔλλειψιν τῆς ὁράσεως, προκίττει τὰς ἄλλας αἰσθήσεις μὲ μεγαλυτέρας ἰκανότητας καὶ ἐνίοτε ἐκπληκτικὰς. Δὲν εἶναι σπάνια τὰ παραδείγματα ἐξόχων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν τυφλῶν, ὧν ἡ ὑπέροχος ψυχὴ ἐτάνυσε τὰς πτέρυγας τῆς φαντασίας των καὶ ἐπέταξεν εἰς κόσμους μεταφυσικούς, πνευματικούς καὶ φωτισμένους ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ αἰωνίου Φωτός. "Ομηροῦς—Μίλτων—"Ἐλλεν Κέλλερ κλπ.

Ὁ ἄνθρωπος πού ἔχασε τὸ φῶς του, ὁμοιάζει μὲ τὸ μικρὸ παιδί. Ὅπως τοῦτο ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὴν μέριμναν τῆς μητρὸς του καὶ τῶν οἰκείων του, νὰ μεγαλώη καὶ ἀνδρωθῆ, ἔτσι καὶ ὁ τυφλὸς ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὴν κοινωνίαν νὰ βοηθηθῆ, διὰ νὰ λύσῃ τὰ προβλήματά του.

Δὲν εἶναι ἡ ἐλεημοσύνη τὸ πρόβλημά του, τοῦναντίον μάλιστα ἡ ἐπίδειξις οἴκτου προσβάλλει τὰ μέγιστα τὴν προσωπικότητά του. Ἐκεῖνο κυρίως πού ἐπιζητεῖ, εἶναι νὰ τοῦ παρασχεθῶν τὰ μέσα νὰ ἐκμάθῃ καὶ νὰ ἐξασκήσῃ ἕνα ἐπάγγελμα, ὥστε νὰ καταστή ἀυτάρκης καὶ νὰ κερδίῃ τὸν ἄρτον του τιμίως ἐργαζόμενος καὶ νὰ μὴ καταστῆ ἐπαίτης.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Ἄς ἴδωμεν κατὰ πρόωτον, ποῖος ὁ ἀριθμὸς τῶν τυφλῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ πῶς κατανέμεται κατὰ ἡλικίας. Ἀκριβὴς στατιστικὴ δὲν ὑπάρχει. Ἐγένοντο τρεῖς διάφοροι προσπάθειαι ἀπογραφῆς κατὰ τὴν περίοδον 1946-1948, πλὴν τὰ ἀποτελέσματα τούτων δίδουν προσεγγίζουσιν ἰδέαν τῆς πραγματικότητος καὶ τοῦτο διότι ὁ λαὸς προτιμᾷ νὰ ἀποκρύπτῃ τὴν ὑπαρξιν ἑνὸς μέλους τῆς οικογενείας του, οἰωνεὶ θεωρῶν τὸ τοιοῦτον μίαν ἐντροπήν, ἢ ἀκόμη δυσπιστεῖ πρὸς τὰς ἀγαθὰς προθέσεις τοῦ Κράτους, ὅταν ζητῆται νὰ κάμῃ ἐκουσίαν τοιαύτην δήλωσιν.

Ὅπως δὴποτε τὸ ποσοστὸν τῶν τυφλῶν ἐν Ἑλλάδι ἀνέρχεται εἰς 1 ἕως 1,5 ἐπὶ χιλίων κατοίκων.

Κατὰ συνέπειαν μὲ κάποια προσέγγισιν δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὑπάρχουν τοῦλάχιστον 10.000 ἕως 12.000 ἄτομα ἐν Ἑλλάδι κατανεμόμενα εἰς τὰς κάτωθι ἡλικίας:

0 5 ἐτῶν	160-	230
6 15 ἐτῶν	650-	750
16 45 ἐτῶν	2.625-	3.150
46-70 καὶ ἄνω	6.565-	7.870
Σύνολον	10.000	12.000

Ἐχομεν λοιπὸν νὰ μελετήσωμεν τὰ προβλήματα δέκα ἕως δώδεκα περίπου χιλιά-

δων ἀτόμων, ἀναλόγως τῆς ἡλικίας εἰς ἣν ἀνήκουν.

Φρονοῦμεν ὅτι μία καλὴ κατάταξις τῶν προβλημάτων κατὰ ἡλικίας εἶναι ἡ ἑξῆς:

0- 5 ἐτῶν Προσχολικὴ μέριμνα.

6-15 ἐτῶν Στοιχ. ἐκπαίδευσις

16-45 ἐτῶν α) Ἀνωτέρα ἐκπαίδευσις, β) Ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις. γ) Ἐξ-εὔρεσις ἐργασίας.

46-70 ἐτῶν Προστασία ὑπερηλίκων καὶ τελείως ἀνικάνων πρὸς ἐργασίαν.

ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ

Τὸ συνηθέστατον φαινόμενον πρὸς συμβαίνει εἰς τὰς οἰκογενείας, ὅταν γεννηθῆ ἢ ἔξ ἀτυχήματος τυφλωθῆ ἓνα παιδί, εἶναι νὰ ἐγκαταλείπεται εἰς τὴν τύχην του: Προ-ώριστα νὰ ἀποτελέσῃ τὸν μέλλοντα στρα-τὸν τῆς ἐπαιτείας.

Καὶ ὅμως ἀπὸ τῆς ἡλικίας ταύτης δέον νὰ ληφθῆ κάποια μέριμνα, ὥστε νὰ δοθῶσι βασικαὶ μέθοδοι διὰ τῶν ὁποίων θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπερνικηθοῦν βραδύτερον τὰ ἐκ τῆς τυφλώσεως μειονεκτήματα.

Λόγω ὅμως ἀκαταλληλότητος τῶν γονέων ἢ λύσις τῶν προβλημάτων, δέον ν' ἀναζητηθῆ εἰς τὴν ὑπαρξίν Ἰδρύματος εἰδικευμένου εἰς τὴν ἀνατροφὴν τοιούτων παιδιῶν κατὰ τὰ πρότυπα τῶν ἐν τῷ ἔξω-τερικῷ λειτουργούντων ἀναλόγων ἰδρυμά-των.

Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι δύσκολον νὰ γίνῃ πρόβλεψις τότε θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ τὸ τοιοῦτον, ἢ πλέον λογικὴ ἀκολουθητέα ὁδὸς διὰ τὴν παροῦσαν στιγμὴν, θὰ ἦτο ἡ ἴδρυσις ἐιδικοῦ Προσχολικοῦ Τμήματος ἐντὸς τῶν δύο ὑπαρχόντων σχολείων Τυφλῶν, Καλλιθέας καὶ Θεσσαλονίκης, ὅπου τὰ παιδιὰ θὰ ἐτύγχανον μερίμνης καὶ προσχολικῆς ἐκπαιδεύσεως μεθ' ἣν καὶ εἰς τὴν κατάλληλον ἡλικίαν θὰ εἰσέρχοντο αὐτομάτως εἰς τὴν Α' τάξιν τοῦ κυρίως Σχολείου.

ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

Πολλοὶ ἴσως θὰ διερωτῶνται ποίου εἴ-δους στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως δύνανται νὰ τύχωσιν οἱ τυφλοί.

Ἡ ἀπάντησις εἶναι ὅτι ὁ τυφλός, δύνα-ται νὰ τύχῃ τῆς αὐτῆς ἀκριβῶς ἐκπαιδευ-

σεως πρὸς τυγχάνει ὁ βλέπων συνομηλικός του, μὲ τὴν μόνην διαφορὰν ὅτι ἀντὶ τῆς ὁράσεως θὰ χρησιμοποιεῖ τὴν ἀφήν.

Ἡ πρώτη προσπάθεια δημιουργίας τυφλικῆς γραφῆς ἀνάγεται εἰς τὸ 1784, ὀφειλομένη εἰς τὸν Βαλεντίνον Ἀουί, ὅστις ἐπενόησε τὴν ἀναγλυπτογραφικὴν, ὅπως τὴν ὀνομάζουν, τῆς τυφλώσεως δηλαδὴ τῶν χαρακτῆρων ἐπὶ τοῦ χάρτου κατὰ τρόπον ὥστε νὰ ἐξέχουν τὰ γράμματα καὶ νὰ ἀναγινώσκονται διὰ τῆς ψηλαφήσεως. Τὸ σύστημα τοῦτο ὑπῆρξε μία πρόοδος, ἀλλὰ ὅχι ὅτι ἐχρηιάζετο, διότι οἱ χαρακτῆρες τῆς κοινῆς γραφῆς, προωρισμένοι διὰ τοὺς ὀφθαλμούς, δὲν ἔχουν μεταξὺ τῶν διαφορᾶς ἀμέσως αἰσθητὰς εἰς τὸν ἀπτόμενον δάκτυλον.

Ἐκεῖνος πρὸς ἔδωσε τὴν ριζικὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς τυφλικῆς γραφῆς, ὑπῆρξεν ὁ Γάλλος τυφλὸς Λουδοβίκος Μπραίηλ (Louis Braille) τὸ 1829, ὅστις ἐπενόησε τοὺς στικτοὺς χαρακτῆρας καὶ τοῦ ὁποίου τὸ σύστημα φέρει πρὸς τιμὴν του τὸ ὄνομά του.

Ὡς βάσιν τοῦ συστήματος τοῦτο ἔχει ἔξ στιγμᾶς τοποθετουμένας ἀνά τρεῖς εἰς δύο κατακορυφούς καὶ πλησίον ἀλλήλων στή-λας ἠριθμημένας διὰ τῶν ἀριθμῶν 1-2-3-4-5 καὶ 6 ὡς ἑξῆς:

1 . 4

2 . 5

3 . 6

Διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν στιγμῶν μεταξὺ τῶν καὶ διὰ τῆς ἀφαιρέσεως, μιᾶς, δύο κλπ. στιγμῶν ἐπιτυγχάνονται ποικιλότατοι συνδυασμοί, οἵτινες ἀνταποκρίνονται εἰς τὰ γράμματα τῆς Ἀλφαβήτου, τοὺς ἀριθμούς, τοὺς μουσικοὺς τόνους κλπ.

Αἱ στιγμαὶ αὗται γίνονται δι' ἐιδικῶν ἀβακίων τῆ βοήθειᾳ κέντρον (εἶδος σουβλίου) ἐπὶ ἐιδικοῦ σκληροῦ χάρτου, κανονικῶς ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερά, ἀναγινώσκονται δὲ ἀντιστροφόμενον τοῦ χάρτου κανονικῶς ἔξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ διὰ τῆς ἀφῆς τῶν δεικτῶν τῆς ἀριστερᾶς ἢ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἢ καὶ ἀμφοτέρων συγ-χρόνως.

Ἦδη ἐπενοήθησαν καὶ εἶναι ἐν χρήσει γραφομηχαναὶ καὶ στερεοτυπικαὶ μηχαναί, διὰ τῶν ὁποίων λαμβάνονται μέσῳ πιεστη-

ρίων ἀντίτυπα ἐν σειρᾷ διὰ τὴν πληθωρικὴν παραγωγὴν τῶν βιβλίων.

Ἡ μέθοδος Μπραϊήλ, δυνάμεθα μετὰ πεποιδήσεως νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἔδωξε τὴν νύκτα ἀπὸ τὰς ψυχὰς τῶν τυφλῶν καὶ ἔδωσεν ἓνα μέσον νὰ φέρουν ἐλαφρότερα τὸν σταυρόν των.

Ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις ἀποτίουσα τὴν πρόπουσαν τιμὴν εἰς τὴν μνήμην καὶ τὸ ἔργον τοῦ Μπραϊήλ, μετέφερε τὰ λείψανά του ἐσχάτως εἰς τὸ Μέγαρον τῶν Ἀπομάχων, δίπλα ἀπὸ τὰς μεγάλας δόξας τῆς Γαλλίας.

Ταύτην τὴν στιγμὴν λειτουργοῖν δύο Σχολεῖα Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι: Τὸ Σχολεῖον Οἴκου Τυφλῶν Καλλιθέας καὶ τὸ Σχολεῖον Οἴκου Τυφλῶν Θεσσαλονίκης.

ΑΜΠΕΤΕΙΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΟΙΚΟΥ ΤΥΦΛΩΝ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ

Τὸ Σχολεῖον τοῦτο ἰδρύθη τὸ 1906 ὑπὸ ομάδος μελῶν τοῦ Συλλόγου ὠφελίμων βιβλίων, καὶ λειτουργεῖ ἔκτοτε ὡς Νομικὸν Πρόσωπον Ἰδιωτικοῦ Δικαίου.

Τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου προΐσταται ὁ ἐκάστοτε Μητροπολίτης Ἀθηνῶν. Ἡ πρώτη δωρεὰ ἐκ 3.000 λιρῶν τοῦ ἐξ Αἰγύπτου Ἑλληνοσ ὁμογενοῦς Ἀμπετ ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομά του «Ἀμπετεῖον», παρέσχε τὰ μέσα ἀνεγέρσεως τοῦ πρώτου κτιρίου, εἰς τὸ ὁποῖον βραδύτερον προσετέθησαν τὸ «Νικολοπούλειον» καὶ ἄλλα κτίσματα, πού ἀνεγέρθησαν διὰ χρημάτων προσερχομένων ἐκ δωρεῶν καὶ κληροδοτημάτων τῶν αἰοδίμου μνήμης εὐεργετῶν των.

Τὸ Σχολεῖον Καλλιθέας ἔχει 110 ἐσωτερικοὺς τροφίμους μαθητὰς καὶ τῶν δύο φύλων ἐξ ὅλης τῆς Ἑλλάδος καὶ 10 ἐξωτερικοὺς.

Τὰ διδασκόμενα μαθήματα εἶναι τὰ ἰδια ἀκριβῆς πού διδάσκονται καὶ εἰς τὰ Δημόσια Δημοτικὰ Σχολεῖα. Ἐπὶ πλέον ὁμως καὶ ἀναλόγως τῆς ἐπιδόσεως ἢ κλίσεως δίδονται μαθήματα εἰς τοὺς τροφίμους του, γραμμογραφίας (γραφῆς διὰ συνήθων καφαλαίων γραμμάτων), μουσικῆς (πιάνο - βιολί - ἀκορντεόν - κινάρας - μανδολίνου - πνευστῶν ὀργάνων - σολφέζ - μουσικογραφίας κλπ.), χειροτεχνίας (ἀργαλειοί - ὑφαντὰ - πουλόβεργ - τσάντες - ἐπι-

πλοποιία - καθεκλοποιία - σκοῦπες - βοῦρτσες κλπ.).

Τὸ Σχολεῖον Καλλιθέας ἀπετέλεσε τὴν πρωτοπορείαν εἰς τὴν μέριμναν ὑπὲρ τῶν τυφλῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ τὴν παντός ἐπαίνου ἄξιαν δρᾶσιν του, ἐπετέλεσεν μόνον του, μὴ τυχὸν σχεδὸν οὐδεμιᾶς ἐνισχύσεως ἐκ μέρους τοῦ Κράτους, μηδὲ αὐτῆς τῆς ἀναγνωρίσεώς του ὡς ἰσοτίμου Σχολείου πρὸς τὰ Δημόσια.

Ἀπόφοιτοι τοῦ Σχολείου Καλλιθέας διακριθέντες διὰ τὴν ἐπίδοσίν των, συνέχισαν τὰς σπουδὰς των εἰς τὸ Γυμνάσιον καὶ ἔτυχον ὑποτροφιῶν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, σπουδάζαντες ἄλλοι μουσικὴν, ἄλλοι φιλολογίαν καὶ ἄλλοι ψυχολογίαν καὶ οἷτινες σήμερον χρησιμοποιοῦνται ὡς διδάσκαλοι καὶ εἶναι οἱ σημαιοφόροι εἰς πᾶσαν πρωτοβουλίαν καὶ ἐνέργειαν ἀποσκοποῦσαν εἰς τὴν προστασίαν τῶν ὁμοίων των.

Ἀποτίμεν ἐλάχιστον φόρον τιμῆς ἐξαίροντες τὸ ἔργον τοῦ Οἴκου Τυφλῶν Καλλιθέας καὶ ἐπικαλούμεθα τὸ παράδειγμα τῶν ἰδρυτῶν καὶ εὐεργετῶν του πρὸς μίμησιν.

ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΤΥΦΛΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Τοῦτο ἤρχισε λειτουργοῦν ἀπὸ τὸ θέρος τοῦ 1950.

Τὸ κτίριον τούτου ἰδρύθη διὰ δωρεᾶς τοῦ Λόρδου Δημάρχου τοῦ Λονδίνου, προελθούσης ἐκ χρημάτων συλλεγέντων ὑπ' αὐτοῦ ἐκ διανεργηθέντος ἐράνου καὶ ἐφοδιάσθη πλήρως, δαπάναις τοῦ Ὑπουργείου Προνοίας.

Ἦδη λειτουργεῖ με 60 ἐσωτερικοὺς τροφίμους. Τελοῦν ὑπὸ ἐξαίρετον καὶ ἐμπνευσμένην με ἀνώτερα ἰδεώδη Διοικήσιν, ἐργαζομένην με πίστιν πρὸς τὴν ἱεράν αὐτῆς ἀποστολήν, με ἀλτρουϊσμόν καὶ αὐταπάρνησιν, τὸ Σχολεῖον τοῦτο ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους ἀπέδωσεν ἐξαίρετα ἀποτελέσματα, ὥστε νὰ προοικονίξῃ πολὺ λαμπρότερον μέλλον.

Παρὰ τὰ λαμπρὰ ἀποτελέσματα τῶν δύο τούτων σχολείων δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπαναπανώμεθα ὅτι τὸ πρόβλημά μας ἐλύθη, διότι τὰ σχολεῖα ταῦτα δὲν δύνανται νὰ περιλάβουν μαζὶ περισσοτέρους τῶν 180 μαθητῶν. Τί θὰ γίνουν τὰ ὑπόλοιπα 450-

550 παιδιά τῆς Ἑλλάδος; Ἡ ἀπάντησις εἶναι ἀπλή. Νὰ γίνουιν καὶ ἄλλα σχολεῖα.

Τὸ Ἑπουργεῖον Προνοίας κατήρτισε νομοσχέδιον δι' οὗ καθορίζει ὑποχρεωτικὴν τὴν φοίτησιν τῶν τυφλῶν παιδιῶν εἰς τὰ σχολεῖα καὶ προβλέπει τὴν ἴδρυσιν ἐτέρων σχολείων-οἰκοτροφείων.

Ἄς εὐχηθῶμεν αἱ ἀγαθαὶ αὐταὶ προθέσεις τοῦ Ἑπουργείου Προνοίας νὰ πραγματοποιηθοῦν. Εἶναι γνωστὴ ὅμως εἰς ὅλους μας ἡ ἰσχύνη τοῦ Ἑλληνικοῦ Προϋπολογισμοῦ καὶ φοβούμεθα ὅτι ὑπεραισιόδοξοι ἐλπίδες ἴσως μείνουιν γράμμα κενόν.

Ἔως οὗτου ἀνευρεθοῦν καὶ ἄλλοι δωρηταὶ ἢ εὐεργεταὶ καὶ πραγματοποιηθῆ ἢ ἴδρυσις καὶ ἄλλων σχολείων, τί θὰ γίνῃ διὰ τὰ ὑπόλοιπα 550 παιδιά; Ἡ μόνη λύσις πρὸς ἀπομένει, εἶναι τὰ τυφλὰ παιδιά νὰ ἐγγράφωται καὶ νὰ φοιτοῦν εἰς τὰ σχολεῖα τῶν βλεπόντων.

Μὴ ξενίσῃ ἡμᾶς ἡ ἰδέα αὕτη, μόνον πρὸς τὰ χρειασθῶν μερικαὶ προϋποθέσεις. Ἄλλως τε καὶ ἡ λύσις τῶν ἐιδικῶν σχολείων-οἰκοτροφείων, παρὰ τὰ ἀναμφισβήτητα πλεονεκτήματά των ἔχει καὶ τὰ μειονεκτήματά της, ὧν τὸ σπουδαιότερον εἶναι ὁ ἐγκλεισμός των παιδιῶν τούτων ἐντὸς περιμανδρωμένου τοίχου καὶ ἡ διαβίωσις μεταξὺ ὁμοιοπαθῶν μακρὰν τῆς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς οἰκογενειακῆς θαλαπωρῆς, πρᾶγμα πρὸς δημιουργεῖ εἰς αὐτὰ αἰσθήματα μειονετικότητος καὶ δειλίας κατὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου.

Ἐχει ἀποδειχθῆ ὅτι τὰ καλλίτερα ἀποτελέσματα ἐπιτυγχάνονται, ὅταν, καὶ ὅπου εἶναι δυνατόν, ὁ τυφλὸς ἀνατρέφεται, μεγαλόνει καὶ ἐκπαιδεύεται ἄνευ διακρίσεως μετὰ βλεπόντων συνομηλικῶν του.

Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ σύστημα τοῦτο, θὰ χρειασθῶν τὰ ἑξῆς:

α) Οἱ Δημοδιδάσκαλοι κατὰ τὴν φοίτησιν των εἰς τὸ Διδασκαλεῖον νὰ διδάσκωνται καὶ τὴν μέθοδον Μπραϊήλ, πρᾶγμα πρὸς ὃν πρέπει νὰ περιληφθῆ ὑποχρεωτικῶς εἰς τὰ προγράμματα τῶν σπουδῶν των. Ἄλλως τε εἶναι τόσον ἀπλή ἡ μέθοδος, ὥστε μικρὰ προσπάθεια ὀλίγων ἡμερῶν ἀρκεῖ διὰ τὴν ἐκμάθησιν της.

β) Τὰ τυφλὰ παιδιά νὰ ἐφοδιάζωνται

μὲ τὰ εἰδικὰ βιβλία των. Ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ὑπάρχει ἴδρυμα ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας «Ὁ Φάρος Τυφλῶν» ὁ ὁποῖος εἶναι εἰς θέσιν νὰ δύναται νὰ ἐφοδιάζῃ τὰ παιδιά μὲ τὰ εἰδικὰ βιβλία τυφλικῆς γραφῆς.

γ) Τὰ τυφλὰ παιδιά νὰ παρακολουθοῦνται εἰς τὴν μελέτην των ὑπὸ ἐθελοντῶν διδασκάλων καὶ ἀναγνοστῶν. Αἱ ὁμάδες αὐτῶν ἐθελοντῶν ἐκπαιδευόμεναι εἰς τὴν γραφὴν καὶ τὴν ἀνάγνωσιν, διὰ τῆς μεθόδου Μπραϊήλ, καὶ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Φάρου «Τυφλῶν», θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναλάβουν τὴν κατ' οἶκον ἐπίσκεψιν τῶν τυφλῶν παιδιῶν καὶ ὑποβοήθησιν των εἰς τὴν μελέτην των.

ΑΝΩΤΕΡΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

Εἰς παιδιά εὐφυᾶ καὶ προικισμένα δι' ἄνωτέρων προσόντων δέον νὰ παρέχεται ἡ εὐκαιρία δι' ἄνωτέρας σπουδᾶς.

Ἡ ἴδρυσις λοιπὸν ἐνὸς Γυμνασίου, δέον νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐπιγούσης ἀνάγκης. Μεταξὺ τῶν τόσον τυφλῶν παιδιῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν μαθητῶν τῶν Σχολείων Καλλιθέας καὶ Θεσσαλονίκης, ἀσφαλῶς ὑπάρχουν παιδιά προικισμένα μὲ ἰδιαίτερα προσόντα πρὸς τὰ δύναται νὰ ἀκολουθήσουν Γυμνασιακὰς Σπουδὰς, καὶ περαιτέρω Πανεπιστημιακὰς τοιαύτας.

Οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῆ, ὅτι οἱ τυφλοὶ διαθέτουν προσόντα διὰ τοὺς κλάδους τῆς Φιλολογίας, τῆς Θεολογίας καὶ τῆς Νομικῆς. Ἦδη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον φοιτοῦν ἐπιτυχῶς τυφλοὶ φοιτηταί.

Ἐν τοιοῦτον ἴδρυμα νομίζω θὰ ἠδύνατο νὰ λειτουργήσῃ μερίμνη καταλλήλου ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας, ὑπὸ τὴν ἐποπτικὴν δικαιοδοσίαν τῶν Ἑπουργείων Παιδείας καὶ Προνοίας.

Ἐφ' ὅσον ὅμως τοιοῦτον Γυμνάσιον δὲν ὑπάρχει, ἡ μόνη ἀπομένουσα πρακτικὴ λύσις εἶναι ἡ ἐγγραφή τῶν τυφλῶν εἰς τὰ Γυμνάσια τῶν βλεπόντων τῆς περιοχῆς των. Πρὸς τοῦτο ὅμως θὰ χρειασθῆ ἡ ψήφισις σχετικοῦ Νόμου, ὑπὸ τοῦ Ἑπουργείου Παιδείας, παρέχοντος διευκολύνσεις τινὰς εἰς τοὺς τυφλοὺς μαθητάς, ὡς λόγου χάριν, νὰ ὑποβάλλωνται εἰς προφορικὰς μόνον ἐξετάσεις, ὠρισμένα μαθήματα νὰ διδά-

σκωνται κατ' οἶκον κλπ.

Αἱ νεώτεροι τάσεις εἰς τὴν Ἀμερικὴν, τείνουν ὅπως ἡ ἐκπαίδευσις τῶν τυφλῶν γίνεται μετὰ τῶν βλεπόντων εἰς ὅλα τὰ στάδια, καὶ προσπάθεια καταβάλλεται νὰ πεισθῇ ὁ τυφλός, ὅτι δὲν ὑστερεῖ τοῦ βλέποντος συμμαθητοῦ του.

Νομίζω ὅτι τὸ θέμα εἶναι σοβαρὸν καὶ κάθε προσπάθεια πρέπει νὰ καταβληθῇ ὅπως πεισθοῦν οἱ ἀρμόδιοι τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καὶ υἰοθετήσωσιν τὴν ψήφισιν ἐνὸς τοιούτου Νόμου.

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

Ἐὰς ἴδωμεν κατὰ πρῶτον τί ἔχει γίνει μέχρι σήμερον ἀπὸ τὴν πλευρὰν ταύτην.

Μετὰ τὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν ἔρχεται κατὰ σειρὰν τὸ πρόβλημα τῆς επαγγελματικῆς μορφώσεως. Πρέπει δηλαδὴ, νὰ εὑρωμεν τρόπον ὥστε ὁ τυφλός νὰ ἐκμάθῃ ἓνα ἐπάγγελμα ἀπὸ τὸ ὁποῖον θὰ ἀποζήσῃ.

Μέχρι τοῦ 1946 τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος, δὲν εἶχε δεῖξει οὐδεμίαν πρωτοβουλίαν ὁργανώσεως κεντρικῆς τινὸς Προνοίας ὑπὲρ τῶν τυφλῶν. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐψηφίσθη ὁ πρῶτος Νόμος, ὅστις προσέβλεψε τὴν ἰδρυσιν Κρατικῶν Κέντρων Προνοίας εἰς ἕκαστον νομόν, καὶ ἀπέστειλε μερικοὺς ὑπαλλήλους του εἰς τὴν Ἀγγλίαν, διὰ νὰ παρακολουθήσωσιν εἰδικὰ μαθήματα εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ συστήματος τῆς Προνοίας τῆς χώρας ἐκείνης, μετὰ τὴν οικονομικὴν ὑποστήριξιν τοῦ Ἀμερικανικοῦ Ἰδρύματος διὰ τοὺς ὑπερπόντιους τυφλοὺς καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Ἀγγλίας.

ΦΑΡΟΣ ΤΥΦΛΩΝ

Κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος 1946, τῇ συστάσει τοῦ κυρίου Ἐρρικ Μπούλντερ, μέλους τῆς μεγάλης Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως Ἀναπήρων, ἰδρυθῆναι νομικὸν πρόσωπον ἰδιωτικοῦ δικαίου, ὑπὸ τὸν τίτλον «Φάρος τυφλῶν» σκοπὸς τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ δημιουργία κοινωνικῆς ὁργανώσεως ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἔργου τοῦ ἀναληφθέντος ὑπὸ τοῦ Κράτους.

Ἡ κυρία Γουίνφρεδ Μάδερ, πρόεδρος τοῦ Φάρου Προστασίας τῶν τυφλῶν τῆς Ν. Ὑόρκης, ἐκληροδότησεν εἰς τὸν Φάρον

τυφλῶν Ἑλλάδος 5.000 δολάρια καὶ βραδύτερον μετὰ τὸν θάνατόν της ὁ σύζυγός της, εἰς μνήμην της προσέφερεν ἄλλα 1.000 δολάρια. Ἡ πρώτη αὕτη δωρεὰ ἐστήριξε τὸν Φάρον, ἐπὶ στερεῶν βάσεων.

Ὁ «Φάρος τυφλῶν», ἀποτελεῖ σήμερον τὴν κοινωνικὴν ὁργάνωσιν, ἡ ὁποία ἐργάζεται με ἀφοσίωσιν εἰς ὅλα τὰ πλαίσια τῆς μερίμνης ὑπὲρ τῶν τυφλῶν, καὶ παρέχει τὴν συνδρομὴν του εἰς πάσαν παρουσιαζομένην ἀνάγκην οἰοῦντιδήποτε τυφλοῦ προσφεύγοντος εἰς αὐτόν.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

Τὸ Ἀμερικανικὸν Ἰδρυμα Ὑπερποντίων Τυφλῶν (Amerikan Foundation for Overseas Blind) ἐδώρησεν εἰς τὸν Φάρον τὰ μηχανήματα ἐνὸς πλήρους τυπογραφείου βιβλίον τυφλικῆς γραφῆς. Τὸ τυπογραφεῖον ἐγκατεστάθη εἰς τὴν ὁδὸν Κύπρου 21, ἐντὸς ξυλίνου λυομένου οἰκίσκου. Τὸ τυπογραφεῖον ἤρχισε νὰ ἐκδίδῃ κατὰ πρῶτον τὰ βιβλία διὰ τὰ σχολεῖα Καλλιθέας καὶ Θεσσαλονίκης, ἐγχειρίδιον ὀρνιθοτροφίας, βιβλία βυζαντινῆς μουσικῆς καὶ μηνιαῖον περιοδικόν, ὅπερ ἔχει τύχει ἐξαιρέτου ὑποδοχῆς ὑπὸ τῶν τυφλῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἀπόκτησις τοῦ τυπογραφείου, ἀποτελεῖ εὐλογίαν, διότι μετὰ τὰ βιβλία του θὰ φωτισθοῦν οἱ τυφλοὶ μας. Ἀντιμετωπίζει ὅμως οικονομικὰς δυσχερείας καὶ ἔλλειψιν ἐθελοντικῶν προσωπικῶν ἀναγνωστῶν, διὰ νὰ ἐπιτελέσῃ ἓνα τόσοσπον σπουδαῖον κοινωνικὸν ἔργον.

ΣΤΕΓΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΜΟΡΦΩΣΕΩΣ

ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Φάρου καὶ δαπάναις τοῦ Ὑπουργείου Προνοίας λειτουργεῖ ἀπὸ ἔτους, παρὰ τοὺς Ἀμπελοκήπους, Στέγη Ἐπαγγελματικῆς Μορφώσεως. Γίνονται δεκτοὶ ἀνὰ 16 τρόφιμοι, ἄνδρες ἢ γυναῖκες ἐξ ὅλης τῆς Ἑλλάδος, ἐπὶ ἐξάμηνον καὶ ἐκπαιδεύονται εἰς τὸ νὰ κατασκευάζουν σάρωθρα, βούρτσες, καρέκλες, καλάθια, κτυπητήρια, παντοῦφλες, τραπέζια, πλεκτὰ μάλλινα κλπ.

Ἐπίσης ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Φάρου, λειτουργεῖ ἐργαστήριον κατασκευῆς σαρώθρων, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Κύπρου 21, παρὰ τὸ

τυπογραφείον, εἰς τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ πλεῖστον, χρησιμοποιοῦνται τυφλοὶ ἐργάται. Ἡ ποιότης τῶν κατασκευαζομένων σαρώθρων εἶναι ἐξαιρετικὴ καὶ κατ' οὐδὲν ὑστερεῖ τῶν κατασκευαζομένων ὑπὸ βλεπόντων ἐργατῶν. Ἀτυχῶς ὅμως συναντᾷ τὸν συναγωνισμὸν καὶ ἐνίοτε τὸν ἀθέμιτον τοιοῦτον τοῦ ἔμποριου. Ὡς προστατευτικὸν μέτρον θὰ ἠδύνατο νὰ θεσπισθῇ ὑποχρέωσις τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ προσώπων Δ.Δ. νὰ ἀγοράζωσιν ἄνευ διαγωνισμοῦ σάρωθρα παρὰ τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Φάρου, διότι ἔτσι τὸ Κράτος ἀντὶ νὰ δίδῃ βοηθήματα, θὰ ἐνισχύῃ τοὺς τυφλοὺς καλύτερα, δίδον ἐργασίαν εἰς αὐτούς. Διὰ τῆς καταναλώσεως δὲ τοῦ προϊόντος τοῦ κόπου τῶν ἀφ' ἑτέρου θὰ ἐνεργῇ καὶ ὡς θεραπευτικὴ διὰ τῆς ἐργασιοθεραπείας. Εἰρησθῶ ὅτι τοιοῦτος Νόμος ἐψηφίσθη εἰς τὴν Γαλλίαν τὸ 1949. Ἄρα γε ἡ Ἑλλάς εἶναι τόσον δύσκολον νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ παράδειγμα τῆς Γαλλίας εἰς τὸν τομέα τοῦτον;

ΟΙΚΟΣ ΑΝΑΨΥΧΗΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ὁ Φάρος ἐν τῇ ἀόκνῳ προσπάθειά του, ὅπως δημιουργήσῃ ἐργαστήρια διὰ τοὺς τυφλοὺς καὶ τοὺς παράσχῃ τὰ μέσα ψυχικῆς ἀνατάσεως, ἐνισχυθεὶς ἀπὸ γενεάν δωρεάν τῆς κυρίας Σταμ. Ἐμπειρικῶν, ἀνῆγειρεν εἰς Καλλιθέαν καὶ ἐπὶ οἰκοπέδου δωρηθέντος ὑπὸ μέλους τοῦ Φάρου, κτίριον ὅπερ ὀνόμασεν Ὀίκον Ἐργασίας καὶ Ἀναψυχῆς καὶ ὅπερ περιλαμβάνει Βιβλιοθήκην, Ἀναγνωστήριον, δωμάτια διὰ μουσικὴν καὶ χώρους διὰ τὴν ἐγκατάστασιν ἐργαστηρίων.

Θὰ γεννηθῇ βεβαίως ζήτημα ἐφοδιασμοῦ τοῦ οἴκου τούτου μὲ τὰ ἀναγκαῖα ἔπιπλα, βιβλία, ἐργαστηριακὰ μηχανήματα, ὑλικά κλπ. Ὁ Φάρος βλέπων μὲ πόσῃ μεγάλῃν στοργῇ καὶ ἐμπιστοσύνην, ἡ κοινὴν περιέβαλε τὸ ἔργον του καὶ πόσοι ξένοι ὄργανισμοὶ καὶ ἄτομα προσέφεραν τὰς γενναίας εἰσφοράς των προχωρεῖ μὲ αἰσιοδοξίαν, πιστεύων ὅτι τὰ ὑλικά μέσα θὰ ἐξευρεθῶσιν, ὅταν δονηθῶσιν αἱ χορδαὶ τῆς Ἀγάπης.

Ἰπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Φάρου ἐπίσης καὶ διὰ μεγάλης δωρεᾶς Ἀμερικανῶν φίλων

τῶν τυφλῶν τῆς Ἑλλάδος, ἠγοράσθη εἰς Σεπόλια ἐν ὀρνιθοτροφείῳ, ὅπερ καὶ μετεβλήθη εἰς σχολὴν ὀρνιθοτροφίας. Διδάσκαλοι καὶ μαθηταὶ εἶναι ὅλοι τυφλοὶ. Οἱ ἀποφοιτοῦντες τυφλοὶ μαθηταί, ἐπανερχόμενοι εἰς τὴν πατρίδα των θὰ δύνανται νὰ ἐξασκήσωσιν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ὀρνιθοτρόφου, ἐφοδιαζόμενοι καὶ μὲ ὠριμένα ἐφόδια διδόμενα εἰς αὐτοὺς δωρεάν ὑπὸ τοῦ πτηνοτροφείου.

Πρόθεσις τοῦ Φάρου εἶναι ἡ περαιτέρω ἀνάπτυξις τοῦ Σχολείου εἰς τὴν χοιροτροφίαν καὶ τὴν ἀγελαδοτροφίαν.

Ὡς βλέπομεν, παρὰ τὸ μικρὸν χρονικὸν διάστημα, ἀπὸ τοῦ ἔτους τῆς ιδρύσεώς του, ὁ Φάρος ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἀξιόλογον δρασιν καὶ δὲν δύναται κανεὶς νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ μετ' εὐγνωμοσύνης, ὅτι τὸ δοθὲν ξεκίνημα ὑπὲρ τῶν τυφλῶν, δὲν ἔτυχεν ἀπαντήσεως ἐκ μέρους εὐγενῶν δωρητῶν, Ἑλλήνων καὶ ξένων.

Ἐν τοσοῦτῳ εὐρισκόμεθα μόλις εἰς τὴν ἀρχήν: Ἐλάχιστος μὲν ἀριθμὸς τυφλῶν, μὲ τὰ μέχρι σήμερον ἐπιτευχθέντα δύναται νὰ ἐκπαιδευθῇ καὶ νὰ χρησιμοποιηθῇ.

Πάντως ἔγινεν ἡ καλὴ ἀρχὴ καὶ ἡ ἀρχὴ ἐστηρίχθη ἐπὶ ὑγιῶν βάσεων. Ὅσον περισότερα ἐργαστηριακὰ κέντρα εἶναι δυνατὸν νὰ ιδρυθῶσιν, τόσον μεγαλύτερος ἀριθμὸς τυφλῶν ἐργατῶν θὰ προστεθῇ, καὶ κατ' ἀνάλογον ἀριθμὸν θὰ ὀλιγοστεύουν οἱ ἐπαῖται καὶ οἱ ἀπόκληροι τῆς ζωῆς.

ΕΞΕΥΡΕΣΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Τὸ δυσκολώτερον ὅμως πρόβλημα, εἶναι τὸ τῆς ἐξευρέσεως ἐργασίας, καὶ τῆς διαθέσεως τοῦ προϊόντος τοῦ τυφλοῦ ἐργάτου εἰς τὴν ἀγοράν.

Ἡ κοινὴν δυσπιστεῖ πρὸς τὴν ἰκανότητα τῶν τυφλῶν ἐργατῶν. Καὶ ὅμως τὰ προϊόντα τούτων, εἰς τὰς εἰδικὰς ἐργασίας πού δύναται νὰ εἰδικευθῶσι, κατ' οὐδὲν ὑστεροῦν τῶν βλεπόντων. Ἄς λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἀναλίσκοντες τὰ προϊόντα τῶν τυφλῶν βοηθοῦμεν αὐτοὺς θετικῶς καὶ ἐνισχύομεν τὴν ὅλην προσπάθειαν ὑπὲρ τῶν τυφλῶν.

Ἐπειδὴ σήμερον γίνεται καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας, ὑπάρχουν ἀσφαλῶς πολλαὶ περιπτώσεις πού θὰ ἠδύνατο νὰ χρησι-

μοποιηθῶσι τυφλοὶ εἰς ἐργοστάσια, ἐπιχειρήσεις, ἀποθήκας κλπ. Ἄς ἔχουν λοιπὸν τοῦτον ὑπ' ὄψιν οἱ κ. κ. ἐργοστασιάρχαι καὶ ἐπιχειρηματίαι, ὥστε νὰ μὴ διστάζον νὰ δίδουν ἐργασίαν εἰς τυφλοὺς ἐργάτας, βέβαιοι ὄντες ὅτι καὶ ἡ ἐργασία των θὰ γίνεταί καὶ συγχρόνως θὰ συμβάλλουν εἰς τὴν λύσιν ἐνὸς σοβαροῦ κοινωνικοῦ προβλήματος. Ἐπίσης αἱ κυραὶ ἄς ἔχουν ὑπ' ὄψιν των νὰ χρησιμοποιοῦν τυφλοὺς μουσικοὺς διὰ τὴν ἐπισκευὴν καὶ τὸ χούρδισμα τοῦ πιάνου των. Διὰ τὴν συστηματοποίησιν τῆς ἐξευρέσεως ἐργασίας, φρονοῦμεν ὅτι ἐπιβάλλεται ἡ ἴδρυσις γραφείου εὐρέσεως ἐργασίας παρὰ τῷ Ἐπιχειρηματίῳ Προνοίας ἀναλόγου πρὸς τὸ παρὰ τῷ Ἐπιχειρηματίῳ Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας λειτουργοῦν γραφεῖον ἐργασίας ἐργατῶν θαλάσσης, μὲ συμπαραστάσιν ἀναλόγου γραφείου λειτουργοῦντος παρὰ τῷ Φάρῳ τυφλῶν.

Διὰ τὴν καλλιτέραν διάθεσιν τῶν προϊόντων τῶν τυφλῶν, φρονοῦμεν ὅτι ἡ ἴδρυσις πρατηρίου, καταλλήλως διαφημιζομένου, θὰ συμβάλῃ τὰ μέγιστα εἰς τὴν διάθεσιν των καὶ θὰ διευκολύνῃ τὰς οἰκοδοσείας πού θὰ θελήσουν νὰ γίνοντι πελάται καὶ καταναλωταί.

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΥΦΛΩΝ ΤΕΛΕΙΩΣ ΑΝΙΚΑΝΩΝ

Ἐν ἀρκετὸν ποσοστὸν τυφλῶν, εἴτε λόγῳ ἡλικίας, εἴτε λόγῳ συνδρόμου σωματικῆς ἢ ψυχικῆς ἀνικανότητος, εἶναι τελείως ἀνίκανοι πρὸς ἐργασίαν.

Διὰ τὰ τοιαῦτα ἄτομα, ὅταν συμπέσῃ νὰ μὴ ἀνήκουν εἰς εὐπόρους οἰκογενείας, πράγμα ὅπερ εἶναι καὶ τὸ μᾶλλον σὺνήθες, δὲν ἀπομένει ὡς λύσις παρὰ ἡ ἐπαιτεία. Ἀναγνωρίζεται, ὑποθέτω, ὅτι τὸ θέαμα τῶν τυφλῶν ἐπαιτῶν εἰς τοὺς δρόμους δὲν ἀποτελεῖ τιμὴν διὰ τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν πολιτείαν. Καὶ ὁ μὲν διαβάτης εἴτε συγκινούμενος, εἴτε παρενοχλούμενος ἀπὸ τὸ γρατσούνισμα ἐνὸς βιολιοῦ ἢ ἀπὸ τὸν θόρυβον ἐνὸς ἀκορντεόν, ρίπτει τὸν ὄβολόν του εἰς τὸν δίσκον τῆς ἐπαιτείας καὶ προσπερνᾷ ἴσως μὲ κάποιαν ψυχικὴν ἱκανοποίησιν, ὅτι ἐφάνη φιλεύσπλαγχος, καὶ ἐδῶ τελειώνει ἡ κοινωνικὴ μέριμνα διὰ τὸν τυφλόν.

Νομίζω ὅτι διὰ τὴν τοιαύτην κατηγορί-

αν τυφλῶν τελείως ἀνικάνων, ἡ μόνη ἐνδεικνυομένη λύσις εἶναι, ἡ ἴδρυσις Ἀσύλων. Τὰ κατὰ νομοὺς Κέντρα Προνοίας, ἐνισχυόμενα ἀπὸ τὸ κράτος καὶ ἀπὸ τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν εἶναι τὰ μόνα ἐνδεδειγμένα πρόσωπα ὅπως ἐργασθοῦν καὶ εἰς τὸν τομέα τοῦτον.

Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ ἐξάρω τὸ παράδειγμα ἐνὸς ἀφανοῦς ἐργάτου ὑπ' ἀριθμὸν ἓνα φίλου τῶν τυφλῶν. Ὀνομάζεται Πάνος Στυλιανόπουλος, εἶναι τρόφιμος τοῦ Ἀσύλου Ἀνιάτων, πάσχω ἀπὸ 20ετίας ἐκ παραλύσεως τῶν κάτω ἄκρων. Ἀφιέρωσε τὴν ζωὴν του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν τυφλῶν. Συνέγραψε φυλλάδιον διδασκαλίας τῆς ἑλληνικῆς τυφλικῆς γραφῆς, πού ἐκυκλοφόρησεν δωρεάν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Μὲ τὸ φυλλάδιον τοῦτο καὶ δι' ἄλληλογραφίας, ἐδίδαξεν εἰς πλείστους τυφλοὺς τῶν ἐπαρχιῶν τὴν τυφλικὴν μέθοδον. Ὀλον τὸν χρόνον του εἰς τὸ κρεβάτι τοῦ πόνου χρησιμοποιεῖ εἰς τὸ νὰ γράφῃ βιβλία ψυχοφελῆ καὶ σχολικὰ τοιαῦτα διὰ τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην. Ἡ ζωὴ του εὗρε τὴν ὀλοκλήρωσιν τῆς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν τυφλῶν καὶ ἀπὸ τὰ χεῖλη του ἀντὶ παραπόνου ἐκπέμπονται εὐχαριστίαι πρὸς τὸν Θεόν. Δὲν ὑπάρχει πλέον εὐγλωττον παράδειγμα ὅπου ἡ ἀσθένεια ἐπενήργησεν ὡς εὐλογία Θεοῦ.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ὡς ἀνεφέρθη, μόλις ἀπὸ τοῦ 1946, ἤρχισεν νὰ ἀναπτύσσεται εἰς τὴν Ἑλλάδα, Πρόνοια ὑπὲρ τῶν τυφλῶν.

Εἰς τὰ ὀλίγα αὐτὰ χρόνια, χάρις εἰς τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὰς θυσίας ἐξαιρέτων μελῶν τῆς Κοινωνίας, πού ἔθεσαν τὸν ἑαυτὸν των εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν τυφλῶν, καὶ εἰς γενναιοδωροὺς συνδρομὰς ξένων καὶ Ἑλλήνων, ἐπετελέσθησαν τὰ πρῶτα καλὰ βήματα. Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι ἡ Θεία Πρόνοια θέλει φωτίσῃ καὶ ἄλλους ὅπως μιμηθῶσιν τὸ παράδειγμα των.

Ἡ κοινωνία πρέπει νὰ λάβῃ διάφορον θέσιν ἔναντι τῶν τυφλῶν, ἀπὸ ἐκείνην πού τηρεῖ μέχρι σήμερον. Τυφλὸς δὲν σημαίνει ἄνθρωπος ἐπικατάρατος καὶ ἀποδιοπομπαῖος, ἀλλὰ ἄνθρωπος καὶ αὐτὸς πλάσμα τοῦ Θεοῦ, πού δικαιούται καὶ αὐτὸς νὰ χα-

ρη ὑπὸ τὸν ἥλιον, καὶ ἂν βοηθηθῆ, ἴσως εὖρη τὸν σκοπὸν τῆς ζωῆς του καὶ τὸ νόημα τῆς ἀρρώστειας του. Εἶναι καὶ ὁ τυφλὸς μία προσωπικότης καὶ μάλιστα μὲ ἐξαιρετικὰ πλούσιον ψυχικὸν κόσμον. Εἰς τὴν τάξιν τῶν τυφλῶν ἀνήκει ἡ τιμὴ καὶ συγκαταλέγεται ἕνας Ὁμηρος, ἕνας Μίλτων, ὁ Τάχα Χουσεῖν Πασσά (Ἐπουργὸς τῆς Αἰγύπτου), ὁ παγκοσμίου φήμης Ἑλλην πιανίστας Θέμελης καὶ ἄλλοι. Καὶ ὑπὲρ πάντας ἡ μεγάλη Φιλόσοφος Ἀμερικανίς, Τυφλὴ καὶ κωφάλαλος Ἑλλεν Κέλλερ, τὸ διαυγέστερον καὶ ἴσως τὸ ἐκκλητικώτερον φιλοσοφικὸν πνεῦμα τῆς συγχρόνου ἐποχῆς.

Ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ παραθέσω μερικὰς σκέψεις τῆς ἀπὸ τὸ βιβλίον τῆς «ἡ Ζωῆ μου», διὰ νὰ ρίψωμεν ἕνα βλέμμα εἰς τὸν ὑπέροχον ψυχικὸν κόσμον τῆς. «Ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ μοῦ ἀρνηθῆ, ὅτι παρὰ πάσας μου τὰς ἀτελείας, δὲν μοῦ εἶναι προσिताὶ αἱ καλλοναὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου; Εὐρίσκει κανεὶς παντοῦ τὰ θαυμάσια ἀκόμη καὶ εἰς τὰ σκότη καὶ τὴν σιωπὴν καί, παρὰ τὰς ἀτελείας μου, γνωρίζω νὰ τὰ ἀπολαμβάνω. Ἐνίστε ὁμολογῶ, ἐν αἴσθημα μοναξιᾶς σὰν μιὰ ὀμίχλη παγερὴ μὲ περιβάλλει. Αἰσθάνομαι τὸν ἑαυτὸν μου ἀκίνητον εἰς τὸ κατώφλι μιᾶς Ζωῆς, τῆς ὁποίας οἱ πόρτες δὲν θὰ ἀνοίξουν ποτὲ γιὰ μένα. Ἐκεῖ πέρα τὸ πᾶν εἶναι φῶς καὶ ἀρμονία, ἀλλὰ ἐν ἀδιαπέραστον τεῖχος μὲ χωρίζει. Ἡ μοῖρα σιωπηλὴ, ἀδυσώπητος μοῦ κλείει τὸν δρόμον, θὰ ἤθελα νὰ ζητήσω τὸν λόγον

τῆς παντοδυνάμου ἀποφάσεώς Του, διότι τὸ πνεῦμα μου ἐπαναστατεῖ ἐναντίον τοῦ ἀδυσωπήτου Νόμου. Ἀλλὰ τὸ στόμα μου ἀρνεῖται νὰ προσφέρῃ τὰς πικρὰς ἢ τὰς ματαίαις λέξεις πὺ ἔρχονται εἰς τὰ χεῖλη καὶ μὲ πνίγουν σὰν τὰ δάκρυα πὺ καταπίνει κανεὶς. Γύρω ἀπὸ τὴν ψυχὴν μου ἡ σιωπὴ ἀπλώνεται ἄπειρος. Ἐπειτα αἰφνιδίως μιὰ ἀκτὶς ἐλπίδος μοῦ ἔρχεται σὰν χαμόγελο καὶ μιὰ φωνὴ μοῦ ψιθυρίζει: ὑπάρχει χαρὰ μὲ τὸ νὰ ξεχάσης τὸν ἑαυτὸν σου. Τότε προσπαθῶ νὰ κάνω τὸν ἥλιόν μου ἀπὸ τὸ φῶς πὺ ἀντανακλοῦν τὰ μάτια τῶν ἄλλων, τὴν συμφωνίαν μου ἀπὸ τὴν μουσικὴν πὺ τοὺς λιχνίζει, τὴν εὐτυχίαν μου ἀπὸ τὸ χαμόγελο πὺ ἀπλώνεται εἰς τὰ χεῖλη των. Ἔτσι οἱ φίλοι μου ἔκαμαν τὴν ἱστορίαν τῆς Ζωῆς μου. Μετεμόρφωσαν τὰς φυσικὰς μου ἀτελείας εἰς θαυμάσια προνόμια καὶ μπορῶ νὰ περιπατῶ εὐτυχῆς μέσα εἰς τὴν νύχτα πὺ μὲ περιβάλλει».

Τί θὰ ἦτο ἡ Ἑλλεν Κέλλερ, χωρὶς τὴν βοήθειαν τῶν φίλων τῆς; Πόσαι ἀρὰ γε ἄλλαι ψυχαὶ δὲν ἐχάθησαν εἰς τὸ σκοτάδι, ἐπειδὴ δὲν ἔτυχε νὰ ἔχουν παραστάτας καὶ φίλους εἰς τὴν ζωὴν των;

Τὸ πρόβλημα τῶν τυφλῶν εὐρίσκεται ἀκόμη ἐνώπιόν μας καὶ περιμένει τὴν λύσιν του. Εἶθε ὁ Θεὸς νὰ φωτίξῃ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ πληρωθῆ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου λέγοντος: «Θὰ ὀδηγήσω τοὺς τυφλοὺς ἀπὸ ἕνα δρόμον πὺ δὲν γνωρίζουν καὶ θὰ τοὺς κάμω τὸ σκοτάδι φῶς».

N. KANTIANHΣ

Σ Π Ο Ρ Α

Μὲ σιτάρι ἔχω γεμίσει τὴν ποδιά μου
—μιὰ χαρὰ σικρετὰ μέσ' στὴν καρδιά μου,
καὶ περήφανα κινῶ νὰ σπείρω
στὰ χωράφια τῆς Ἑλλάδος γύρω.

Δάκρυα καὶ βροχὴ ἔπεσαν στὸ χῶμα
τοῦ φτωχοῦ μας τόπου, κ' αἶμα ἀκόμα
καὶ μαλάκωσε καὶ φούσκωσε πολὺ
καὶ τ' ἀλέτρι μιὰ χαρὰ βυθαίει στὴ γῆ.

Μέσα τῆς θὰ σπείρω ἕνα σιτάρι
ἀπ' τὸ πιὸ καλὸ πῶχουμε πάρε
—τῶχαμε ἀπὸ χρόνια λησμονήσει
κ' ἔλεαν ὄλοι πὺς δὲ θὰ βλαστήσῃ.

Κι' ἦρθε Κἄποιος καὶ μᾶς ἔχει πῆ
θεῖο πὺς εἶναι δῶρο, καὶ καρποὶ
πλούσιοι θάβγουν καὶ κρυμμένο νὰ μὴν μένει:
ἕνας λαὸς τὸν Σπόρο περιμένει.

Γ. Κ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΜΗΤΡΟΤΗΣ ΣΤΗΝ ΥΠΑΙΘΡΟ

Ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ ἱστορία τοῦ καθενός, ἀρχίζει ἀπὸ μία μητέρα. Χάρης στὴν γυναῖκα ποὺ τεκνοποιεῖ ἀρχίζει ἡ ζωὴ τοῦ βρέφους. Μητέρα φέρνει στὸ φῶς τῆς ζωῆς τὸν ἄνθρωπο.

Σ' ὅλες τὶς ἐποχές, σ' ὅλες τὶς κοινωνίες, ἡ μητέρα εἶναι κατὰ τὸ σεβαστό. Σ' ὅλους τοὺς πολιτισμούς, ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν μητρότητα ἀποτελεῖ θεσμὸν. Κι ὅσο πιὸ ἱερὸς εἶναι ὁ θεσμὸς αὐτὸς τῆς Μητρότητος, τόσο καὶ τὸ πολιτιστικὸ ἐπίπεδο τῶν λαῶν εἶναι προηγμένο.

Μὲ τὴν μητρότητα συνδέεται ἡ γεννητικότητα. Μὲ τὴν γεννητικότητα τὸ δημογραφικὸ ζήτημα, μὲ τὸ πληθυσμιακὸ πρόβλημα ἡ ζωτικότητα ἐνὸς λαοῦ. Πολλῶν λαῶν ἡ ἐθνικὴ ζωὴ μαραίνειται μόνον καὶ μόνον γιὰ τὸν λόγον, ὅτι οἱ γεννήσεις εἶναι ἐλάχιστες ἢ ἡ θνησιμότης τῶν βρεφῶν εἶναι μεγάλη. Ἡ προστασία τῆς μητροτητος καὶ τοῦ βρέφους — προστασία μητρὸς καὶ νεογνοῦ ἀπὸ τὴν ἱατροκοινωνικὴ καὶ ἐθνολογικὴ ἀπομνη εἶναι ἀδιάσπαστες — συμβαδίζει μὲ τὴν ἀκμὴ καὶ τὴν ζωτικότητα τῶν ἐθνῶν. Ὁ τρόπος ποὺ οἱ λαοὶ ἀντιμετωπίζουν τὰ προβλήματα τῆς ἐπιβίωσης ἀπ' αὐτὴ τὴν πλευρὰ δὲν εἶναι ἀσχετοὶ πρὸς τὰ ἱστορικὰ του πεπρωμένα. Τὰ δημογραφικὰ προβλήματα βαρύνουν πάντα ἐπάνω στὴν ἀκμὴ καὶ στὴν παρακμὴ τῶν λαῶν. Ἐχει, ἄλλωστε, παρατηρηθῆ πὼς «οἱ χρυσοὶ αἰῶνες» τῶν ἐθνῶν δὲν ἔχουν ποτὲ σχέσιν μὲ τὴν πρὸς τὰ κάτω καμπὴν τοῦ πληθυσμιακοῦ των προβλήματος, πρὸς τὴν χαμηλὴ γεννητικότητα, τὴν ἐλάττωσι δηλ. τῶν γενήσεων καὶ τὴν ὑψηλὴ βρεφικὴ θνησιμότητα: μεγάλος δηλ. ἀριθμὸς θανάτων κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀπὸ τὴν φυλετικὴ σκοπιὰ, ἡ μητρότης ὡς θέμα εἶναι ἀπὸ τὴν φύσιν του θεμελιακὸ, πρωταρχικὸ, κύριον γιὰ τὴν υπόστασι, γιὰ τὴν πορεία μιᾶς κοινότητος, μιᾶς ἐθνότητος, μιᾶς φυλῆς. Γι' αὐτοὺς ἀκριβῶς τοὺς λόγους, ἡ προστασία τῆς μητρότητος καὶ τοῦ νεογνοῦ εἶναι μία μεγάλη ὑπόθεσις προνοίας, ἓνα θέμα ἐξαιρετικῶν ἐνδιαφερόντων, τὸ ζωτικότερον τῶν ζητημάτων κάθε πολιτισμένου λαοῦ. Ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ τῆς προνοίας γιὰ τὴν Μητρότητα ὁ καθηγητὴς κ. Ν. Κ. Λούρος ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ἀνέλαβε τὴν ἑδρα τῆς Μαυετικῆς δημοσιεύει συνεχῶς ἐργασίες καὶ ἄρθρα γιὰ νὰ τονίσῃ τὴν σπουδαιότητα τοῦ ζητήματος. Χαρακτηριστικὰ τὰ ὅσα γράφει κατὰ ἐπιγραμματικὸν τρόπον στὸ β βλίον του «Ἡ ὑγειονομικὴ ὁργάνωσις τῆς χώρας»: «Ἡ ποιητὴ φροντίδα τῆς Κοινωνικῆς Ὑγιεινῆς πρέπει νὰ στραφῇ πρὸς τὴν Μητρότητα. Μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς προστασίας τῆς Μητρότη-

τας ἡ Πολιτεία δείχνει πὼς ξέρει ἀπὸ ποῦ ν' ἀρχίσει τὴν Κοινωνικὴ τῆς Ὑγιεινῆς»¹.

Στὴν Ἑλλάδα ὅμως, τὴν χώρα μὲ τὴν μεγάλη γεννητικότητα, τὸν τόπο ποὺ ἡ μητέρα εἶναι κατὰ παραπάνω ἀπὸ τὸ στίγμα τῆς φυλετικῆς μας ἀκμῆς, παρατηρεῖται τὸ φαινόμενον, ὅτι ἡ προστασία τῆς Μητρότητος βρίσκειται σὲ τέτοια μειονεκτικὴ θέση ὥστε ἡ χώρα μας μεταξὺ 15 ἄλλων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν νὰ ἔρχεται πρώτη σὲ θνησιμότητα μητρικὴ, ἀριθμὸ θανάτων κατὰ τὴν ἐγκυμοσύνη, τὸν τοκετὸ καὶ τὴν λοχεία (πίναξ 1).

Ὁ διεθνοῦς φήμης Ἑλλην στατιστικολόγος ἱατρός κ. Β. Βαλαώρας, ποὺ πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμον εἶχε μελετήσῃ τὸ πρόβλημα τῆς θνησιμότητος τῶν μητέρων — δυστυχῶς μεταπολεμικῶς δὲν ἔχομε κρατικὴ ὑπηρεσία ἱκανὴ νὰ μᾶς παρουσιάσῃ ἀδιάβλητα στατιστικὰ δεδομένα, ποὺ νὰ δείχνουν τὸ τί γίνεται σήμερα — μᾶς ἔδωσε ἀνάγλυφον, μὲ τὴν ἐργασία του, τὴν εἰκόνα τοῦ δράματος καὶ τοὺς κινδύνους ζωῆς, ποὺ ἀντιμετωπίζει ἡ Ἑλληνίδα κατὰ τὴν ὥρα τοῦ ἱερωτέρου καθήκοντός της, κατὰ τὴν στιγμή τῆς ἀνανεώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου ἐμφύχου ὕλικου τῆς φυλῆς, τοῦ ἐμπλουτισμοῦ τοῦ φυλετικοῦ μας δένδρου μὲ νέους βλαστοὺς.

Στὸν ἴδιον ἐρευνητὴν ὀφείλεται καὶ ὀπίναξ 2. Ὁ δεύτερος αὐτὸς πίναξ δείχνει ὅτι, στὴν ὑπαίθρο, ἡ θνησιμότης τῶν μητέρων εἶναι πολὺ μεγαλύτερη παρὰ στὶς πόλεις. Καὶ ἡ τελευταία κατηγορία αἰτιῶν θανάτων, τὰ διάφορα συμπτώματα κατὰ τὸν τοκετὸν καὶ τὴν λοχείαν» τονίζει πὼς οἱ θάνατοι τῆς κατηγορίας αὐτῆς εἶναι ὀκτὼ φορὲς περισσότεροι στὴν ὑπαίθρο, πρᾶγμα ποὺ σημαίνει πὼς, ἂν δίπλα στὴ χωρικὴ μας ὑπῆρχε ἓνας ἀριόδιος ἱατρός ποῦ, μὲ τὰ συγχρονισμένα τῆς ἐποχῆς μας μέτρα, νὰ ἔδινε στὴν γυναῖκα τὴ βοήθεια ποὺ παρέχει σήμερα τὴν ἐπίτοκον καὶ τὴν λεχωίδα ἢ ἐπιστήμη, οἱ θάνατοι αὐτοὶ δὲν θὰ συνέβαιναν. «Ἡ ὀλιότης σχεδὸν τῶν θανάτων τῶν μητέρων προκαλεῖται ἀπὸ ἐπιλόχειες λοιμώξεις ἢ ἀπὸ αἰτίες ἀκαθόριστες κατὰ τὸν τοκετὸ ἢ τὴ λοχεία, λόγφ ἀκριβῶς τῆς ἐλλείψεως ἀριοδοῦς ἱατρικῆς περιθάλψεως»².

Καὶ ἅμα ὑπολογισμοῦ τὸ γεγονὸς πὼς ἡ γεννητικότης τῆς ὑπαίθρου ὑπερβαίνει, σὲ ὠρισμένες ἀγροτικῆς περιοχῆς, τὸ 40⁰/₁₀₀³ (Κιλ-

1. Ν. Κ. Λούρος: «Ἡ ὑγειονομικὴ ὁργάνωσις τῆς χώρας», Σεπτέμβριος 1945, σελ. 45.

2. Β. Βαλαώρα: «Ἡ μητρικὴ θνησιμότης ἐν Ἑλλάδι». Πρακτικὰ Ἱατρικῆς Ἑταιρείας Ἀθηνῶν 1941 σ. 194.

3. Ε. Α. Ἀβέρωφ: «Συμβολὴ εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ πληθυσμιακοῦ προβλήματος τῆς Ἑλλάδος», Ἀθῆναι 1939 σ. 65.

ΠΙΝΑΞΙ

Ἡ μητρικὴ θνησιμότης εἰς 15 εὐρωπαϊκὰς χώρας 1931 - 1935

Αὐξων ἀριθ.	ΘΑΝΑΤΟΙ ΜΗΤΕΡΩΝ ΕΠΙ 1.000 ΓΕΝΝΗΣΕΩΝ			
	Ἐκ πάσης αἰτίας	Ἐξ ἐπιλογείων λοιμώξεων		
1	Ἑλλάς	5,2	Ἑλλάς	2,9
2	Γερμανία	5,2	Ρουμανία	2,5
3	Βέλγιον	4,9	Γερμανία	2,4
4	Ἑλβετία	4,5	Οὐγγαρία	2,2
5	Πορτογαλλία	4,2	Ἰσπανία	2,2
6	Ρουμανία	4,1	Πορτογαλία	2,0
7	Ἀγγλία	4,1	Βέλγιον	1,7
8	Δανία	3,8	Ἀγγλία	1,7
9	Οὐγγαρία	3,8	Σουηδία	1,7
10	Ἰσπανία	3,7	Ἑλβετία	1,5
11	Σουηδία	3,4	Νορβηγία	1,3
12	Ὀλλανδία	3,4	Δανία	1,3
13	Ἰταλία	2,9	Ἰταλία	1,1
14	Νορβηγία	2,8	Ὀλλανδία	1,0
15	Γαλλία	2,5	Γαλλία	0,9

ΠΙΝΑΞΙΙ

Ἡ μητρικὴ θνησιμότης ἐν Ἑλλάδι κατὰ αἷτια θανάτου 1932 - 37

Αἷτια θανάτου	Ἐπὶ 1.000 θανάτων	ΕΠΙ 10.000 ΤΟΚΕΤΩΝ	
		Ὑπαιθρος	Πόλεις
Ἐπιλόχειοι λοιμώξεις	53,4	27,4	21,8
Ἐπιλόχειος αἰμορραγία	8,9	4,7	3,3
Ἀποβολὴ ἢ ἔκτρωσις	7,0	3,8	2,5
Ἐκλαμψία - Τοξαίμια	2,1	1,0	1,1
Φλεβίτις - Ἐμβολὴ	1,3	1,8	0,5
Ἐξωμήτριος κύσις	1,7	0,5	1,7
Ἄλλα συμβάματα κατὰ τὸν τοκετὸν καὶ λοχείαν	25,6	16,1	2,3
	100,0	54,3	33,2

κίς 43 ‰, Πέλλης 41,8 ‰) — τῶν Ἀθηνῶν ἡ γεννητικότης εἶναι πολὺ περιορισμένη—ἐρχεται ἡ σκέψις πὸς οἱ κίνδυνοι θανάτου ἀπειλοῦν πάντα τὶς ἴδιες πολυτόκες μητέρες, τὶς Ἑλληνίδες τῶν χωριῶν μας, ἀφοῦ ἡ ὀκταπλασια αὐτὴ μητρικὴ θνησιμότης δὲν περιλαμβάνει τὸν ἀριθμὸ τῶν γυναικῶν - προσώπων πού τεκνοποιοῦν, ἀλλὰ ἀναφέρεται στὸν ἀριθμὸ τῶν τοκετῶν πού ἐπιτελοῦνται τὸν χρόνον. Στὴν πόλιν, χάρις στὴν ὀργανωμένη πρόνοια, ὁ τοκετὸς τῆς πολυτόκου μητέρας δὲν παρουσιάζει κινδύνους. Στὸ χωριὸ ὅμως, σύμφωνα μὲ ὅσα διαλαλοῦν οἱ στατιστικῆς, δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο, ἀλλ' ὅτι τῶν πρωτοτόκων καὶ τῶν πολυτόκων οἱ κίνδυνοι εἶναι, παρὰ τὸν κανόνα, σχεδὸν οἱ ἴδιοι.

Στὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα, χάρις στὰ Ἰα-

τρεῖα καὶ στὸς Σταθμοὺς Μητρότητος τοῦ Ὑπουργείου Προνοίας, τὸ Π.Ι.Κ.Π.Α., τὰ δημόσια καὶ Ἰδιωτικοῦ Δικαίου Μαιευτήρια, τὶς ἰδιωτικῆς μαιευτικῆς κλινικῆς, τοὺς ἰδιώτας ἰατροὺς καὶ τὰ ποικίλα ἰδρύματα ἢ τοὺς ἀσφαλιστικῶς ὀργανισμοὺς, ἡ πρόνοια πού παρέχεται κατὰ τὴν λοχείαν, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὴν σύγκρισιν τῶν τετραετιῶν 1921 - 1924 καὶ 1935 - 1938 τῆς ἐργασίας τοῦ κ. Βαλαώρα, ἡ «θνησιμότης κατῆλθε προοδευτικῶς εἰς τὸ ἡμισυ κατὰ τὴν τετραετίαν 1935 - 1938» καὶ σημειώνει, πὸς «ἡ διαφορὰ τῆς μητρικῆς θνησιμότητος εἶναι σημαντικὴ, εἰς βάρος πάντοτε τῆς ὑπαιθρου»⁴.

4. Πρακτικὰ Ἰατρικῆς Ἐταιρείας Ἀθηνῶν τόμος 1941 σ. 194.

Στὴν ἐπαρχία, ἡ μητρικὴ θνησιμότης εἶναι διπλασία, ἐπειδὴ λείπουν οἱ ὄροι ἀσπῆρας, καὶ τὰ μέσα τῶν φτωχῶν δὲν ἐπιτεροῦν ἄλλη βοήθεια, παρὰ μονάχα τὴ βοήθεια τῆς πρακτικῆς μαίας, μὲ τις στραβοπατημένες παντοῦφλες, τὴν συχνὰ ἐλαστικὴ συνειδησι καὶ τὴν «ὑποτικὴ ἡθικὴ» καθὼς ἐπιγραμματικὰ ἀναφέρει ὁ καθηγητὴς τῆς Μαιευτικῆς κ. Νικ. Λούρος⁵.

Ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα, ἀστικὴ καὶ ἀγροτικὴ, 1364⁶ μαιευτικὰ καὶ γυναικολογικὰ κρεβάτια τῶν Μαιευτηρίων καὶ τῶν Γενικῶν Κρατικῶν Νοσοκομείων τοῦ Κρατοῦς γιὰ τὶς 6.124 πόλεις, κωμοπόλεις καὶ μικροχωριά τῆς ἐπαρχίας, διατίθενται μόνον 364 κρεβάτια, πού κ' αὐτὰ ὑπάρχουν μόνον στὶς πρωτεύουσες τῶν νομῶν, ἐνῶ ἡ περιφέρεια πρωτευούσης καὶ ἡ Θεσσαλονικὴ ἀπορροφοῦν τὰ ὑπολείπόμενα 1.000 κρεβάτια.

Γιὰ πληθυσμὸ 2.000.000 περίπου κατοίκων, δηλαδὴ σὲ δύο κατοκημένους χώρους, ἀναλογοῦν χίλια κρεβάτια, ἐνῶ γιὰ πληθυσμὸ 5.500.000 κατοίκων, κατανεμημένο σὲ 6.124 κατοκημένους χώρους, ἀναλογοῦν μόνον 364 κρεβάτια, φιλοξενούμενα σὲ 49 Γενικὰ Κρατικὰ Νοσοκομεία καὶ τρία ἐπαρχιακὰ μαιευτήρια.

Οἱ πόλεις τῆς Ἑλλάδος πού ἔχουν πληθυσμὸ ἄνω τῶν 5.000 κατοίκων ὑπολογίζονται σὲ 114 καὶ τὰ χωρία κάτω τῶν 5.000 κατοίκων σὲ 6.010. Οἱ κοινότητες τῶν μικροχωριῶν ἔχουν στὴ μεγάλη τους πλειονότητα πεντακόσιους, χίλιους, τὸ πολὺ χίλιους πεντακόσιους κατοίκους. Τὰ κεφαλοχώρια τῶν τριῶν καὶ τεσσάρων χιλιάδων εἶναι πάρα πολὺ ὀλίγα.

Μ' αὐτὴ τὴν ἄνιση κατανομὴ τοῦ πληθυσμοῦ στὴν Ἑλλάδα, τὸ ζήτημα τῆς προστασίας καὶ νοσοκομειακῆς προστασίας τῆς μητρότητος γίνεται, ἀπὸ τὴν φύσιν του, πρόβλημα.

* * *

Οὐσιαστικὰ, τὸ μικροχωριό, τὸ ὄρεινὸ καὶ τὸ ἀπομακρυσμένο πεδινὸ μὲ τις συγκοινωνιακῆς ἐλλειψεις καὶ τὶς ποικίλες δυσκολίες τῆς ζωῆς τῶν ὑπαίθρου, δὲν ἐπωφελεῖται τῶν ὀλιγῶν αὐτῶν κλινῶν πού ὑπάρχουν στὴν ἐπαρχία πού κ' αὐτὲς στὸ τέλος, τὶς καρποῦνται οἱ κάτοικοι τῶν ἀστικῶν κέντρων τῆς ἐπαρχίας.

Καὶ θὰ νόμιζε κανεὶς, πὼς μὰ καὶ γιὰ τὸν ἀγρότη δὲν ὑπάρχει τὸ μαιευτήριον, ὑπάρχει ἡ ὀργανωμένη περιθάλψιν τοῦ τοκετοῦ τὸν σπῆτι, ἀπὸ τὸν εἰδικό, τὸν ἐκπαιδευμένο ἱατρὸν ἢ ἀπὸ τὴν ἐμπειρὴν διπλωματοῦχο μαῖα. Ἀλλὰ εἶναι σ' ὅλους γνωστὸ πὼς σήμερον ἱατρὸς στὸ ἑλληνικὸ χωριὸ εἶναι σπάνιον πρᾶγμα.

5. Πρακτικὰ Συνεδρίου Προστασίας παιδιοῦ 1946 σ. 74.

6. Ἐθνικὴ Νοσοκομειακὴ ἀπογραφή τῆς Ἑλλάδος, ἐκδόσις τοῦ τμήματος Δημοσίας Ὑγείας τῆς Δ.Ο.Σ. (Ἀμερικανικὴ Ἀποστολὴ ἐν Ἑλλάδι).

Οἱ πόλεμοι, ὁ συμμοριτισμὸς, ἡ φτώχεια τοῦ χωριοῦ ἔχουν κάνει τὸν ἱατρὸ νὰ ἐγκατασταθῆ στὴν πόλιν. Ἀπὸ τοὺς 7.140 ἱατροὺς ὅλης τῆς χώρας, 4.430 εἶναι στὴν Ἀθήνα, στὸν Πειραιᾶ καὶ στὴν Θεσσαλονικὴ. Στὴν ὑπόλοιπὴ Ἑλλάδα ἐξασχουῦν τὸ ἐπάγγελμά του μόνον 2.710, κ' ἄλ' αὐτοὺς οἱ περισσότεροι εἶναι ἠλικιωμένοι καὶ ἐγκατεστημένοι στὶς πρωτεύουσες τῶν νομῶν.

Ἀπὸ τοὺς 2.710 αὐτοὺς ἱατροὺς, πολὺ λίγοι εἶναι εἰδικὴ μαιευτήρες, καὶ αὐτοί, πάλιν διευθύνουν τὶς ἰδιωτικῆς μαιευτικῆς κλινικῆς τῶν στίς πρωτεύουσες τῶν νομῶν ἢ στὶς ἄλλες μεγάλες πόλεις. Τὸ μεγάλο χωριό, τὸ κεφαλοχώρι, εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ ἔχη κάποιον ἱατρὸ πού κάνει τὰ πάντα καί, φυσικὰ, καὶ τὰ «μαιευτικὰ» τῆς περιφερείας του.

Ὁ ἱατρὸς τῆς γενικῆς ἱατρικῆς τοῦ κεφαλοχωριοῦ πολὺ δύσκολα μετακινεῖται γιὰ νὰ βοηθήσῃ σὲ ὦρα ἀνάγκης τὴν λεχώνα. Γιὰ νὰ τὴν βρῆ στὸ ἀπομακρυσμένο ὄρεινὸ χωριό, ὁ ἱατρὸς θὰ περπατήσῃ 5 καὶ 6 ὥρες, χάνοντας δηλαδὴ μὰ ὀλόκληρη ἡμέρα γιὰ τὴν μετακίνησίν του, καὶ ἀφίνοντας τὴν ἄλλη περιφέρεια πού ἐξυπηρετεῖ χωρὶς κανέναν ἄλλον ἀντικαταστάτη.

Ἡ μαῖα, ἡ «κυρὰ-μαμὴ» τῆς ἐπαρχίας, μᾶλλον κακὸ παρὰ καλὸ κάνει στὴν δυσκολοτοκία. Καὶ ὄχι μόνον στὸν ἀνόμοιο τοκετό, μὰ καὶ στὸ φυσιολογικὸ, ἐλάχιστα προσφέρει ἢ ἐμπειρικὴ μαῖα τοῦ χωριοῦ. Οἱ διπλωματοῦχες μαῖες, πού ἡ νομοθεσία τώρα τὶς υποχρεώνει νὰ ἐξασκήσουν τὸ ἐπάγγελμά τῶν ἑνα χρόνον μετὰ τὶς σπουδῆς τῶν στὴν ὑπαίθρο, εἶναι πάρα πολὺ λίγες. Στὸ χωριὸ σπανίζουν κ' οἱ «πρακτικῆς» ἀκόμη μαῖες, ἐκείνες δηλαδὴ πού ἔχουν γραμματικῆς γνώσεις δημοτικοῦ καὶ μετεκπαιδευθῆκαν σὲ εἰδικὸ νοσοκομείο.

Ἔτσι, ἡ ἀγρότισσα τῆς ὑπαίθρου, ἡ πολυτοκος χωρικὴ τῶν χωριῶν μὲ ἔχει παραδοθῆ, γιὰ νὰ γεννήσῃ τὸν Ἕλληνα πολίτη πού μὲ τὴν παρουσίαν του θὰ ἐξυπηρετήσῃ αὐριὸ τὸ σύνολο, στὰ ἀκάθαρτα χέρια τοῦ ἐμπειρικοῦ γραϊδίου, πού τὰ μαιευτικὰ τὰ ἔχει «σπουδάσει» στὸ χωριὸ του, κάνοντας τοκετοὺς σὲ συγγενεῖς καὶ σὲ φίλες ἀδιακρίτως.

Τὰ ἀκάθαρτα αὐτὰ γραῖδια τῶν 80 καὶ 90 χρονῶν, τὰ πεφορτισμένα «πολλαῖς ἀμαρτίας» ἐπιτελοῦν τὸ σύνολον σχεδὸν τῶν τοκετῶν τῆς ὑπαίθρου. Ἡ γενικὴ στατιστικὴ τοῦ 1948 ἀναφέρει⁷ πὼς ἐπὶ 209.580 τοκετῶν πού ἔγιναν σ' ὅλη τὴν ἀστικὴ καὶ ἀγροτικὴ Ἑλλάδα τὰ 83,5% ἔγιναν στὸ σπῆτι κ' ὄχι σὲ νοσοκομείο. Στὴν μεγάλη πόλιν ὁμοῦ, εἶναι γνωστὸ πὼς οἱ τοκετοὶ γίνονται σὲ δημόσιες ἢ ἰδιωτικῆς κλινικῆς, ἐπομένως τὰ 16,5% τῶν τοκετῶν πού ὑπολείπονται πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ὅτι ἔγιναν στὴν πρωτεύουσα καὶ στὴν μακεδονικὴ συμπεριτελούσα.

Ἡ ἐμπειρικὴ μαῖα τῆς ἐπαρχίας εἶναι τὸ

7. Ἐθνικὴ Νοσοκομειακὴ ἀπογραφή.

κύριο πρόσωπο πού βοηθεῖ τὴν ἐγκαταλελειμμένη γυναικὰ τῆς ἴψα θροῦ Κι' ὅταν ἡ «κυρά μαμὴ» τοῦ χωριοῦ βρεθῆτε σὲ δυσκολία, ἀδιαφορεῖ οὐσιαστικῶς γιὰ τὴν ὑγεία τῆς μητέρας καὶ τοῦ νεογεννήτου, καὶ ἐνδιαφέρεται νὰ τὴν ἐξαποστείλῃ στὸν ἰατρό, ὀπουδήποτε κι' ἂν εὐρίσκειται, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ μὴ συμβῆ τὸ κακὸ στὰ χέρια τῆς καὶ χάσει τὸ κ' ἄρος τῆς, ἄσχετα ἂν αὐτὴ ἢ μετακίνησις τὴς περισσότερες φορὲς σημαίνει βέβαιον θάνατον.

Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ περιστατικὸ πού ἀναφέρει ὁ Διευθυντὴς τῆς Ὑγειονομικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν κ. Γ. Παπακόστας, πού συνέβη σ' ἓνα ὄρεινὸ χωριὸ τῆς Ἄρτας πρὸ τριῶν τεσσάρων χρόνων. Ἡ «κυρά μωμὴ» τοῦ χωριοῦ βρέθηκε μπροστὰ σὲ μιὰ δυσκολία ὑστεροτοκίας — γεννήθηκε τὸ παιδί, ἀλλὰ παρέμενε ὁ πλακοῦς — καί, γιὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴς εὐθύνες, ἀνάγκασε τὴν λεχωίδα ν' ἀφίση τὸ νεογέννητό της σὺ χωριὸ καί, περὶ, μὲ τὸν ὀμφάλιο λώρο στὰ χέρια, νὰ βαδίση ἐπὶ 8 ὥρες γιὰ νὰ βρῆ τὸν ἰατρό τῆς περιφερείας! Ὑστερα ἀπὸ τὴν ταλαιπωρία αὐτὴ, ἡ γυναικὰ, μὲ σάπιο ἤδη τὸν ὄργανισμό τῆς, ἔφθασε στὴν Ἄρτα γιὰ νὰ ὑποκύψῃ στὴ σημασία της!...

Σὲ ὀρισμένες ὄρεινὲς περιφέρειες μακρυνῶν χωριῶν, πού σὲ περίπτωσι δυσκολοτοκίας δὲν μποροῦν νὰ ἐπικοινωνήσουν εὐκόλως μὲ τὰ νοσοκομειακὰ καὶ ἄλλα κέντρα νοσηλείας, οἱ ὑπανδρες γυναίκες μὲ τὴ σκέψι πὼς ἂν ἔλθῃ τὸ κακὸ θὰ μείνουν ἀβροῦθιτες καὶ σὲ πληρῆ ἐγκατάλειψι, λέγεται πὼς προτιμοῦν, μετὰ τὸν πρῶτον ἢ δευτέρου τοκετοῦ, νὰ μένουν μὲ «ἐορηγμένον τὸ περίνεον» ἐπι πολλὰ χρόνια, γιὰ νὰ ἐξαπαλίσουν στὶς ἄλλες «γένεσις» εὐκολοτοκία.

Λεπτομέρειες τοῦ πὼς γίνονται οἱ τοκετοὶ στὰ πολυάριθμα ὄρεινὰ χωριὰ τῆς ὑπαιθροῦ μας, μᾶς δίνει ὁ χειρουργὸς κ. Β. Κούριας πού, προκειμένου νὰ συλλέξῃ ὑλικὸ γιὰ τὴν «περὶ τετάνου» μελέτη του, ἐγύρουν ὁ ἴδιος τὰ χωριὰ κι' ἀπὸ πρώτη πηγὴ δίνει τὴς ἀκόλουθες πληροφορίες: «Ὁ τοκετὸς γίνεται πολλοὶς εἰς ἀκάθαρτα δωμάτια ἰσόγειοι ἢ ὑψοκοκίμενα πλησίον πρὸς τὸν σταβλόν, μὲ δάπεδον τὸ χῶμα τοῦ ἐδάφους. Ὁ ὀμφάλιος λώρος κόπτεται τῇ βοηθείᾳ πέτρας ἢ τῆς ψιλῆς τῆς ποσοροζομένης διὰ τὴν κορῶν τὸν προβῶτον ἢ τὸν αἰῶν. Ἡ ἐπίδειξις τοῦ ὀμφαλίου τραύματος γίνεται διὰ προχείρων ἀκινήτων τεμαχίων οἰοῦντο οὐδέποτε ὑφάσματα σπληνον ἢ ταινίας. Προμηνοῦν οὐ οὐχὶ σπανίως ὁ τοκετὸς λαμβάνει χώραν εἰς τὴν ὑπαιθρον ἐπὶ τοῦ ἐδικοῦ ἢ εἰς τὸν ἀνόου»⁸

Αὐτὴ ἡ περιγραφή τῶν συνθηκῶν τοῦ τοκετοῦ καὶ ἡ περιγραφή τῶν «ἀνεσων» πού ἀπολαμβάνει ἡ μητέρα στὸ ἑλληνικὸ χωριὸ κατὰ τὴν δυσκολότερη στιγμὴ τοῦ προορισμοῦ της, εἶναι κατὰ τὸ ἀσύλληπτον γιὰ τὸν ἄνθρωπον τῆς πόλεως πού γνωρίζει πὼς ἐπιτελεῖται ὁ

τοκετὸς στὰ μεγάλα ἄστικά κέντρα, στὶς συγχρονισμένους σημερινὰς κλινικὰς, στὰ καλλιμάριμα μαμειτήρια καὶ στὰ ὄργανωμένα μοντέρνα νοσοκομεία

Ἐχεῖ βέβαια κι' ἡ προστασία τῆς μητρότητος στὶς μεγαλυπόλεις τὰ προβλήματα τῆς, ἰδίως στοὺς μεγάλους συνοικισμοὺς καὶ στὶς φτωχογειτονίαις μὲ τὴς οἰκογένειαις τῶν πολλῶν παιδιῶν. Τὸ πρόβλημα ὅμως ἐδῶ μετατοπιζεται περισσότερον στὰ παιδιὰ παρὰ τὸν τοκετό. Εἶναι περισσότερον ζήτημα προστασίας παιδιοῦ, παρὰ πρόβλημα μητρότητος. Στὴν Ἀθήνα, τὸν Πειραιᾶ καὶ τὴν Θεσσαλονικὴν ὑπάρχουν ἰατροὶ μαιευτῆρες πάμπολλοι, ὑπάρχουν διπλωματοῦχες μαιεῖς, ὑπάρχουν μαιευτήρια, ὑπάρχουν συμβουλευτικὸι σταθμοὶ μητρότητος γιὰ τὴν ἀπομάκρυνσι ἀπὸ τὴν ἐπίτοκα κάθε κινδύνου κατὰ τὴν περίοδο τῆς ἐγκυμοσύνης. Ὑπάρχουν φάρμακα, ἐργαστήρια, ἀνέσεις.

Στὴν ὑπαιθρο, ἡ ὑπόθεσις τοῦ τοκετοῦ εἶναι μιὰ ἐπικίνδυνος περιπέτεια. Στὴν πρωτεύουσα καὶ στὴν Θεσσαλονικὴν ὁ τοκετὸς εἶναι ἓνα γεγονός, ἐπαυδὸν ἔστω, ἀλλὰ φυσιολογικόν, ὅπως σ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου.

Ἄλλὰ γιὰ τὰ ζήτηματα τῆς προστασίας τῆς Μητρότητος φαίνεται πὼς ὑπάρχουν δύο Ἑλλάδες: ἡ Ἑλλάς τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Πειραιῶς, τῆς Θεσσαλονικῆς, ἡ προνομιοῦχος Ἑλλάς — κι' ἡ Ἑλλάς τῶν μικροκοινοτήτων, ἡ πλήρης ἐγκαταλείψους Ἑλλάς τῆς ὑπαιθροῦ.

Ἡ Ἑλληνίδα μητέρα τοῦ χωριοῦ, ἡ δυναμικὴ ἔχειν μορφή μὲ τὴν καρπερότητα τῆς τεκνοποιίας τῆς, μὲ τὸς πολλοὺς τοκετοὺς τῆς, αὐτὴ πού κινδυνεύει σὲ κάθε κύσει τὴν ἴδια τῆς τῆ ζωῆ, αὐτὴ πού ἂν ἀναπληρώει τὰ κενὰ πού ἔχουν δημιουργηθῆ ἐπὶ τὴν φιλεπικὴ μάσ συνοχῆ οἱ πόλεμοι οἱ λιμοὶ, ἡ μεγάλη βρεφικὴ θνησιμότης, οἱ ἐμβρυοκτονίαι, τὰ ἐγκλήματα κι' ὅλα τὰ σύγχρονα δεινὰ, ἀπὸ τὸ παιδομάζωμα μέχρι τὸν περιορισμὸ τῶν γεννήσεων, αὐτὴ ἡ Ἑλληνίδα ἔχει οἰκτρῶς ἐγκαταλειφθῆ.

Οἱ ἄνθρωποι τῶν πόλεων παρήμενομε ἐντελῶς ἀδιὰφοροι μπροστὰ σὲ τοῦτο τὸ δῶμα τῆς Ἑλληνίδας τῆς ὑπαιθροῦ. Ὡς βαθυτάτη ἀμέλεια πρὲς ἡνὰ χαρακτηρισθῆ ἢ στάσις μᾶς αὐτὴ ἀπέναντι τῆς!

* * *

Γιὰ τοὺς εἰδικούς κρατικούς καὶ τὴν ὄργανωμένην κρατικὴν μέριμνα, ὑπάρχει πάντα τὸ μεγάλο πρόβλημα: τὸ πὼς δηλαδὴ θὰ ἀντιμετωπιθῆ ἡ μεγάλη δυσκολία τῆς γεωγραφικῆς διασπορᾶς τοῦ πληθυσμοῦ τῶν 5.500.000 Ἑλλήνων σὲ 6.124 διαφορῶν κατοικηθένους χώρους. Μὰ ἐδῶ, ἂν γίνεται λόγος γιὰ τὴ στάσι τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας, αὐτῆς τῆς ἐλληνοχριστιανικῆς κοινωνίας, πού τόσα θαυμάσια ἔχει ἐπιτελέσει σ' ἄλλους τομεῖς προνοίας, — ἐνῶ γιὰ τὸ δῶμα τῆς μητρότητος στὴν ὑπαιθρο παραμένει μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια, — εἶναι γιὰ τοὺς προσδοκίαις μᾶς δὲν στρέφονται στὸ μεγάλο δειρὸν νὰ ἀποκτήσῃ τὸ κάθε χωριὸ μᾶς τὸ συμβουλευτικὸ τοῦ σταθμοῦ μη-

8 Ἀναφέρονται σὲ μελέτη τοῦ μαιευτῆρος Ν. Κουτσηφάκη: «Ὀλίγα περὶ τῆς θνησιμότητος τῆς μητρὸς ἀπ' ἐνός, καὶ τοῦ ἐμβρύου καὶ νεογνοῦ ἀπ' ἐτέρου». Πρακτικὰ Συνεδρίου Ἑπιστημονικῆς Παιδιοῦ 1946 σ. 247.

τρότητας καὶ κάθε περιφέρεια τὸ ἀγροτικό τῆς μαιευτήριο, ἀλλὰ στὸ νὰ νοιαστοῦμε ὥστε κάθε μικροομαδιὰ χωριῶν, κάθε ὀκτώ - δέκα χωριά, νάχουν τουλάχιστον στὴ διάθεσί τους μιὰ μορφωμένη μαμὴ πού νὰ μὴ μολυνῆ τίς λεχῶνες καὶ νὰ παρέχῃ μιὰ συγχρονισμένη μαιευτικὴ μέριμνα, μιὰ στοιχειώδη ἀνθρώπινη περιποίησι στὴ μητέρα πού τεκνοποιεῖ.

Κι' αὐτὸ δὲν εἶναι μόνο ὑπόθεσι τοῦ Κράτους. Καὶ τῆς κοινωνίας μέλημα πρέπει νὰ γίνῃ ἡ συγκεκριμένη αὐτὴ βοήθεια. Δὲν εἶναι σισαστό, δὲν εἶναι τίμιο νὰ φορτώσουμε, ὡς ἄλλοι φαρισαῖοι, στοὺς ὄμους τῆς χωρικῆς γυναίκας τῆς ὑπαίθρου τὸ διαβάσταχο βάρος τῆς μὲ τὸσους κινδύνους τεκνοποιίας, τῆς τεκνοποιίας πού σημαίνει γιὰ τὴν ἐπαρχία γεννητικότητα 38, 40, 43 ⁰/₁₀₀, ἐνῶ ἐμεῖς οἱ κάτοικοι τῶν μεγαλοπόλεων ἀρκοῦμεθα στὴν ἀτεχνία ἢ στὴν τεκνοποιία τοῦ ἐνός ἢ τῶν δύο τὸ πολὺ παιδιῶν καὶ εἴμεθα ἀδιάφοροι καὶ ἔξοι προὸς τῆς δυσκολίας καὶ τίς λαχτάρες τῆς μητρότητας στὴν ὑπαιθρο.

Τὸ ὅτι ἡ ἡγετικὴ τάξις τῶν ἀστικῶν μεγαλοπόλεων δὲν εὐρίσκειται σὲ πνευματικὴ ἀκμή, φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι δὲν ἔχει στὴν πρώτη θέσι τῆς στοργῆς καὶ τῆς μερίμνης τῆς τὴν πολυτοκο μητέρα τῆς ὑπαίθρου.

Τὸ Κράτος, ἀπὸ τὴν ἐπιτελικὴ ἐργασία πού ἔχει ἐτοιμάσει στὶς ἡμέρες μας, φαίνεται πὼς θὰ δώσῃ καλὰ ὀργανωμένη τὴν μάχη του γιὰ τὴν προστασία τῆς μητρότητας στὴν ὑπαιθρο καὶ στὴν πόλι, κατὰ τὰ χρόνια πού ἐρχονται, ἀλλὰ δὲν θὰ καρποφορήσῃ ἡ προσπάθειά του ἂν ἡ ἑλληνικὴ κοινὴ γνώμη δὲν βοηθήσῃ.

Γιὰ τὴν πρωτεύουσα καὶ τὴν Θεσσαλονίκη, ἂν ξαναλειτουργήσῃ τὸ σύστημα τῶν τοκετῶν στὸ σπίτι, πού, πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο, ἐφήρμοσε ὁ καθηγητῆς τῆς Μαιευτικῆς κ. Νικ Λούρος⁹ καὶ ἂν τὸ γενικὸ σχέδιο Λούρου — ἐργασία πού εἶχε ἐπινοηθῆ πρὶν παρόμοιο σύστημα ἐφαρμοσθῆ στὴν Ἀγγλία καὶ καθιερωθῆ ὡς τὸ πιὸ πρόσφορο γιὰ τὴν ἐξυπηρέτησι τῶν ἀστικῶν πληθυσμῶν — σχέδιο συνασπισμοῦ τῶν πανεπιστημιακῶν κλινικῶν καὶ τῶν μαιευτηρίων μὲ τοὺς κατὰ συνοικίας συμβουλευτικούς σταθμούς τοῦ Π.Ι.Κ.Π.Α. τῶν Πολυιάτρείων τοῦ Ι.Κ.Α. κ.τ.λ. τεθῆ σὲ ἐφαρμογῇ, τὸ πρόβλημα τῆς Μητρότητας γιὰ τὴν Ἀθήνα τὸν Πειραιᾶ καὶ τὴν Θεσσαλονικὴ λύεται κατὰ θαυμάσιον τρόπο.

Τὰ προβλήματα τῆς προστασίας τῆς μητρότητας στὶς μεγάλες πόλεις ἔχουν μελετηθῆ ἀπὸ πολὺ καιρὸ, χάρις στὶς ἐπιμελημένες ἐργασίες τῶν ειδικῶν¹⁰. Δὲν μένει παρὰ νὰ τε-

θοῦν σὲ ἐφαρμογῇ τὰ σχέδια. Ἡ προσθήκη δὲ νέων μαιευτικῶν κρεβατιῶν μὲ τὴν ἐναρξί τῆς λειτουργίας τοῦ κτιρίου τοῦ Δημοσίου Μαιευτηρίου, θὰ ἀνακουφίσῃ οὐσιαστικὰ πάρα πολὺ καὶ τὴν Πρωτεύουσα ἢ ἐξυπηρέτησι τῶν μητέρων δὲν θὰ βρισκῇ δυσκολίες. Κι ἡ Θεσσαλονικὴ ἐπίσης ἔχει ἀξιόλογο μαιευτηριακὸ ὄπλισμο Ἀλλὰ καὶ ἡ συμβολὴ τῶν ἰδιωτικῶν μαιευτικῶν κλινικῶν ἔχει προσφέρει καὶ ἐξακολουθεῖ στὸν τομέα τῆς Μητρότητας πάρα πολλὰ νὰ προσφέρῃ, χάρις στὴν πλήρη καὶ συγχρονισμένη ὀργάνωσί τῆς.

Ἡ μεγάλη δυσκολία εἶναι στὴν ὑπαιθρο. Ἡ προσπάθεια ἡ μεγάλη, γιὰ τὴν ὑπαιθρο πρέπει νὰ γίνῃ. Τὸ ἀδύνατο σημεῖο εἶναι ἡ ἑλληνικὴ ἐπαρχία, τὸ ἑλληνικὸ χωριό. Ἐκεῖ ὑπάρχουν πάρα πολλὰ προβλήματα πού ζητοῦν τὴ λύσι τους καὶ περμεῖνον τοὺς ἀνθρώπους πού θὰ ἐργαστοῦν γιὰ νὰ τὰ ἀντιμετωπίσουν φαίνεται ὅμως πὼς, χάρις στὴν προπαρασκευαστικὴ δουλειά τοῦ Ὑπουργείου Προνοίας, τοῦ Π.Ι.Κ.Π.Α., τοῦ φορέως τῆς κρατικῆς ἀντιλήψεως γιὰ τὴν Μητρότητα, καὶ τὴν συμπαράστασι τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, τὰ ζητήματα θὰ λυθοῦν καὶ τὸ δρόμα τῆς Μητρότητας στὴν ὑπαιθρο δὲν θὰ ὑπάρχῃ.

* * *

Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνον τὸ ζήτημα τῆς παροχῆς βοηθείας στὴν μητέρα. Ὑπάρχει καὶ τὸ νεογέννητο πού δὲν θὰ πρέπῃ νὰ μείνῃ ἀβοήθητο. Τὸ νεογνὸ τοῦ τοκετοῦ, ὁ καρπός, δὲν χωρίζεται ἀπὸ τὴν προστασία τῆς μητρότητας. Κι ὅπως ἔχουν τὰ πράγματα σήμερα στὴν Ἑλλάδα, τὰ νεογνὰ μένον ἀβοήθητα καὶ χωρὶς τὴν συγχρονισμένη νοσοκομειακὴ καὶ βρεφοκομικὴ περίθαλψι. Γενικά, τὸ πρόβλημα τῆς προστασίας τοῦ παιδιοῦ στὴν Ἑλλάδα χωλαίνει¹¹.

Ἡ πρόοδος τῆς παιδιατρικῆς τὰ τελευταῖα χρόνια, στὸ κεφάλαιο τῶν νοσημάτων τοῦ

κῆς ἀπόψεως, Πρακτικὰ Πανελληνίου Συνεδρίου 1930 σ. 49-57. 10. Τριούργα φύλο: Ἡ Ὄργάνωσις τῆς προστασίας τῆς Μητρὸς καὶ τοῦ παιδιοῦ, Πρακτικὰ Συνεδρίου παιδιοῦ 1946 σ. 309. Γ. Παπὸ κώστα: Ἡ προστασία τῆς Μητρότητας καὶ τῆς βρεφικῆς ἡλικίας «Ἀρχεῖα Ὑγιεινῆς» Σεπτέμβρ. 1950 (σ. 288-299).

11. Β. Βαλακόρα: Τὸ πρόβλημα τῆς θνησιμότητος ἐν Ἑλλάδι, Πρακτικὰ Ἀκαδημίας 1940 (σ. 205-218). κ. Β. Χωρὸς: Ἡ σημερινὴ κατάστασις τῆς υγείας τοῦ παιδιοῦ, Πρακτικὰ Συνεδρίου Προστασίας παιδιοῦ 1946, σ. 45. Κ. Σαρογλοῦ: Ἡ προστασία τῆς βρεφικῆς καὶ παιδικῆς ἡλικίας, Πρακτικὰ Συνεδρίου Προστασίας παιδιοῦ 1946 καὶ Προστασία τοῦ παιδιοῦ ἐν Ἑλλάδι, Πρακτικὰ Πανελληνίου Συνεδρίου προστασίας Μητρότητας καὶ παιδικῆς ἡλικίας 1930 σ. 280 καὶ Προστασία τῶν παιδικῶν ἡλικιῶν εἰς τὴν ὑπαιθρον «Ἀρχεῖα Ὑγιεινῆς» Δεκέμβριος 1950, σ. 476-484. Τοῦ ἴδιου: Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν λατρονομικῶν μέτρων πρὸς προστασίαν τῆς παιδικῆς ἡλικίας («Ἐρευναι καὶ Συμπράματα» 1950. Ν. 2. π. ρ. ο. ρ. ὄ. λ. ο. υ. Προστασία νηπιῶν, Πρακτικὰ Ἀναλληνίου Συνεδρίου Προστασίας Μητρότητας καὶ παιδικῆς ἡλικίας 1930 σ. 82. Π. Μ. η. τ. ρ. ο. ὄ. λ. ο. υ. Bericht über Kinderfürsorge am Laide (11 Balkankongress). Μ. Γ. ο. ὑ. τ. ο. υ. Ὑγιονομικὴ ἔρευνα παιδικῆς ἡλικίας ἐν σχέσει πρὸς ὀριζόμενους κοινωνικοὺς παράγοντας Πρακτικὰ Συνεδρίου Προστασίας παιδιοῦ 1946, σ. 225-232.

9. Deutsche Medizinische Wochenschrift 1937 No 43 s. 1623

10. Ν. Λούρος: Ἡ προστασία τῆς τεκνογονίας «Ἐργασία» 21.6.30 τοῦ ἴδιου: Προστασία τῆς Μητρότητας «Ἐνα Ἰατρικ.» 1937. Τοῦ ἴδιου: Ἡ Ὑγιονομικὴ ὀργάνωσις τῆς χώρας, 1945. Τοῦ ἴδιου: Προστασία τῆς Μητρότητας, εἰσήγησις στὸ Συνεδριον Προστασίας παιδιοῦ, 1946, Πρακτικὰ σ. 72-83. Ἀγγας Κατσίγγρα: Προστασία Μητρότητας ἀπὸ Ἰατρικ-

νεογεννήτου, έχει επιτελέσει τόσα θαυμάσια, ώστε η νεογνική θνησιμότης — ή θνησιμότης του πρώτου μηνός της ζωής — να έχει ελαττωθή στις Ήνωμένες Πολιτείες και σ' ώρισμαμένα ευρωπαϊκά κράτη κατά πολύ¹². Η έφαρμογή των θερμοκοιτιδίων σ' ευρεία κλίμακα, κι ή δημιουργία ειδικών κλινικών¹³ για τὰ βρέφη των έπτά μηνών, τὰ μη τελειώμνηνα και τὰ λιποβαρή άσθενικά νεογνά, έχει μεταβάλει τούς όρους θνησιμότητος και διαβίωσης των παιδιών που τὸ υλικόν τους άλλοτε τροφοδοτούσε τὸν άκούσιο Κριάδα της συγχρόνου ύψηλίου. Για τὴν Ελλάδα, τὸ μεγάλο ποσοστὸ των θανάτων των άσθενικῶν νεογεννήτων εξακολουθεῖ νὰ παραμένη σὲ μεγάλη ύψη¹⁴.

Μιά άλλη πρόοδος στὰ νοσήματα τοῦ αίματος, που συνδέεται με τὰ σύγχρονα προβλήματα της θεραπευτικῆς και που τὰ τελευταία χρόνια έχει άνοίξει καινούργιους ορίζοντες για τὴν θεραπευτικὴ, και έδωκε μεγάλα όπλα στην παιδιατρικὴ για νὰ άγωνισθῆ και νὰ ελαττώσῃ τούς θανάτους των νεογνῶν, εἶ-

12 Statistiques épidémiologiques et démographiques annuelles 1939-1946 Partie I, 6. Mortalité Néo-natale, έκδοσις: Organisation Mondiale de la Santé, Genève 1951.

13. F. M. B Allen: Neonatal Mortality and Morbidity in «Modern Trends in Paediatrics», London 1951 s. 45. Organisation Mondiale de la Santé (No 27) Rapport final du Groupe d'Experts sur la prématurité, Genève 1950.

14. Β. Βαλαώρα: 'Η έποχιακή διακύμανσις της θνησιμότητος εν Ελλάδι. «Αρχαία Ύγιεινής» 1937 σ. 293.

ναι οί «άλλαγές αίματος» που επιχειροῦνται από τὴν πρώτη ήμέρα της ζωής τοῦ νεογνοῦ¹⁵.

Κάθε μητέρα, που πέρασε τὴ δοκιμασία των ὠδίνων τοῦ τοκετοῦ, έχει σήμερα τὴν χαρὰ νὰ κρατᾶ στὰ χέρια της τὸ παιδί της που, πριν από πέντε-δέκα μόλις χρόνια, ήταν καταδικασμένο νὰ πεθάνῃ στις πρώτες μέρες της ζωής του.

Τῶν κατακτήσεων αὐτῶν της έπιστήμης πρέπει νὰ έπωφεληθῆ και ή χώρα μας ὡσον τὸ δυνατόν πλουσιώτερα.

Ἡ προστασία της μητρότητος και τοῦ νεογνοῦ σήμερα σ' ὅλο τὸν κόσμο έχει τὴν πρώτη θέσι στην προσπάθεια για τὴν βελτίωσι των ὄρων διαβίωσης των λαῶν. Κύριον μέλημα της κοινωνικῆς πολιτικῆς των έπιστημονικῶν επιτελειῶν των Κυβερνήσεων ὅλου τοῦ κόσμου, είναι νὰ θέσουν τὰ θεμέλια μιᾶς νέας έποχῆς για τὴ μητέρα και τὰ παιδιά. Και στην προσπάθεια αὐτὴ δὲν πρέπει νὰ μείνη ή χώρα μας χωρὶς νὰ δώσῃ τὴν ιδικὴ της συμβολή, για νὰ δοῦν οί μητέρες και τὰ παιδιά της 'Ελλάδος ένα καλλίτερο αἶμα, ένα άνθρωπινότερο και άνετο μέλλον.

ΣΟΦ. Γ. ΧΑΤΖΗΔΑΚΙΣ

15. Conrad Gasser: Die hämolytischen Syndrome im Kindesalter, Stuttgart 1951 σ. 99 — M. M. Pickles: Hemolytic Disease of the Newborn, London 1949 (117-136). — E. N. Aliot: Haemolytic Disease of the Newborn, in «Modern Trends in Paediatrics» London 1951 σ. 51-57. — Ministry of Health No 94 London 1949 p. 59.

ΑΣΤΡΑΠΗ

"Αν μέσα στην άσέληνη τὴν νύχτα
Που τὴν ψυχὴ σου χρόνια τὴν πιέζει
Κάποιοι άλέκτωρ σὲ ξυπνήσῃ ξάφνου
Σάν μακρινός πρόφήτης της ήμέρας
Φρόντισε τὴν έφήμερη τὴν λάμψη
Αὐτῆς της άστραπῆς νὰ μὴν τὴν χάσῃς
Και κοίτα στὸ λευκὸ τὸ φῶς της πόσεσ
Φορὲς τὸν άπαρνήθηκες 'Εκεῖνον.
Κι' έβγα με τὴν αὐγὴ κάποιος έλπίδας
Νὰ πᾶς πικρὰ στὰ πόδια Του νὰ κλάψῃς...
'Αλλοιῶς θὰ βυθισθῆς ξανά στὸν ύπνο
Θ' άργῆ, θ' άργῆ πολὺ νὰ ξημερώσῃ...
Κι' άλέκτωρ πιά κανεις δὲν θὰ φωνήσῃ
Στ' ὀρόσημο τὴν νύχτα που χωρίζει
'Από τὴν λαμπροφόρα τὴν ήμέρα, ...
Τὰ κάτασπρα χτυπώντας τὰ φτερά του.

ΑΛ. ΚΡΕΣΤΟΒΙΤΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ

Τό Πάσχα τοῦ 1941 — ἔνδεκα χρόνια πέρασαν ἀπό τότε — ἔκλεινε ἡ γεμάτη ἔκστασι καί θάμβος περίοδος, πού ἀνοίξε με τήν 28ῃ Ὀκτωβρίου τοῦ 1940. Ἐνα μαρτυρικό κεφάλαιο τῆς νεώτερης ἱστορίας τοῦ ἔθνους μας ἀρχίζει: Ἡ Κατοχή. Μᾶς ἔδωσε ἡ Κατοχή πείρα πού ἄλλοτε δλόκληροι αἰῶνες ἱστορίας δέν θά τήν ἔδιναν. Καί τό χρονικό της θά διδῆ πάντοτε πολύτιμα στοιχεῖα γιά τήν ἀγωγή τοῦ λαοῦ μας, κάθε φορά πού μιά ἐπέτειος μᾶς σπρώχνει νά σκύψωμε στίς σελίδες του.

* *

*Ἐνας Λατῖνος μέ χαστούκιος
τά δόντια του, γελῶντας
μοῦδειξε ἕνα Οἶνος
κι' ὡς πῆγαινα σκυφτός
— κακή σκιά —
μ' ἀκολουθοῦσεν ὁ σπινοῦνος.*

Στους λίγους αὐτοῦς στίχους, ὁ ποιητής, κάνοντάς μας νά ριγῶσωμε ἀπό συγκίνησι, ζωντανεῦει τῆ βαθειά σκιασμένη ἐποχή. Τό ἴδιο ἀπλά, συμβολικά, χρωματίζει τήν Κατοχή, ἀπό τίς πλευρές πού θέλει νά προσέξῃ τοῦτο τὸ ἄρθρο, μιά εἰκόνα — ὀλότελα πραγματική — παρμένη ἀπό μιά γωνιά τῆς Ἀθήνας τόν ἀπαισιο χειμῶνα τοῦ 1941 - 1942.

Πεῖνα, παγωνιά, στόν ἀέρα καί στίς ψυχές. Μιά ἀθηναϊκή πλατεῖα. Ἐδῶ, τὸ γερμανικό στρατοδικεῖο «Wehrmachts Gericht», μέ κόκκινα καί μαῦρα γράμματα. Τό αὐτοκίνητο-«κλούβα» ἀπ' ἔξω ἀνοίγει καί καταπίνει τοὺς Ἕλληνες πού καταδικάστηκαν σὲ θάνατο, γιατί θεώρησαν καθῆκον τοὺς νά συνεχίσουν τήν ἀντίστασι στόν κατακτητή. Στὸ ἀπέναντι πεζοδρόμιο, μέ κομμένη τὴν ἀνάσα, οἱ συγγενεῖς τῶν καταδικῶν. Οὔτε τ' ὄνομα τοῦ μελλοθάνατου νά μὴν μποροῦν νά φωνάξουν. Ἡ συνέχεια εἶναι γνωστή. Σὲ κάποιιο περίβολο, ἕνα «ζήτη» ἡ Ἑλλάς, μιά ὁμοβροντία, ἡ χαριστική βολή...

Στὴν ἴδια πλατεῖα σπρώχνουν ἕνα νεκρὸ τοῦ λιμοῦ ξαπλωμένο μέσα σ' ἕνα καρτσάκι σκεπασμένον μ' ἕνα σεντόνι. Καί περισσεοῦν τὰ πόδια του, μέ τίς κάλτσες. Γιατί τὰ παπούτσια εἶναι τόσο πολυτίμο πρᾶγμα γιά τοὺς δικούς του. Θά ζήσουν, πουλῶντας τα, λίγες μέρες.

Δέν κλείνει ὁμως ἔδῶ ἡ εἰκόνα. Ἐνα θεάτρο, ἀπέναντι στὸ στρατοδικεῖο, ἔνα μπουλοῦκι χορτάτοι μαυραγορίτες περιμέ-

νουν νά μποῦν, νά γλεντήσουν. Φλύαροι καί γελαστοί. Ξένοι καί ἀλλότριοι σ' ὅ,τι συμβαίνει ἐκεῖ κοντά. Ἀκόμη, στῆ διπλανή πάροδο, μιά σειρά κουρσες, δίπλα στὸ πεζοδρόμιο περιμένουν τοὺς ἀφεντάδες τοὺς ἔξω ἀπὸ τῆ χαρτοπαικτικῆ λέσχη. Ἐπάνω, στὸ κτίριο, λίρες πετιοῦνται στόν ἀέρα. Δέν τελειώσαμε ὁμως. Ἐκεῖ κοντά πάλι. Μιά προθήκη βιβλιοπωλείου, ἀμφοῦτη. Ἐνα καινούργιο βιβλίο λανσάρεται. Καί ἡ εἰκόνα τοῦ ποιητῆ μπαίνει στῆ μέση τῆς προθήκης. Ἀπ' ἔξω ὁ ἴδιος ὁ λόγιος δίνει ὁδηγίες γιά τήν κατάλληλη τοποθέτηση τῆς εἰκόνας του. «Λίγο δεξιά... λίγο ἀριστερά... ὄχι τόσο ψηλά, λίγο παρακάτω». Ξένος καί αὐτός γιά ὅ,τι συμβαίνει γύρω του. Τὸ πᾶν ἡ εἰκόνα μας, ὁ ἑαυτός μας. Καί τὸ βιβλίο; Τὸ ξεχάσαμε ἀλήθεια. Εἶναι ποιήματα πού συνιστοῦν στόν πεινασμένο λαὸ νά βρῆ τῆ λύτρωσι ἀπὸ τὰ δεινὰ τῶν ἡμερῶν... στὸ εἰδύλλιο. Εὐτυχῶς ὁμως, δέν τελειώσαμε. Γιατί, καί πάλι στὴν ἴδια πλατεῖα, βρισκόμε ἕνα ἀπὸ τὰ πνευματικά κέντρα πού κρυφά ἢ καμουφλαρισμένα λειτουργοῦν γιά τήν τόνωσι τοῦ λαοῦ.

Τὸ συσσίτιο μοιράστηκε τὸ μεσημέρι ἀπὸ τοὺς φοιτητάς — ἀχθοφόρους τῆς ἀγάπης — τοὺς βάφτισε τότε ὁ λαὸς — στίς συνοικιακῆς ἐστῆς διανομῆς. Καί τὴν ὥρα πού ἀνάβουν τὰ φῶτα, σταματᾶ γιά λίγο ἡ ἄλλη δουλειά, γιά μιά συγκέντρωσι ἱκεσίας. «Κύριε τῶν δυνάμεων μεθ' ἡμῶν γενεοῦ...».

Ἡ εἰκόνα μας κλείνει. Ὅλες αὐτῆς οἱ ἀντιθέσεις μαζί, σὲ μιά ἀθηναϊκή γωνιά. Ὅλα αὐτὰ μαζί στὴν Ἑλλάδα, ὅπως θά δοῦμε στὴν συνέχεια τοῦ ἄρθρου.

* *

Οἱ μᾶστιγες, ἡ μιά πίσω ἀπὸ τὴν ἄλλη, σὰν τὰ παθήματα τοῦ Ἰῶβ, πέφτουν ἐπάνω στὸ λαὸ μας.

Ἀπρίλιος, Μάϊος 1941. Οἱ νικηταί τοῦ Ἀλβανικοῦ μετώπου γυρίζουν — ὄσοι γυρίζουν — στὰ σπίτια τους. Γεμάτοι πίκρα. Δικῆ τους κι' ἐκείνων πού τοὺς βλέπουν. Οἱ ἀποκλεισμένοι Κρητες πολεμισταί κάνουν οὐρὰ ἔξω ἀπὸ τίς ὑπηρεσίες προνοίας ζητώντας κάποια ἐνίσχυσι. Ἐπιτάξεις παντοῦ. Ὁ Γερμανὸς ἀξιωματικός μέ τὸ ρολοῖ στὸ χέρι, προστάζει τὴν ἐκκένωσι τοῦ σπιτιοῦ σὲ δυὸ ὄρες. Ἡ τὴν ἐκκένωσι τὴν ἀναλαμβάνει ὁ ἴδιος, μέ τὴν ἀρπαγῆ τῶν ὑπαρχόντων.

‘Αρχίζει ή επίσημη ληστεία, με τό γάντι. ‘Ο κατακτητής είναι εύγενής, κύριος. Πληρώνει με χαρτονόμισμα όσα όσα κι’ αγοράζει — έπιμελητεία δέν έχει — ό,τι του χρειάζεται επί τόπου. Στήν αγορά μένουν μόνον κωδώνια και λεμόνια. Και κτρινίζει σιγά-σιγά ό λαός. ‘Η συγκοινωνία διακόπτεται. Περιορισμοί στό φώς και στην κυκλοφορία. ‘Ανομβρία την εποχή της σποράς. Κρύο. ‘Ο λιμός.

Τά καφετιά κλειστά καμιόνια - νεκροφόρες του Δήμου φορτώνουν τά θύματα του λιμού, Ξπείτα από δύο-τρεις μέρες παραμονής στό σπίτι τους ή στό ύπαιθρο. Πρέπει νάχησι τά μέσα για μία τέτοια γρήγορη έπιβίβασι. Στά πεζοδρομία ψυχωραγοών άλλα θύματα με πληγιασμένα οίδηματα. Τους πλαισιώνουν άχρηστες πιά εισφορές από τό ύστέρημα των διαβατών: ‘Ενα πορτοκάλι, λίγο παστέλι ή κομμάτια από τά μαύρα κι’ άραχνα εκείνα «γλυκά» από χαρτουπόμελο και σύκο. Τά έπιπλωποιεία έτοιμάζουν κι’ αυτά νεκρόκασες. Τόση ή ζήτησις. Κάποια παρηγορία γίνεται τό συσίτιο ό χυλός στό ντενεκάκι. ‘Αλλά μία μέρα μάρη, τό καράβι της σωτηρίας τό «Κουρτουλούς» τινάζεται από νάρκη...

Στήν κεντρική Μακεδονία σφαγές από τους Βουλγάρους. Μήνα δλόκληρο Ξπείτα από τη φοβερή σφαγή της Δράμας τά σκυλιά περιφέρουν άνθρωπινα κομμάτια στους δρόμους! (Και στους τοίχους έδω κάτω, των πόλεων οι άλησμόνητες εκείνες έπιγραφές «οί βούλγαροι είναι άδελφοί μας»).

Καίνε τά χωριά μας ‘Ιταλοί και Γερμανοί γι’ αντίποινα. ‘Ομαδικές εκτελέσεις. Κοντά στό τέλος ή όμηρία. Και Ξπείτα περιμένουμε την άπελευθέρωσι. Τό τραγικό έρώτημα: Τί θα γινή μετά την άπελευθέρωσι;

* *

Μέσα στην άτμόσφαιρα αυτή, οι κληρονομικές άρετές και ή άνωτερότης του λαού που Ξγινε ό ήρωας του θαύματος της ‘Αλβανίας γράφουν ύπέροχες σελίδες τιμής.

‘Εγγλέζοι, Νεοζηλανδοί, Αυστραλοί κρύβονται στην φιλόξενη έλληνική οικόγενεια, με άμεσο κίνδυνο της ζωής των μελών της ‘Ελληνικά νησιά μεταβάλλονται σε παροικίες δλόκληρες συμμάχων, που Ξκειναν. μετά την ύποχώρησι τους, όπως Ξγινε στη Σκύρο και άλλοι. Κι άς είναι τραγικές περιπτώσεις που ό φιλοξενούμενος, από έγκληματική έπιπολαιότητα, μεθάει σε μία ταβέρνα, βγαίνει έξω και τραγουδάει έγγλέζικα τραγούδια, για νά τον πιάσουν κι’ αυτόν και τόν προστάτη του που φθάνει στό μαρτύριο.

Την ίδια φιλοξενία γνωρίζουν οι ‘Εβραίοι, όταν τους μαζεύουν για νά τους

στείνουν στο Βορρά, στους θαλάμους των άερίων. Μερικοί άπ’ αυτούς κάθε άλλο παρά φίλια είχαν δείξει στους ‘Ελληνες, μά οι ‘Ελληνες τους κρύβουν κι’ αυτούς ή δέχονται τη φύλαξι της περιουσίας των παρά τις φοβερές συνέπειες της προστασίας.

Και στους ‘Ιταλούς άκόμα. Αυτούς που είχαν κάνει τόσες άθλιότητες. Οι ‘Ιταλοί, αιχμάλωτοι πιά των Γερμανών, μετά την συνθηκολόγησί τους άντιμετωπίζουν, όχι την είρωνία και τό χλευασμό αλλά την ύπέροχη σοβαρότητα του λαού μας στους έξευτελισμούς που τους ύποβάλλουν οι παλιοί τους συνεταιίροι. Και πάλι, όπως όταν τους Ξφεραν αιχμαλώτους οι ‘Ελληνες από την ‘Αλβανία, τους πετούν τσιγάρα, ό λαός μας.

Και στην ύπαιθρο, πόσο χωριάτες φτωχοί δέν μοιράστηκαν στό λιμό τό φωμαί των παιδιών τους με τους πεινασμένους που κατέφευγαν εκεί από τις πόλεις.

‘Η μαχητική πολεμική αντίστασις κατά του κατακτητού έχει άνοιξει ένα ύπέροχο κεφάλαιο ήρωισμού και θυσίας. Βλέπουμε εκεί μορφές, σαν την ήρωίδα Λέλα Καραγιάννη, τη μάνα με τά έπτά παιδιά, που Ξδειξε τι μπορεί νά κάνει μία γυναίκα ψυχή γεμάτη πίστι και πατριωτισμό. Κι’ άκόμα έκδηλώσεις του λαού όπως τό 1942, που έορτάζοντας την 28η ‘Οκτωβρίου άντιμετωπίζει άοπλος τις έπελάσεις τών έφίππων κατακτητών. Και πόσα άλλα άκόμη!

* *

‘Αλλά ένας τέτοιος λαός ήταν σαν τά «πρόβata μη Ξχοντα ποιμένα». Με την άπελευθέρωσι, Ξγραψε τό περιοδικό αυτό για την άποκαταστατική στάσι των μορφωμένων ‘Ελλήνων, ειδικώτερα της πνευματικής ήγεσίας του τόπου, στην δοκιμασία της κατοχής². Πώς θα ήταν ή Κατοχή αν είχαν έπιστρατευθί οι πνευματικοί του ήγέτες για νά τονώσουν, νά βοηθήσουν τό λαό μας, νά δώσουν μία άνώτερη πνοή μέσα στην δοκιμασία. Για φαντασθήτε...

Στη Βουλγαροκρατούμενη Μακεδονία, στην πιο σκληρή τρομοκρατία, ένας σκλαβωμένος ‘Ελληνας βγαίνει με τό φεγγαρόφωτο στον κήπο του, ξεθάβει από μία γωνιά ένα κουτί και τό φέρνει σπίτι του. ‘Εκεί μέσα έχει κρυμμένα κάτι έντυπα που τά διαβάζουν τό βράδυ οι βασανισμένοι ‘Ελληνες και παίρνουν δύναμι και θάρρος. ‘Υπομονή στα βάσανά τους, τό

1. Πολύτιμα σκετικά στοιχεία βρήκει κανείς στο βιβλίο «Σκλαβωμένοι νικηται», Α. Κύρου, ‘Αθήνα 1’45 και «Τό χρονικό της Σκλαβιάς», Χ. Ζαλοκώστου, ‘Αθήνα 1949.

2. ‘Ακτινες, 1944, σ. 244 έπ.

νωσι Ἐθνική. Τί εἶναι αὐτά τὰ χαρτιά; Παρήγορα μηνύματα ποῦ πρόσφεραν τὰ «πνευματικά Ἰδρύματα» τῆς Ἑλλάδος. Ἐστά τετρακόσια χρόνια τῆς σκλαβιάς, ἦταν μόνο τὸ κρυφὸ σχολεῖο μὲ τὸ ὄκτωήχι καὶ τὸ ψαλτήρι. Σ' αὐτὴν τὴν Κατοχὴ εἴχαμε τόση κίνησι διανοουμένων, τόσοσι Συλλόγους, πτυχιούχους, ὧν οὐκ ἐστὶν ἀριθμὸς... Μὲ τέτοιους συμπαραστάτες ἐλαφρώνει κι' ἡ νέα σκλαβιά!

Ἄ καὶ τὰ βράδουα τῆς πείνας, τῆς παγωνιάς, τῆς ἀπογοητεύσεως, στοὺς ἐριμικούς δρόμους τῶν πόλεων, ἕνα γλυκὸ τραγούδι παρηγορίας καὶ κουράγιου σφύριζον οἱ Ἕλληνες.. Εἶναι τὰ τραγούδια ποῦ κυκλοφόρησαν ὡς ποιητὰί μας στὴν Κατοχὴ, ἐπιστρατευμένοι ἀπὸ τὴ συμπονια τοὺς γιὰ τὸ λαό. Κι' ὅταν ἡ κυκλοφορία σταματᾷ μὲ τὸ σοῦρουπο, διαβάζουν στὰ σπίτια τὰ καινούργια βιβλία ποῦ οἱ λόγοιί μας—ἐπιστρατευμένοι κι' αὐτοὶ στὴν ὑπηρεσία τοῦ Ἐθνους—προσφέρουν στὸν λαό μας, γιὰ νὰ γίνη πιὸ ἐλαφρὺς ὁ πόνος...

Ὁραῖο ὄνειρο αὐτό. Ἄλλα μόνον ὄνειρο! Ὅχι βέβαια ὄνειρο αὐτῶν ποῦ μόνον τὴν εἰκόνα τοὺς στὴν προθήκη τῶν βιβλιοπωλείων μπορούσαν νὰ δεινευτοῦν. Ἐκτός ἀν—γιὰ νὰ εἶναι κανεὶς δίκαιος—θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξαιρέση τὸ πνευματικὸ γεγονός ποῦ ἀπησχόλησε τοὺς λογίους μας τότε: Τὴν περιφήμη «δίκη τῶν τόνων»

Ἄν ἡ σιωπὴ αὐτῆ τῆς πνευματικῆς ἡγεσίας ἦταν ἕνα μελανὸ χαρακτηριστικὸ, ἄλλο ἕνα ἦταν ἡ ἐθνικὴ διάσπασις καὶ ὁ ἐξωφρενικὸς ἀτομισμὸς ποῦ ἔδειξε μιά μερίσι τοῦ λαοῦ μας. Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ξεχάσῃ τὸν παρωμένο μαυραγορίτη ποῦ ἐμπορεύεται νοθευμένο κινόιν στοὺς ἐλονοσώπληκτους. Τοὺς χωριᾶτες ποῦ πῆραν ὀλόκληρες προίκες τῶν κοριτσιῶν τῶν πόλεων, γιὰ μιά φοῦχτα στάρι. Ἐκείνους ποῦ βρῆκαν τὴν εὐκαιρία νὰ στήσουν τραπεζί με τίς σάρκες τῆς σφαγιαζομένης Ἑλλάδος. Τίς «Ἑλληνίδες» ἐκείνες ποῦ μᾶς ἔδωσαν τὴν ἀηδέστερη εἰκόνα τῆς δουλείας.

Δὲν δικαιολογοῦσε τέτοιες ἐκδηλώσεις ἡ Κατοχὴ. Οἱ βареὶς δοκιμασίες τῆς δὲν ἦσαν τὸ ἴδιο μὲ μιά ἀπέλπιδη σκλαβιά. Δὲν ἦταν τέτοια δουλεία ἡ Κατοχὴ.

Πίσω ἀπὸ τὰ κλειστά παντιόρια, σὸ πιὸ ἀπόμωρο μέρος τοῦ σπιτιοῦ, σκυφοὶ ρουφούσαμε ἀπὸ τὸ Ραδιόφωνο ἐλπίδες (ὅταν κι' αὐτὸ τὸ ραδιόφωνο δὲν ἔστειλεν ἐκπομπές ποῦ ἦταν, γιὰ τὴν κατάσταση μας, ἔξω τόπου καὶ χρόνου). Ἀκούγαμε τίς νίκες τῶν συμμάχων. Ἄργα ἡ γρήγορα θὰ ἔφταναν καὶ σὲ μᾶς. Καὶ γελοῦσαμε κάτω ἀπὸ τὰ μουστάκια μας ὅταν μὲ χαμόγελα οἱ ἐφημεριδοπῶλαι διαλαλοῦσαν «σοβαρὰ γεγονότα», ἐλιγμοὺς «συμφώνως τῷ προδιαγεγραμμένῳ σχεδίῳ».

Ἦ ὅταν ἀκούγαμε κραυγαλέα πατριωτικὰ τραγούδια ἀπὸ τίς φάλαγγες τῶν γερμανῶν στρατιωτῶν ποῦ διέσχίζαν τοὺς δρόμους, ἔπειτα ἀπὸ μιά μεγάλη ἦττα.

Καὶ ὅμως, παρ' ὅλα αὐτὰ εἶδαμε τὸ «δούλειον ἡμᾶρ» μέσα στὰ τριάμισυ χρόνια τῆς Κατοχῆς.

Ἄλλα σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο δὲν χρειάζεταὶ νὰ ἐκταθοῦμε. Κάποια ἄλλη, παρήγορη πλευρὰ γυρεύει τώρα τὴ σειρά τῆς γιὰ νὰ μιλήσῃ.

Στὴν σκλαβωμένη κάτω ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους Μακεδονία ἡ ἀτμόσφαιρα γίνεται ὀλο καὶ περισσότερο ἀποπνικτικὴ. Οἱ Βούλγαροι θέλουν νὰ πνίξουν κάθε τι Ἑλληνικὸ. Ἀλλάζουν σὲ Βουλγαρικὲς τίς Ἑλληνικὲς ἐπιγραφές τῶν εἰκόνων στοὺς τοίχους τῶν ἐκκλησιῶν. Ἀλλάζουν ὡς καὶ τὰ ὀνόματα τῶν νεκρῶν Ἑλλήνων στοὺς σταυροὺς τῶν νεκροταφείων! Καὶ οἱ Ἕλληνες τῆς περιοχῆς αὐτῆς περνοῦν τίς πιὸ σκληρὲς μέρες τῆς κατοχῆς. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς, Δραμινός. ἀπλὸς βιοτέχνης, μὰ ψυχὴ γεμάτη πίστι κι' ἔθνικο παλμό, γίνεται τὸ κέντρο τῆς ψυχικῆς τονώσεως τῶν Ἑλλήνων τῆς πόλεως. Ὅταν οἱ προύχοντες ἔφευγαν, τὸν ρώτησαν κι' αὐτὸν στίς φταχογειτονίες, οἱ ἀδύνατοι ποῦ δὲν μπορούσαν νὰ φύγουν: «Ἐσὺ δὲν θὰ φύγῃς ἀφοῦ ὄσοι μποροῦν φεύγουν;» —«Μήπως ἔφυγε κι' ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν Δράμα;» ρώτησε τότε ἐκεῖνος. Καὶ ἔμεινε. Σὲ ὅλη τὴν Κατοχὴ, αὐτὸς μὲ ἄλλους συντρόφους τοῦ, ποῦ τοὺς ἐμψύχωναν τὰ ἴδια ἰδανικά ὀργανῶνουν κύκλους καὶ ἐπισκέπτονται τοὺς πομενόμενους, γυρίζουν στὰ νοσοκομεῖα κι' ἔτσι κρυφὰ βοηθοῦν, μιλοῦν, ἐμψυχῶνουν τὸν ρημαγμένο λαό.

Δὲν εἶχε φύγει λοιπὸν ὁ Θεὸς οὔτε ἀπὸ τὴν Δράμα οὔτε ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα, ὅπως δὲν εἶχε φύγει κι' ἀπ' τίς ἄλλες κατεχόμενες χώρες. Μαρτυρία γι' αὐτὸ ἔδιναν οἱ Ἕλληνες ποῦ ἔβρισκαν στὴν Πίστι ἀπίστευτὴ ἐνίσχυσι, ἄθροος, ἐφευρετικὸτητα γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τῶν δεινῶν τῆς Κατοχῆς. Παλιὰ ἱστορία, ἡ συντροφιά τῆς πίστεως στοὺς «κοπιῶντας καὶ πεφορτισμένους». Πόσοι, πόσα θὰ εἶχαν ἔδω νὰ διηγηθοῦν.

Ἄγωνιστοὶ τῆς Ἐθνικῆς ἀντιστάσεως, ποῦ ἐνισχύονται ἀπ' αὐτὴν ὡς τὴν ὥρα ποῦ τοὺς ὀδηγοῦν μπροστά σὸ ἐκτελεστικὸ ἀπόσπασμα³. Ἐγκαθηρικτοὶ σὲ κρατητήρια καὶ στρατόπεδα, βασανισμένους λαός, ἀνάπηροι, χῆρες, ὄρφανά

Τὸ θαῦμα τῆς Ἀλβανίας εἶχε ἀφήσει μιά πολύτιμη κληρονομία στὴν Ἑλλάδα.

³ Βαθεῖα συγκινητικὴ εἶναι μιά τέτοια σκηνὴ πρὸ τῆς ἐκ ἐλέσεως τοῦ ἀεροπόρου Περρικού (Ζαλοκόστα, Χρονικὸ σ. 84 ἐπ.).

Σκόρπισε ἕνα ἀέρα πίστεως σ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Γιὰ τὴν πίστη αὐτὴ ποὺ εἶχε ἀναπτυχθῆ με' ὅσα «οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν εἶδον καὶ αἱ χεῖρες ἐψηλάφησαν» στὸν ἑλληνοϊταλικὸ πόλεμο, ἡ κατοχὴ ἔγινε ἕνα γυμναστήριο.

Χριστιανικὲς προσπάθειες ἀτόμων ἢ ὁμάδων, περισσότερο ἢ λιγώτερο γνωστές στὸ εὐρύτερο κοινόν, ἀναπτύσσονται με' νέα ὄρμη μέσα στὴ δοκιμασία.

Θὰ θυμίσωμε ἐδῶ τὴ «Λογία», τὴν χρησιμοποίησι τοῦ θεσμοῦ ποὺ ὁ Παῦλος ὁ ἴδιος εἶχε ἐπιμεληθῆ νὰ λειτουργήσῃ⁴. Τὰ συσσίτια ποὺ ὀργανώθηκαν με' τὸ ἴδιο πνεῦμα με' διανομὴ τοῦ συσσιτίου ἀπὸ φοιτητὰς σὲ μικρὲς συνοικιακὲς ἐστίες γιὰ νὰ τὸ πάρουν οἱ πεινασμένοι χωρὶς «οὐρὲς» σὲ παγωμένα ὑπόστεγα, ποὺ ἔβραζε ἡ ἀκαθαρσία καὶ ἡ ψείρα. Θὰ θυμίσωμε τὴν «ἀγία μερίδα». Τὴν προπαγάνδα δηλαδὴ νὰ βγαίνῃ ἀπὸ τὸ φαγητὸ κάθε οἰκογενείας ποὺ βρῆκε κάτι νὰ μαγειρέψῃ, ἕνα πιᾶτο γιὰ κείνον ποὺ πέθαινε ἀπὸ τὸ λιμό. Καὶ τὰ παιδιὰ ποὺ, γιὰ νὰ μὴ πεθάνουν ἀπὸ τὴν πείνα φιλοξενήθηκαν σὲ οἰκογενεῖες ποὺ εἶχαν τὴ σχετικὴ δυνατότητα νὰ μοιραστοῦν μαζί τους τὸ καθημερινὸ λιτὸ φαί. Γιὰ τὴ «λογία» ἐπίπλων, τὴν προσφορά καὶ τὸ πούλημα ἐπίπλων, οἰκογενειακῶν κειμηλίων καὶ κάθε πράγματος ποὺ εἶχε ἐναπομένει στὸ σπίτι, ὡστε νὰ συντηρηθῆ ἡ λογία ποὺ ἀναφέραμε καὶ τὸ συσσίτιο ποὺ ἐλειτοῦργησε ἐν συνεχείᾳ.

Στὴν ἐπαρχία, ἡ συμπαράστασις τῆς Πίστews στὸν δοκιμασμένο λαὸ παίρνει μιὰ ἰδιαίτερη μορφή, ποὺ καλύπτει ἕνα πολὺ ἐκτετασμένο κεφάλαιο. Ἰσως κάποτε δοθῆ ἡ εὐκαιρία νὰ δώσωμε λεπτομερέστερα σχετικὰ στοιχεῖα. Ὁ γράφων εἶχε ἄμεση, προσωπικὴ πείρα, μέσα ἀπὸ ἕνα μακεδονικὸ στρατόπεδο συγκεντρώσεως, τί μπορεῖ νὰ κἀν ἕνας πιστὸς καὶ ὅταν ἀκόμα ὅλα καταρρέουν. Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1941, μετὰ τὴν εἴσοδο τῶν Γερμανῶν στὴν Θεσσαλονίκην, διατάσσονται τὰ ὄχυρα νὰ σταματήσουν τὸν ἀγῶνα. Ἡ ἀνατολικὴ Μακεδονία πρώτῃ ἀντιμετωπίζει τὴν αἰχμαλωσία Γερμανῶν καὶ Βουλγάρων. Οἱ ἀρχὲς ἔχουν φύγει. Στὴν πόλιν τῆς Καβάλλας ἕνας ψυχωμένος ἄνθρωπος ζῆ καὶ κινεῖται. Ὁ ἱερεὺς τοῦ στρατιωτικοῦ Νοσοκομείου. Αὐτὸς φροντίζει νὰ καταστῆλῃ τὸν πανικὸ τῶν κατοίκων, νὰ σταματήσῃ τὶς λεηλασίες τῶν ἀποθηκῶν καὶ καταστημάτων. Αὐτὸς ματαιώνει τὴν πανηγυρικὴ ὑποδοχὴ τῶν εἰσβολέων ποὺ ὀργά-

νωσαν τότε οἱ περίφημες «λαϊκὲς ἐπιτροπές». Ὁρθώνει τὸ ἀνάστημά του στὶς πρώτες ἀρχὲς κατοχῆς καὶ ἀναστέλλουν τὴν διαταγὴ ποὺ ἀπῆλθουσε τὴν τέλεσι τῶν ἀκολουθιῶν τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος (τί ἐσήμαινε αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ Πάσχα!). Ἀναλαμβάνει με' τὴ βοήθειαν τοῦ Δήμου τὴν συντήρησι τῶν κλεισμένων στὰ στρατόπεδα ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν τῶν Μακεδονικῶν συνόρων. Φθάνει ὡς τὴ Θεσσαλονίκη γιὰ νὰ πετύχῃ ἐλάττωσι τῶν περιοριστικῶν μέτρων κατὰ τῶν αἰχμαλώτων. Καὶ ὅταν ἀνοίγουν τὰ στρατόπεδα ἱδρῆται ἕνα εἶδος «κέντρον διερχομένων» σὲ δύο μεγάλα ἐκπαιδευτήρια τῆς πόλεως με' συσσίτιο γιὰ τοὺς περαστικοὺς στρατιῶτες. Τέσσερις χιλιάδες καὶ πλέον μερίδες μοιράστηκαν ἐκεῖ σὲ λίγες μέρες. Καὶ αὐτὸς ὁ ἐμπνευσμένος κληρικὸς δὲν φεύγει ἀπὸ τὴ θέσι του παρὰ τίς ἀπειλὲς καὶ τίς διαταγὰς τῶν Βουλγάρων. Τέλος τὸν κακοποιεῖ ὁ Βούλγαρος διευθυντῆς τῆς Ἀστυνομίας καὶ τὸν ἀπελαύνει διὰ τῆς βίας. Ὁ ἴδιος, ἀναπτύσσει στὴν Αἰγιαλείᾳ παρόμοια δρᾶσι τὴν Κατοχὴ· σώζει ἀπὸ τὴν ἀνατίναξι τὸν ὀδοντωτὸ σιδηρόδρομο τῶν Καλαβρύτων καὶ γίνεται ὁ παρήγορος ἄγγελος στὰ γυναικόπαιδα τῆς μαρτυρικῆς αὐτῆς πόλεως μετὰ τὴν σφαγὴ.

Εἶναι πολλοί, οἱ ἄξιοι κληρικοὶ ποὺ στάθηκαν με' αὐτὸν τὸν τρόπον παράπλευρα στὸν δοκιμαζόμενο λαόν. Ἐμποδιζόμεστε ἐδῶ νὰ μιλήσωμε ἐκτεταμένα γιὰ τῆ, γνωστῆ καὶ δρᾶσι μερικῶν ἀπὸ αὐτούς, γιατί ἀνήκουν σὲ μερίδα συνεργατῶν, ποὺ συνδέεται πολὺ στενὰ με' τὸ περιοδικὸ μας. Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ λόγος ποὺ δὲν ἀναφέρουμε ὀνόματα. Μὰ δὲν μπορούμε νὰ μὴ θυμηθοῦμε λίγα ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ περιστατικὰ τῆς συμβολῆς τέτοιων ἐκπροσώπων τῆς ἐκκλησίας, ἱεροκηρῶνων στὶς διάφορες μητροπόλεις. Περιστατικὰ ποὺ ἡ εἰλικρινὴς ἀφιέρωσις καὶ ἡ βαθειὰ πίστις ἔδειξαν κατὰ τὴν Κατοχὴ πόση μεγάλη δύναμις εἶναι γιὰ τὸ ἔθνος.

Ἔτσι, στὴν Τρίπολι, π.χ., χάρις στὶς ἀκούραστες προσπάθειες ἐνὸς τέτοιου ἐργάτου τῆς ἐκκλησίας κρατούμενοι πατριώτες σώζονται ἀπὸ τὸ ἐκτελεστικὸ ἀπόσπασμα, φυλακισμένοι τρέφονται⁵, ὀλόκληρα χωρὶα σώζονται ἀπὸ τὴν καταστροφὴ ποὺ θὰ ἔκαναν γι' ἀντίποινα οἱ κατακτηταὶ⁶. Ὁ ἴδιος ξεκρεμᾶ καὶ θάβει με

5. Τί σημασία εἶχε ἡ ἐργασία αὐτὴ στὸ στρατόπεδο Π. Μελά, Θεσσαλονίκης, περιγράφεται στὸ βιβλίον «Μάρτυρες» (σελ. 44 ἐπ.) Ἔτσι ἐβοηθήθηκαν καὶ οἱ χιλιάδες τῶν συλληφθέντων ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς στὴν περιοχὴ Καλαμῶν τὸ Σεπτέμβριον 1943, τότε ποὺ ἡ Πελοπόννησος κυριολεκτικὰ καίγοταν.

6. Μὲ ἀνάλογες προσπάθειες ματαιώθηκαν στὴν Καλαμάτα τ' ἀντίποινα, ὅταν, στὰ μέσα τοῦ 192, οἱ ἀντάρτες συνέλαβον κοντὰ τὴν πόλιν καὶ ἀπήγαγον 26 Ἰταλοὺς στρατιῶτες. Διέτρεξαν τότε τὸν

4. Τὸ σύστημα αὐτὸ τῆς ἀλληλεγγύης προπαγανδίστηκε ἀπὸ τὴν «Πρόνοια τῶν Συνοριῶν. Χριστιανικῶν Σωματιῶν» «Ὁ Ἀπ. Παῦλος». Σχετικὰ ἄρθρα δημοσιεύθηκαν τακτικὰ στὸ περιοδικὸ «Ζωὴ» καὶ στὶς «Ἀκτίνες», εὐθὺς μετὰ τὴν ἑναρξὴ τῆς Κατοχῆς.

τὰ χέρια του, τοὺς ἀπηγχονισμένους ἀπὸ τοὺς κατακτητὰς Ἐλλήνας, παρὰ τὶς σχετικές ἀπαγορεύσεις⁷.

Στὴ Θεσσαλονικὴ τὸ ἴδιο πνεῦμα κινεῖ στὴν Ἱδρυσί τῶν συσσιτίων τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων, ποὺ ξεκίνησαν ἀπὸ ὀκτῶ μερίδες γιὰ νὰ φτάσουν τὶς δέκα χιλιάδες παιδικές μερίδες. Ἐκτός ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ ἀξία τῆς, αὐτὴ ἡ προσπάθεια ἀποκτοῦσε καὶ ἰδιαίτερη ἐθνικὴ σημασία, γιὰτὶ στὶς φτωχογειτονιές οἱ Βούλγαροι εἶχαν ἱδρῦσει πολυτελεῖς παιδικές ἐστίες γιὰ προπαγανδιστικοὺς σκοποὺς ποὺ ἔκαναν μεγάλη ἐθνικὴ ζημιὰ. Παράλληλα ἱδρύεται καὶ ἐστία γιὰ ὑπερχιλίους φοιτητὲς μὲ ἰδιαίτερες εὐκαιρίες τούσεως τοῦ φρονήματος τῶν νέων. Ἡ ἴδια κίνησις ἐτοιμάζει εὐκαιρίες γιὰ νὰ ἐμψυχώη τὸ λαὸ καὶ νὰ τοῦ ἀναπτέρωη τὸ φρόνημα. Ἡ ἐργασία αὐτὴ θορυβεῖ τοὺς κατακτητὰς.⁸

Παράλληλα μὲ τὶς παραπάνω προσπάθειες γνώρισαν καὶ οἱ περιφέρειες τοῦ Βόλου, τῶν Τρικκάλων καὶ τῆς Καρδίτης, τῆς Λαμίας, τοῦ Ἄργινίου, τῆς Χίου καὶ ἄλλοι. Μιὰ πῖθ ἀνετη μελέτη στὸ θέμα αὐτὸ θὰ δώσῃ πολὺτιμα στοιχεῖα στὴν ἱστορία τῆς Κατοχῆς. Γιατὶ ξέρουμε ὅτι ἡ ἐνδεικτικὴ αὐτὴ ἀπαριθμησις εἶναι ἀνίκανη νὰ δώσῃ τὴν ἀκριβῆ εἰκόνα τῆς κοινωνικῆς χριστιανικῆς προσπάθειας. Παρουσιάσαμε μόνον μερικὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα γιὰ τὰ ὅποια εἶχαμε ἄμεσα πληροφορικὰ στοιχεῖα. Εἶναι ἀκόμα χαρακτηριστικὸ καὶ εὐχάριστο τὸ γεγονός ὅτι σὲ πολλὰ ἀπὸ τὰ μέρη ποὺ ἔγινε ἐργασία σάν τὴν παραπάνω, πρόσωπα ἐπίσημα καὶ ὀργανώσεις συνεργάστηκαν καὶ προσέφεραν τὴν πρόθυμη βοήθειά τους γιὰ νὰ ἐπεκταθῇ τὸ καλὸ ἔργο.

* *

Ἄλλὰ καὶ τὸ θεωρητικὸ χριστιανικὸ πολιτιστικὸ ἔργο ποὺ ὑπηρετοῦν αἱ «Ἀκτῖνες» πῆρε στὴν Κατοχὴ νέα ἀποφασιστικὴ ὄψη. Σὲ μιὰ μικρὴ συγκέντρωσις συνεργατῶν, εὐθύς μετὰ τὸ Πάσχα τοῦ

κίνδυνο νὰ καοῦν σὲ ἀντίποινα ὀλόκληροι ἴδιοι καὶ νὰ ἐκτελεσθῶν 128 ἄθωοι, ἄθωοι. Παρόμοιο περιστατικὸ ἔγινε γιὰ τὴν παράδοσι τῶν πτωμάτων τεσσάρων Ἰταλῶν ποὺ σκότωσαν οἱ ἀντάρτες.

7. Στὶς 5 Δεκεμβρίου 1943 ὅταν οἱ Γερμανοὶ ἐκρέμασαν στὰ δένδρα τοῦ σταθμοῦ τῆς Ἀνδρίτσας Ἀχλαδοκάμπου 50 κρατούμενους. Ἐπίσης γιὰ 20 ἄλλους στὸ Μάνειο τῆς Τεγέας τὴν 17 Ἰανουαρίου τοῦ ἴδιου ἔτους.

8. Τὸ δογανὸ τῶν Γερμανῶν στὴ Θεσσαλονικὴ «Νέα Εὐρώπη», στὸ φύλλο τῆς 5 Ἰουνίου 1942, ἔγραψε σχετικὰ μὲ αὐτὸ τὸ ἔργο: «Οἱ ζήλωται αὐτοὶ ὅς μὴ κρύπτονται ὅπουθεν κραυγῶν «κοινωνικοῦ χριστιανισμοῦ καὶ συσσιτίων». Ἄς μὴ νομίζωσι ὅτιοι ὅτι λαμβάνουσι τὰ φρονήματά των, τὰ μέσα των καὶ οἱ σκοποὶ των, οἱ παλαιοὶ καὶ σημερινοὶ ἄγωνες των ἐναντίον τοῦ ἀναγεννωμένου Γ' Ράχ. Τὸ ἀντιγερμανικὸν ἔργον τῆς ὀργανώσεως πρέπει νὰ παταχθῇ...»

1941 γίνεται μιὰ πρώτη ἀντιμετώπισις τῶν τελευταίων μεγάλων γεγονότων: «Τὶ μὰς λένε τὰ γεγονότα τῶν ὁποίων σήμερα παριστάμεθα μάρτυρες; Ὁ χριστιανὸς πρέπει νὰ μελετῆσῃ πολὺ τὶς σημερινές περιστάσεις γιὰ νὰ εἶναι κατὰ τὸ δυνατόν κατηρητισμένος πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν συγχρόνων ἀναγκῶν... Εἰς τὴν ὀρθολογιστικὴν καὶ ὀλιστικὴν ἀντίληψιν τῆς ἱστορίας, ἔχει ν' ἀντιτάξῃ τὴν χριστιανικὴν ἀντίληψιν τῆς ἱστορίας. Ἐάν πάρη κανεῖς τὴν ἱστορία τῶν κρατῶν τῶν τελευταίων αἰώνων, κυρίως ἀπὸ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐνεῦθεν, θὰ ἀντιληφθῇ ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ὄχι μόνον δὲν ἔγινε δεκτὸς ὡς ρυθμιστὴς τῶν ἀτομικῶν καὶ διεθνῶν σχέσεων, ἀλλὰ τούναντίον τὸν ὑπέδεχθη ἡ εἰρωνεία, ἡ ἄρνησις, ὁ πόλεμος. Ἄτομα καὶ ὀμάδες ἐνεκολλοῦντο τὸν Χριστιανισμόν, τὰ κράτη ὅμως καὶ οἱ λαοὶ, ἐν τῷ συνόλω των ἦσαν ἀποστάται... Τί φταίει λοιπὸν ὁ Χριστιανισμὸς διὰ τὴν ἐπακολούθησαν καταστροφὴν; Ἡ ἀνθρωπότης θερίζει τώρα ἐκεῖνα ποὺ ἔσπειρε θεληματικῶς καὶ ἐσκεμμένως ἐπὶ τὸσον καιρῶν.

Ἡ θετικὴ ἀντιμετώπισις τῶν τελευταίων γεγονότων ἦταν ἀναγκαία. Βαθεῖα μελέτη ἔπρεπε νὰ ἀρχίσῃ γιὰ μιὰ εὐρύτερη μελλοντικὴ ἐργασία ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἄμεση βοήθεια στὸν λαὸ μας. Ἡ μελέτη αὐτὴ γίνεται στὶς μαῦρες ἐκείνες ἡμέρες τῆς Κατοχῆς. Τὸν χειμῶνα τοῦ 1941-1942, μιὰ σχετικὴ συγκέντρωσις διακόπτεται στὴ μέση. Δὲν ἦταν δυνατόν πιά νὰ συνεχισθῇ ἐκείνη τὴν ἡμέρα ἀπὸ τὴν ἔλλειψι θερμάνσεως, καὶ τὴν ἐξάντλησι ἀπὸ τὸν ὀπιστισμό...

Τότε ἐτοιμάζεται τὸ χριστιανικὸ μῆνυμα στὸ λαὸ μας ποὺ ἐκδηλώθηκε σὲ συντομία στὰ «Μηνύματα», στὰ Χριστούγεννα τοῦ 1943 καὶ τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1944. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσι ἐκδηλώνεται στὴ «Διακήρυξι τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» καὶ ἔπειτα στὴν ἔκδοσι «Γιὰ μιὰ καινούργια Ἑλλάδα» καὶ στὴν ἀναλυτικώτερη μελέτη, στὴν Ἀγγλική, «Πρὸς ἕνα Χριστιανικὸ πολιτισμὸ» (Towards a Christian Civilization) ποὺ βρίσκεται σήμερα τέτοια διεθνῆ ἀπήχησι.

Ἔτσι ἕνα ἄλλο πνευματικὸ ἀπελευθερωτικὸ μέτωπο ἐφούντωνε στὰ μαῦρα χρόνια τῆς Κατοχῆς. Τὸ μέτωπο ποὺ εἶχαν ἐτοιμάσει, καθένας στὸν τόμα του, ὁ Εὐσέβιος Ματθόπουλος, ὁ Ἰωάννης Σκαλτσούνης, καὶ πῖθ ὀπισω ἡ σειρὰ τῶν μορφῶν τοῦ νεοελληνικοῦ χριστιανικοῦ κινήματος.

Θυμᾶμαι τρία ἑλληνόπουλα ποὺ εἶχαν ἀποφασίσει, τὶς πρώτες μέρες τῆς Κατοχῆς, νὰ φύγουν γιὰ τὸ μέτωπο τῆς Μέσης Ἀνατολῆς. Δὲν ἔφυγαν, γιὰτὶ τὴν τελευταία στιγμὴ ἐπεστρατεύθηκαν στὸ πνευ-

ματικό ἐσωτερικό μέτωπο πού εἶδαμε παρὰ πάνω. Δούλεψαν σ' αὐτό μ' ὅλη τους τὴν ψυχὴ. Μὲ τὸν ἠρωϊσμό νὰ δουλεύουν σὲ κάτι, πού τότε ὅλος ὁ κόσμος δὲν μποροῦσε νὰ νοιώσῃ τὴν ἀξία του. Μέσα στὶς σφαῖρες τοῦ Δεκέμβρη τοῦ 1944 τοὺς εἶδα νὰ τοιχοκολλοῦν στὶς γειτονιὲς τὰ μηνύματα τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1944 καὶ τῆς Πρωτοχρονιάς τοῦ 1945. Πόσοι γνωστοί τους θὰ καταλάβαιναν τώρα εὐκολώτερα τὴν ἀξία καὶ αὐτοῦ τοῦ μετώπου, πού ὑπηρετοῦσαν οἱ τρεῖς νέοι...

Πόσο ἡ ἐργασία αὐτὴ χρειάζοταν τὸ ἔδειξε ἐντονώτερα ἡ Κατοχὴ καὶ τὰ χρόνια πού τὴν ἀκολουθοῦν. Ἔπειτα ἀπὸ τοὺς ἠρωϊσμούς, τοὺς ἀγῶνας τοῦ 1940-41, μέσα στοὺς νέους ἀγῶνες, στὶς θυσίες τοῦ λαοῦ μας, ἡ δοκιμασία ἄφηνε νὰ φανῆ καθαρὰ ὁ βαθύτερος πνευματικὸς λιμός. Αὐτὸς ἦταν ἡ κακοδαμονία τοῦ κόσμου. Ἐμπόδιζε ν' ἀξιοποιηθοῦν οἱ ἀγῶνες, οἱ θυσίες, οἱ νίκες, ἐγέμιζε πίκρα καὶ ἀπογοήτευσί τοὺς ἀγνοῦς ἀνθρώπους πού ἔβλεπαν νὰ πηγαίνουν χαμένες οἱ καλὲς προσπάθειές τους σ' ὁποιοδήποτε τομέα. Ὁ λιμός αὐτὸς ἔβαζε μελαγχολικὰ ἐρωτηματικά στὴν ἐνατένισί τοῦ μέλλοντος. Καὶ ἔκανε ὄσους ἔβλεπαν μακρῦά, νὰ καταλαβαίνουν ὅτι τὸ μεγάλο δρᾶμα δὲν θὰ ἔπαιρνε τελειωτικὴ τὴν κάθαρσί του μὲ τὴν ἀπελευθέρωσι. Ἀλλὰ θὰ συνεχιζόταν μὲ ἄλλη μορφή γιὰ νὰ σταματήσῃ μόνον ὅταν θὰ γίνῃ πραγματικὸς τῆς πνευματικῆς ἀπελευθέρωσις, ἡ βαθύτερη λύτρωσι τοῦ λαοῦ μας ἀπὸ τὸ δηλητήριό τῆς ἀρνήσεως. Τὸ δηλητήριό αὐτὸ ἦταν πού βασάνιζε τὸ

Ἔθνος μας, εἶτε μὲ τὴ μορφή τῆς ἄμεσης ὀλισθητικῆς ἀρνήσεως (πού ἡ συνεπειὰ τῆς ὀδηγεῖ σ' ἓνα Δεκέμβρη τοῦ 1944), εἶτε σὰν ἔμμεση ἀρνήσις πού ἐνῶ δὲν ἀρνείται κατὰ πρόσωπον τίς πνευματικὲς ἀξίες, ξυλώνει ὅμως τὴ ρίζα τους, τὴν πίστι.

**

1944... Τελειώνει ἡ Κατοχὴ. «Δοκιμάσθηκε στὸ καμίνι τῆς δοκιμασίας αὐτῆς ὁ ὀλισθητικὸς πολιτισμός, ἡ ἀντιχριστιανικὴ ἀρνήσις ἢ φωτισμένη τάχα ἀπόστασις ἀπὸ τὴν πίστι. Δοκιμάστηκε καὶ ἡ Πίστις ὅπου τὴν συνήτησε ἡ δοκιμασία. Τὰ ἀποτελέσματα εἶναι φανερά. Φωνάζουν μόνον τῶν»⁹.

Μετὰ ὀκτῶ χρόνια ἀπὸ τότε πού ἐγράφηκαν αὐτὰ, ὁ «πεινασμένος λαός», ὁ «πικραμένος λαός» τοῦ Μελίτη γεύεται τώρα τὴ δοκιμασία τῆς πνευματικῆς ἀηδίας¹⁰, πού εἶδαμε στὶς «Ἀπόψεις» προηγουμένου τεύχους. Ἡ ἀπελευθέρωσις καὶ ἡ νίκη, συνοδεύονται ἀπὸ τὴν πικρία καὶ τὴν ἀπογοήτευσί. Μιὰ ἄλλη κατοχὴ, πού ἄρχισε, ὅταν ὁ λαός μας τίναξε τὸ 1821 τὸ ζυγὸ τῆς ἐθνικῆς σκλαβιάς, δὲν ἔχει ἀποτιναχθῆ ἀκόμα. Εἶναι ἡ κατοχὴ τῆς σύγχρονης πνευματικῆς δουλείας. Ἐχει ὅμως ὅπως εἶπαμε τὸ πνευματικὸ ἀπελευθερωτικὸ τῆς μετώπου. Καὶ ὁ ἀναγνώστης τῶν «Ἀκτίνων» τὸ γνωρίζει, γιὰτι μετέχει σ' αὐτὸ καὶ ὁ ἴδιος.

Δ. ΠΕΥΚΙΩΤΗΣ

9. «Ἀκτίνες», Ὀκτώβριος 1944, σελ. 246 (τεύχος ἀπελευθέρωσεως).

10. «Ἀκτίνες», 1946, σ. 34 ἐπ. καὶ 1951, σ. 1 ἐπ.

ΚΙ' ΑΝ...

*Κι' ἂν οἱ ἄνομοι ὄχιροί σου, θὰ γενοῦν ἄλλοι τόσοι
κι' ἂν μὲ ἄγρια δύναμη σὰν τὰ φίδια σὲ σφίξουν,
φουσκωμένα ἀγριοκύματα κι' ἂν ζητοῦν νὰ σὲ πνίξουν,
κι' ἂν βρυσίαι καὶ κατάρσες, τὸ Κακὸ σὲ φορτώσει,*

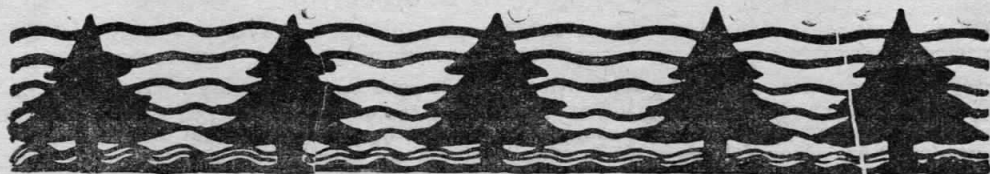
*κι' ἂν τὸ φίλο, τὸ βλέμμα σου ν' ἀνταμώσῃ θελήσῃ
μὰ κι' αὐτὸς δὲ θὰ βρῖσκειται μὲς σὴ δύσκολην ὄρα,
κι' ἂν ξεσπάσῃ μουγκρίζοντας μισοσύχτια μιὰ μπόρα
πού τὸ κάθε τι γύρω σου, θ' ἀπειλῇ ν' ἀφανίσῃ,*

*γι' αὐτὰ μὴ δειλιάσῃς ἐσύ. Τὸ κεφάλι μὴ σκύψῃς.
Κι' ἂν χτυποῦνε τὴν πόρτα σου, μὴ γελιέσαι ν' ἀνοιξῆς.
Μὰ τὰ μάτια σου γύρισε στὰ ψηλά γιὰ νὰ πάρῃς*

δύναμη σὴν ἀπαντοχί, ἀπ' τὴν πηγὴ τῆς Χάρους...

Καὶ τὸ γόνυ λυγίζοντας, ἀπαλὰ προσευχήσου!

Κι' ἀπ' ἀνίσχυρη, ἄπαρτο κάστρο θάναί ἢ ψυχῆ σου...

Ο ΩΡΓΑΝΩΜΕΝΟΣ ΕΚΔΡΟΜΙΣΜΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ἡ ἐκδρομισμὸς στὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἐξελίχθη στὰ τελευταῖα 30 χρόνια, εἶναι ἓνα κίνημα ἀξιοπρόσεκτο καὶ γιὰ τὸν ὄγκο του μὰ καὶ γιὰ τὴν πολυποίκιλη ἐπίδρασί του στὴν κοινωνική μας ζωὴ. Καὶ λέγοντας ἐκδρομισμὸ δὲν ἐννοοῦμε τὴν ὄργανωσιμὸ ἀπλῶς ἐκδρομῶν καὶ τὴν ἔξοδο στὸ ὑπαιθρο, μὰ τὸν ὀργανωμένο ἐκδρομισμὸ, πού γίνεται ἀπὸ εἰδικὰ σωματεῖα πού κινοῦνται πάνω σὲ ὀρισμένες ἐκδρομικὲς ἀρχές. Γιατὶ ἡ ἀνοργάνωτη ἔξοδος στὸ ὑπαιθρο μεμονωμένος ἀτόμων ἢ καὶ ὀμάδων, ἀκόμα κι' ἡ ὄργανωσιμὸ ἐκδρομῶν ἀπὸ σωματεῖα διάφορα — ὄχι ἐκδρομικὰ — πού ὑφίστατο καὶ παλαιότερα, σὲ τίποτε σχεδὸν δὲν μοιάζει οὔτε καὶ προήγαγε τὸν ὀργανωμένο ἐκδρομισμὸ. Μὲ τὸν ὀργανωμένο αὐτὸ ἐκδρομισμὸ δημιουργήθηκε σιγά σιγά τὸ «ἐκδρομικὸ πνεῦμα», ἀκόμα καὶ τὸ «ἐκδρομικὸ ἦθος», πού ξεχωρίζει ἀκριβῶς τοὺς συνειδητοὺς αὐτοὺς ἐκδρομῆς ἢ «φυσιολάτρους» ἀπὸ τοὺς ἀνοργάνωτους καὶ ἀσύντακτους ἢ ἐκ περιστάσεως ἐκδρομῆς τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος. Στὸ παρακάτω ἄρθρο θ' ἀσχοληθοῦμε μόνον μὲ τὸν ὀργανωμένο ἐκδρομισμὸ, χωρὶς νὰ παραγνωρίζουμε τὴ σπουδαιότητα καὶ ἄλλων ἐκδρομικῶν ἐκδηλώσεων, σὰν π.χ. τοῦ σχολικοῦ ἐκδρομισμοῦ (γιὰ τὸν ὁποῖον ἴσως ἀσχοληθοῦμε κάποτε) ἢ ἄλλων ψυχαγωγικῶν καὶ μορφωτικῶν ὀργανώσεων¹.

Ἡ ἀνάγκη τῆς ψυχαγωγίας καὶ τῆς σωματικῆς καὶ πνευματικῆς ἀναπαύσεως ἀναγνωρίζεται γενικὰ σήμερα σὰν ἀναπόσπαστο τμήμα τῆς ἀτομικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς μας ζωῆς. Ἀκόμα ἀναγνωρίζεται ὅσο πάει καὶ πῶς πολλὸ πῶς ἡ ἔξοδος στὸ ὑπαιθρον ὑπὸ τὴν μορφὴ ἐκδρομῶν, κατασκηνώσεων κλπ., καὶ ἡ ἀλλαγὴ περιβάλλοντος καὶ ἐντυπώσεων πού ἐπιτυγχάνεται μὲ τὰ ταξίδια, εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς πῶς ὑγιεῖς καὶ ἀποτελεσματικὸς τρόπος ψυχαγωγίας καὶ ἀναπαύσεως καὶ συνιστᾶται ὄχι μόνον ἀπὸ τὴς ἐκδρομικῆς ὀργανώσεως μὰ καὶ ἀπὸ πολλὰς ἄλλες κατευθύνσεις. Ἰδιαίτερα τονίζεται ἡ φυσικὴ ὀροπὴ τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν φύσι κι' ἡ ζωογόνος ἐπίδρασις τῆς ἐπ' αὐτοῦ, καθὼς κι' ἡ ἀρμονία πού διακατέχει τὸν ἀνθρώπο ὅταν βρίσκεται μὲσα στὴ φύσι².

Ἡ ἀξία τῆς ζωῆς στὸ ὑπαιθρο κι' ἡ ψυχαγωγία πού ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴς ἐκδρομῆς ἀποκτᾶ τὴν ἀληθινή τῆς σημασία ἀν ἡ ἀναψυχή αὐτὴ ἱεραρχηθῆ ὅπως πρέπει στὴν κλιμάκωσι τῶν καθόλου ἀξιών καὶ ὑπαχθῆ στὸν ἀνώτερο σκοπὸ τῆς ὑπάρξεως, ὅπως ἀπερυσταλλώθη ἤδη μὲ τὴν ἐπικράτησι τῶν πνευματικῶν ἀξιών. Ὁ ἀνώτερος αὐτὸς σκοπὸς ὄχι μόνον δὲν ἀντιτίθεται στὸ ὑγιεῖς ἐκδρομικὸν πνεῦμα, μὰ, ἀντιθέτως, βρῖσκει σ' αὐτὸν ἓνα συντελεστὴ γιὰ τὴν ἐξύψωσι τοῦ πνευματικοῦ καὶ σωματικοῦ ἀνθρώπου³. Ἰδιαίτερα μάλιστα ἐτονίσθη καὶ ἀπὸ τὴς στήλες αὐτῆς ἡ σημασία τοῦ πνευματικοῦ παραγόντος στὴν ψυχαγωγία, τὴ σωματικὴ ἀγωγή καὶ τὴ ζωὴ στὸ ὑπαιθρο καὶ πῶς ἡ ψυχαγωγία, γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν σκοπὸ τῆς, χρειάζεται πνευματικὰ ἐφόδια⁴.

Μὲ ἰδιαίτερη χαρὰ διαπιστώσαμε πῶς τὸ πνευματικὸ περιεχόμενο τοῦ ἐκδρομισμοῦ καὶ τὴν ἀνάγκη βαθεῖας προσηλώσεως στὴς πνευματικὰς ἀξίεις, πού πρέπει νὰ χαρακτηρίζῃ ὅλες τὴς ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἐκδηλώσεως, παραδέχονται ἀνεπιφύλακτα οἱ ὑπεύθυνοι τοῦ ἑλληνικοῦ ἐκδρομισμοῦ καὶ δὲν παύουν νὰ τὰ διακηρύσσουν σὲ κάθε εὐκαιρία. Ἀπὸ τὴν παρακάτω ἀνάπτυξι θὰ καταδειχθῆ αὐτὸς ὁ δεσμὸς τοῦ ἐκδρομισμοῦ μας πρὸς τὸ πνεῦμα κι' ἡ ὀρθὴ ἱεραρχοσὶ του στὴς γενικότερες ἐπιδιώξεις τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Προχέριμα ὅμως ἀναφέρουμε ἀπὸ τώρα ἀπόσπασμα προκηρῦξεως τῆς «Ἑταιροῦν Ζωῆς», ἐνὸς ἀπὸ τὰ πῶς παλαιὰ κι' ἀξιόλογα ἐκδρομικὰ μας σωματεῖα, πού τονίζει πρὸς τὰ μέλη τῆς, μετὰξ ἄλλων, τὰ ἐξῆς: «...Ἐμεῖς πιστεύομε πῶς ἡ ἔξοδος μας στὴ φύσι δὲν εἶναι μὴ ἀλλ' ἡ δια-

3. «Towards a Christian Civilization»—ἐκδ. «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων», Ἀθήνα 1951 § 70 σελ. 123, Ν. Βαλαμῆ καὶ «Ἐνα μεγάλον σύγχρονον πρόβλημα: ἡ ψυχαγωγία» «Ἀκτίνες» 1947 σελ. 248 ἐπομ. καὶ ἰδίως σελ. 250. Εἰδικῶς δὲ διὰ τοὺς ἐφήβους καὶ τὴν ἐπαρῆν αὐτῶν μὲ τὴν φύσιν καὶ τὴν φυσικὴν καὶ σωματικὴν ἀγωγὴν ἐν γενεῖ βλ. Ἀρ. Α. Ἀσπιδάκη: «Ἡ ὕψις, ἡ ἀσθένεια καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἐφήβου» ἐκδ. τοῦ Ἰνστιτούτου Ἱατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς, Ἀθήνα 1952 σελ. 31-38

4. Π. Μελέτη «Πῶς μορφώνονται τὰ παιδιὰ μας» «Ἀκτίνες» 1945 σελ. 215 πρβλ. καὶ «Ἀκτίνες» 1940 σελ. 150-151 διὰ τὰς εὐκαιρίας πνευματικῆς ἀνασυντάξεως πού παρέχει ἡ ζωὴ εἰς τὸ ὑπαιθρον. βλ. καὶ Ἀπόψεις εἰς «Ἀκτίνες» 1951 σελ. 327: «...Ἡ ψυχαγωγία δὲν πρέπει ν' ἀγνοῖ τὸν πνευματικὸν παράγοντα, ἐὰν θέλῃ νὰ εἶναι ψυχαγωγία» τὸ ὁποῖον σημαίνει, ὅτι ὁ πνευματικὸς παράγοντα δὲν πρέπει ν' ἀγνοῖ τὴν ψυχαγωγίαν, ἐὰν θέλῃ νὰ εἶναι πράγματι πνευματικὸς. Ἀλλὰ τοῦναντίον νὰ τὴν ἐνισχύῃ, νὰ τὴν καθοδηγῇ καὶ νὰ τὴν ἀξιοποιῇ».

1. Διὰ τὰς ἐκδρομῆς τῆς «Εργατικῆς Ἐστίας» βλ. «Ἀκτίνες» Ἀπριλίου 1952, σελ. 158-159.

2. Μ. Γερουλάνου: «Τὸ θερησκευτικὸν συναίσθημα ὡς βιολογικὸν γεγονός», «Ἀκτίνες» 1949 σελ. 163.

σκέδαση. Εἶναι μιὰ κοινωνικὴ λειτουργία... Εἶναι μιὰ ἀνάγκη τῆς ψυχῆς κι' ὄχι μιὰ ἀνάγκη μόνο τῆς σάρκας. Εἶναι μιὰ πνευματικὴ λειτουργία κι' ὄχι μόνον ἓνα φευγαλέο ξεκούρασμα». Καὶ παρακάτω: «...Ὁ ἀληθινός, ὁ τίμιος, ὁ ἐμπνευσμένος φυσιολόγος δὲν εἶναι μόνον ὁ τρυγητὴς τοῦ ὄραίου, ὁ παθητικὸς ἐστέτ, ὁ ἀκυβέρνητος ὄραιοπαθής. Εἶναι ὁ εὐγενικὸς ἀπόστολος τοῦ καινούργιου ἀνθρωπισμοῦ... εἶναι ὁ διδάσκαλος τῆς βαθειᾶς, τῆς ἀγνῆς, τῆς ἀσάλευτης ἀγάπης στὴν πατρίδα ποῦ μᾶς γαλοχεῖ καὶ μᾶς ἀνασταίνει. Εἶναι ὁ λάτρης τῆς ἑλληνικῆς ἀνωτερότητος, ὁ αἰσιδόξος παράγων γιὰ μιὰ καινούργια προφητικὴ ἀναγέννηση τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, τῆς ἑλληνικῆς ιδέας»⁵.

* * *

Ἡ ἐξέλιξις καὶ ἡ σημερινὴ θέσις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐκδρομισμοῦ θὰ καταφανῆ καλύτερα ἂν ἐξετάσωμε χωριστὰ τοὺς κυριώτερους τομείς του. Τρεῖς εἶναι οἱ κύριοι φορεῖς τοῦ ὀργανωμένου ἐκδρομισμοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα: 1) Τὰ σωματεῖα τῆς ἀνήκοντα εἰς τὴν δύναμιν τῆς «Ὀμοσπονδίας Ἐκδρομικῶν Σωματείων τῆς Ἑλλάδος». 2) Ἡ «Ἑλληνικὴ Περιηγητικὴ Λέσχη» καὶ 3) Ὁ «Ἑλληνικὸς Ὀρειβατικὸς Σύνδεσμος». Ἐξω καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς κύκλους μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἐκδρομισμὸς, ὄχι ὅμως ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ποῦ τὸν ἐξετάζουμε στὸ ἄρθρο αὐτό, ὄχι δηλαδὴ «ὀργανωμένους» ἐκδρομισμοὺς καὶ χωρὶς τὸν χαρακτηριστὴρα τῆς ἀποκλειστικῆς στὸν ἐκδρομισμὸ ἀφιερωμένης ὀργανώσεως.

Ἡ «Ὀμοσπονδία Ἐκδρομικῶν Σωματείων τῆς Ἑλλάδος» συνηστήθη στὰ 1935, μὲ 13 ἰδρυτικὰ ἐκδρομικὰ σωματεῖα. Τώρα ὑπάρχουν στὴν Ὀμοσπονδία 50 σωματεῖα τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος καὶ 4 τῆς Κύπρου. Σύμφωνα μὲ τὸ καταστατικὸ τῆς, ἡ Ὀμοσπονδία ἀποτελεῖ «τὴν ἀνωτάτην ἐκφρασιν τῆς κοινῆς ὀργανώσεως καὶ συγκροτήσεως τῶν εἰς ἑνιαίον ἰδεολογικὸν μέγιστον πρὸς εὐρύτητα ἐπιτενεῖν τῶν προγραμμάτων καὶ ἰδανικῶν τῶν» (τῶν ἐκδρομικῶν σωματείων). Σκοπὸς τῆς δὲ εἶναι, ὅπως ἐκτίθεται παρακάτω, «ἡ ἀνάπτυξις τῆς φυσιολογικῆς καὶ τοῦ ἐκδρομισμοῦ, ὀ-

ρειβατικοῦ καὶ τουριστικοῦ πνεύματος ἐν Ἑλλάδι, τῆς σωματικῆς ἀγωγῆς, καθὼς καὶ διὰ τῆς κοινῆς συνεργασίας καὶ ἀλληλεγγύης εὐρυνσις καὶ ὀλοκλήρωσις τῶν ἰδεολογικῶν προγραμμάτων τῶν ἀποτελούντων τὴν Ὀμοσπονδία... σωματείων». Τονίζεται δὲ παρακάτω ὅτι ἡ Ὀμοσπονδία ἐπιδιώκει «τὴν διάδοσιν εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ τὸ ἔθνος τῶν φυσικῶν, ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν πλεονεκτημάτων τῆς φυσιολογικῆς κινήσεως... τὴν διαμόρφωσιν βαθυτέρας ἔθνικῆς καὶ κοινωνικῆς συνειδήσεως εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ τὴν ἀνάπτυξιν ἐνὸς ὑψηλοτέρου ἰδεώδους ἀναβλαστῆσεως καὶ ἀναζωογονήσεως, ἰσοτίμου πρὸς τὸ παρελθὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ».

Τὰ σωματεῖα ποῦ ἀπέτελεσαν ἀργότερα τὸν πυρῆνα τῆς Ὀμοσπονδίας ἄρχισαν νὰ ἐμφανίζονται δειλὰ-δειλὰ μόλις τὸ 1921. Πρωτύτερα ὁ ὀργανωμένος ἐκδρομισμὸς ἦταν ὀλοτελα ἀγνωστος, προκάλεσε δὲ στὴν ἀρχὴ τὴ θυμηδία καὶ τὰ εἰρωνικὰ σχόλια. Χρειάστηκε μεγάλη προσπάθεια γιὰ νὰ μπορέσῃ ν' ἀνδρωθῇ τὸ ἐκδρομικὸ κίνημα, κυρίως ἀνάμεσα στὰ 1922-1930, ὅποτε ἰδρυθῆκαν μερικὰ ἀπὸ τὰ πρῶτα σημαντικὰ ἐκδρομικὰ σωματεῖα ποῦ καὶ σήμερα δίνουν τὸν τόνο τῆς ἐκδρομικῆς ζωῆς. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐκδρομικοῦ κινήματος ἀποδίδεται κυρίως στὴν μεταπολεμικὴ ψυχολογία ποῦ ἐδημοσιουργήθη καὶ σὲ μιὰ τάσι «φυγῆς» κατὰ τῶν ταιλαπιωρῶν τὸν πολέμου καὶ τῶν ἔθνικῶν περσιπειῶν. Ἀκόμα ἀποδίδεται ἀπὸ τοὺς ἠγούμενους τοῦ ἐκδρομισμοῦ στὴν ἀντίδρασις κατὰ τῆς καθιστικῆς καὶ καφενοβίου ζωῆς καὶ σὲ μιὰ τάσι νὰ βγῇ ὁ κάτοικος τῆς πόλεως ἔξω στὸ ὑπαίθρο, νὰ χαρῇ τὴ φύσιν καὶ νὰ γνωρίσῃ τὴν πατρίδα του. Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ὅτι τὸ σύνολο σχεδὸν τῶν ὀργανωμένων ἐκδρομῶν ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴ μεσαία τάξι τῶν κατοίκων τῶν μεγάλων πόλεων.

Σιγά-σιγά τὰ ἐκδρομικὰ σωματεῖα ἄρχισαν νὰ διαμορφώνουν μιὰ παράδοσι, ἓνα ἐκδρομικὸ ἢ «φυσιολογικὸ» πνεῦμα. Αὐτὸ συνίσταται στὴν ἀπόλυτη τάξι, ἀκριβεία καὶ εὐπρέπεια σ' ὅλες τῆς ἐκδηλώσεις τῶν καὶ στὴν ἀποκλειστικὴν πειθαρχία στοὺς ἐπικεφαλῆς τῶν ἐκδρομῶν. Ὁ παλῶς τύπος τοῦ ἀσύδουτου ἐκδρομῶς ποῦ πῆγαινε στὸ ὑπαίθρο γιὰ «νὰ ξεφαντώσῃ», κατεδικάσθη ἀνεπιφύλακτα. Τώρα οἱ μετέχοντες στῆς ἐκδρομῆς πρέπει νὰναὶ ἀκριβεῖς, πειθαρχικοὶ, μετρημένοι στῆς ἐκδηλώσεις τους. Σκοπὸς τῶν ἐκδρομῶν δὲν εἶναι πιά τὸ φαγοπότι, τὸ γλέντι καὶ τὸ ξεφάντωμα. Εἶναι ἡ ψυχικὴ καὶ σωματικὴ ξεκούρασις κοντὰ στὴ φύσιν, ἡ ἀναζωογονήσι τῶν δυνάμεων, ἡ ὑγιῆς ψυχαγωγία μακριὰ ἀπὸ τὴν τῆρβη τῆς πόλεως. Αὐστηροὶ κανονισμοὶ προβλέπουν τὴν τήρησι τῶν ἀρχῶν αὐτῶν καὶ ἀπὸ τὰ μέλη τῶν σωματείων καὶ ἀπὸ τοὺς μετέχοντας γενικά στῆς ἐκδρομῆς τῶν.

Τὸ ἐκδρομικὸ κίνημα, ὅπως τὸ σκιαγραφῆσαμε παραπάνω, εἶχε ραγδαία ἐξέλιξις ὡς τὰ 1940, μιὰ ὀπισθοχώρησι στὰ χρόνια τοῦ πολέμου καὶ τῆς κατοχῆς κι' ἓνα ξαναφούντωμα

5. «Τὸ πρόγραμμά μας γιὰ τὴν «Ἑπαίθρο Ζωὴ καὶ τὴν φυσιολογία»—Ἀθήνα ἐκδ. «Τὰ Χρονικά» 1935 σελ. 4-5. Πρὸβλ. ἐπίσης Βάσσο Κωνσταντίνου οὐλοῦν (Βάσσο Στρατοῦ), συμβούλου τῆς Ὀμοσπονδίας Ἐκδρομικῶν Σωματείων τῆς Ἑλλάδος, «Φυσιολογία καὶ πνευματικὴ ζωὴ», περιοδικὸν «Κρυστάλλης» Ματοῦ-Ἰουλίου 1932 σελ. 17-18. Διὰ τὰς σχέσεις πατριωτισμοῦ καὶ φυσιολογικῆς βλ. Γεωργίου Κ. Σταμπολῆ, προέδρου τῆς Ὀμοσπονδίας Ἐκδρομικῶν Σωματείων τῆς Ἑλλάδος, «Πατριωτισμὸς καὶ Ἑλληνικὸν ἔδαφος» περιοδικὸν «Κρυστάλλης» τευχὴ μηνῶν Ἰανουαρίου-Μαρτίου 1947, καὶ τοῦ αὐτοῦ «Τὸ ἔθνον ἰδέα τῆς Ἑλληνικῆς φυσιολογικῆς» περιοδ. «Κρυστάλλης» Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου 1951. Γενικώτερον δὲ διὰ τοὺς δεσμοὺς τῆς Ἑλληνικῆς φυσιολογικῆς μετὰ τὰ Ἑλληνικὰ ἰδανικὰ βλ. ἐμπειριστικῶν ἀρθρῶν τοῦ κ. Σταμπολῆ ὑπὸ τὸν τίτλον «Σύγχρονη ζωὴ καὶ φυσιολογία» εἰς περιοδικὸν «Ἑπαίθρο» τευχὴ Ματοῦ καὶ Ἰουνίου 1938, σελ. 30-34 καὶ 64-73.

μεταπολεμικῶς ὡς σήμερα. Καὶ τὰ σωματεῖα τὰ ἔκδρομικὰ ἠΰξηθσαν σημαντικὰ καὶ τὰ μέλη των ἐπίσης. Παράλληλα ἐσυστηματοποιήθη ἡ ὀργάνωσις ἔκδρομῶν καὶ ὁ ἀριθμὸς των ἠΰξησεν ἀλματικά. Στὰ 1949 τὰ σωματεῖα τὰ ἀνήκοντα στὴν Ὀμοσπονδία διοργανώσαν 1336 ἔκδρομὲς μὲ συνολικὴ συμμετοχὴ 45.320 ἔκδρομῶν. Στὰ 1950 διοργανώσαν 1696 ἔκδρομὲς μὲ συμμετοχὴ 54.370 προσώπων. Πληρῆστερα στατιστικὰ στοιχεῖα, λόγῳ τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ χαρακτῆρος τῆς Ὀμοσπονδίας, δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ συγκεντρωθῶν, ἀπὸ τὴν κίνησι ὅμως τῶν ἐπὶ μέρους σωματείων διαπιστώνεται μιὰ τεραστία πρόοδος.

Ἐκτός ὅμως ἀπὸ τὴν ὑπὸ στενὴν ἔννοιαν ἔκδρομικῆν δρᾶσιν των τὰ σωματεῖα τῆς Ὀμοσπονδίας, σύμφωνα καὶ μὲ τὶς ἀρχὰς τοῦ καταστατικοῦ τῆς, ἀναπτύσσουσιν καὶ μιὰ γενικώτερη πνευματικὴ, ἐθνικὴ καὶ ἐκπολιτιστικὴ δρᾶσι. Διευργίαις στὸ ὑπαίθρο ἢ σὲ ἐξωκλιτήσια καὶ μονές, θρησκευτικὰς τελετὰς ἐπ' εὐκαιρίᾳ διαφορῶν γεγονότων, ἐθνικῶν γιορτῶν, διαλέξεις, καλλιτεχνικὰς ἐκδηλώσεις κλπ., δίνουν στὸν ἔκδρομοισμὸν ἓνα πλατύτερον περιεχόμενον. Μ' αὐτὰ καταβάλλεται προσπάθεια ν' ἀνέβῃ τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδο καὶ τῶν ἰδίων τῶν ἔκδρομῶν καὶ τοῦ λαοῦ, νὰ διαπαιδαγωγηθῶν αἰσθητικὰ καὶ νὰ μορφωθῶν γνωρίζοντας «τὰ χωρὶά καὶ τὶς πολιτεῖες τῆς πατρίδας μας, τοὺς κάμτους, τὰ δάση καὶ τὰ ποτάμια τῆς, τὰ γνήσια ἑλληνικὰ ἔθιμα καὶ τοὺς ἀγνοῦς ἀνθρώπους τοῦ χωριοῦ... τοὺς λαϊκοὺς θρούλους καὶ τὴ μακραίωνη ἱστορία μας...»⁶

Ἀναφέρουμε πρόχειρα μερικὰ ἀπὸ τὶς ἐκδηλώσεις αὐτῆς τῆς Ὀμοσπονδίας στὰ τελευταῖα χρόνια: «Ἐορταὶ τοῦ Θερισμοῦ» στὴν Ἑλευσίνα τὸν 1937 καὶ 1938. «Ἐβδόμας τοῦ Ὑπαίθρου» στὰ 1939. Φωτογραφικὰς ἐκθέσεις μὲ θέμα τὸ Ἑλληνικὸ Ὑπαίθρο (ἀπὸ τὸ 1939 ὡς σήμερα ὀργανώθησαν 4, ἐκ τῶν ὁποίων μιὰ στὴν Κύπρον τὸ 1951 καὶ μιὰ στὴν Κωνσταντινούπολι φέτος). «Γιορτὴ τῆς λευτεριᾶς καὶ τοῦ δάσους» τὸν Ἰούλιον τοῦ 1945 στὴν Πεντέλη. Συμφωνικὴ Συναυλία τοῦ Χωριοῦ στὴ Νέα Μάκρην τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1950 κλπ. Ἀκόμα τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1951 ἔγινεν ἐντολὴ τῆς Ὀμοσπονδίας, ὀργανωμένη ἀπὸ τὸ σωματεῖο «Φυσιολάτρης», ὡς ἐθνικὴ γιορτὴ τῆς μεταφορᾶς φλογὸς ἐκ τοῦ Τύμβου Μαραθῶνος στὸ Μνημεῖον τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου, μὲ συμμετοχὴ τοῦ Δήμου Ἀθηναίων.

Παράλληλα, μὲ τὴν ἐκδοσι περιοδικῶν καὶ δελτίων ἀπὸ τὰ ἔκδρομικὰ σωματεῖα (μερικὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι ἐκδοτικὰ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως περιεχομένου ἀριώτατα), τὴν ὀργάνωσι διαλέξεων, συναυλιῶν στὸ ὑπαίθρο κλπ. προάγεται τὸ μορφωτικὸ καὶ αἰσθητικὸ ἐπίπεδο τοῦ λαοῦ καὶ παρέχεται ἡ εὐκαιρία προαγωγῆς τῆς λογοτεχνίας μας ἀπὸ λογοτέχνες

φυσιολάτρης ἢ φίλους τοῦ ἔκδρομοισμοῦ. Ἔτσι, ἐκτός ἀπὸ τοὺς δοκίμους μὲ λογοτέχνες ποῦ γραφᾶν πεζὰ καὶ ποιητικὰ ἔργα ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴ φύσι καὶ ὕμνητικά τοῦ ὑπαίθρου (Παπαδιαμάντης, Παλαμάς, Κρυστάλλης κ. ἄ.), ἐδημιουργήθη σιγὰ-σιγὰ μιὰ «σχολὴ» φυσιολατρικῆς λογοτεχνίας μὲ ἀξιοσημείωτη ἐπίδοσι⁷.

Ἡ Ὀμοσπονδία, παρακολουθοῦσα τὴν δρᾶσιν καὶ τὴν ἐπίδοσιν ἐν γένει τῶν ὑπ' αὐτὴν σωματείων καὶ τῶν μελῶν των, ἀπονέμει ἐπαθλα καὶ ἠθικὰς ἀμοιβὰς στὰ σωματεῖα καὶ στοὺς ἔκδρομῆς ποὺ διακρίνοντα σὲ ἔκδρομικὴ δρᾶσι. Ἔτσι τὴν 11ην Μαΐου, σὲ μιὰ μεγάλη συγκέντρωσι τῶν σωματείων τῆς στὴν Πάρνηθα, ἀπένευμε τιμητικὰς διακρίσεις σὲ ἔκδρομῆς ποὺ τὸ 1950 ἔλαβαν μέρος στὶς περισσότερες ἔκδρομὲς καὶ ἀναβάσεις, καθὼς καὶ στὰ σωματεῖα ποῦ, κατὰ τὸν ἴδιον χρόνον, ἐπραγματοποίησαν τίς πιὸ πολλὰς ἔκδρομὲς καὶ ἀναβάσεις, ἐνέγραψαν τὰ πιὸ πολλὰ ἐνεργὰ μέλη καὶ ὑπερέβησαν ἑαυτὰ σὲ ἔκδρομῆς ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν προηγούμενον χρόνον. Ἡ Ὀμοσπονδία ἔχει στὸ πρόγραμμά τῆς νὰ ἀπονέμη ἠθικὰς διακρίσεις καὶ γιὰ τὴ γενικώτερα πνευματικὴ, ἐθνικὴ καὶ κοινωνικὴ δρᾶσι τῶν σωματείων τῆς.

Μιὰ ἐπιβλητικὴ ἐκδήλωσι, ἐθνικὴ, πνευματικὴ καὶ φυσιολατρικὴ, θὰ γίνῃ τὴ νύκτα τῆς 20ῆς Ἰουλίου σ' ὀλόκληρην τὴν Ἑλλάδα, ἐνδεικτικὴ τῶν ἰδεωδῶν καὶ τῶν κατευθύνσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔκδρομοισμοῦ: Πρόκειται γιὰ τὴν «εορτὴ τῶν πυρῶν» στὶς Ἑλληνικὰς βουνοκορφὰς, γιὰ τὴν ὁποία ἀσχολήθηκε καὶ ὁ τύπος. Σύμφωνα μὲ τὸ καταρτισθὲν πρόγραμμα, στὶς 9 μ.μ. τῆς 20ῆς Ἰουλίου θ' ἀναφθῶν τεραστία πυρὰ ἐπὶ τὴν μεγαλυτέραν κορυφῶν ὀλοκλήρου τῆς ἡπειρωτικῆς καὶ νησιωτικῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κύπρου ὑπὸ τῶν ὀρειβατικῶν ὁμάδων τῶν κατὰ τόπους ἔκδρομικῶν σωματείων τῆς Ὀμοσπονδίας. Τὴν ἴδια μέρα θὰ διοργανωθῶν παλαιὰς συγκεντρώσεις στὸ ὑπαίθρο μὲ ὁμιλίαι καὶ εορταστικὰς ἐκδηλώσεις. Στὴν Ἀθήνα θὰ γίνῃ τὴν νύκτα ἐπιβλητικὴ γιορτὴ στὴν Ἀκρόπολι μὲ δέξι καὶ ἔσπερινό, ἀπαγγελίαι, ὁμιλίαι κλπ. καὶ μὲ λαμπαδηφορέα ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολι ὡς τὸ Μνημεῖον τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου, ὅπου θὰ κατατεθῇ στέφανος. Ὅπως ἀνεκοινώθη, ἡ γιορτὴ τῶν πυρῶν θ' ἀποτελέσῃ «μιαν πανελληνίον χαρακτῆρος συμβολικὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἀνασυνδέσεως πρὸς τὰς Ἑλληνικὰς παραδόσεις τῶν φρυκτωριῶν, εἰδικῶς δὲ ἡ ταυτόχρονος εἰς τὰς ὑψηλότερας κορυφὰς τῶν ὄρεων μας ἀνάβασις τῶν ἔθελοντικῶν ὁμάδων τῶν ἐκ-

6. Ὀμοσπονδίας Ἐκδρομικῶν Σωματείων Ἑλλάδος. Πασχαλινὰς ἔκδρομὲς τῶν σωματείων τῆς ἐκδ. 1952 σελ. 3-4.

7. Βλ. σχετικῶς: Γ. Κ. Σ τ α μ π ο λ ῆ «Τὸ νόημα τῆς φυσιολατρικῆς λογοτεχνίας» περιοδικὸν «Φίλοι τοῦ Ὑπαίθρου» τεύχος Μαΐου-Ἰουνίου 1951, Β. Κωνσταντινουπόλου «Φυσιολατρεία καὶ λογοτεχνία» ἐστὶν 2 περιοδικὸν «Πνευματικὴ Ζωὴ» 15ης Μαΐου 1952 τεύχος γ', καὶ τοῦ ἴδιου ἐστὶν 2 περιοδικὸν «Κρυστάλλης» ἐνθ' ἄνωτ. ὑπόσημειωσις 5. Ὡς πρὸς τὴν αἰσθητικὴν ἀποψιν βλ. Γ. Κ. Σ τ α μ π ο λ ῆ «Ἐὶς αἰσθητικὸν νόημα τοῦ Ἑλληνικοῦ τοπίου» περιοδικὸν «Ξενία» 13ον τεύχος Ἰουνίου 1948.

δρομικῶν σωματείων καὶ ἡ ἐκεῖθεν μετάδοσις τοῦ χαιρετισμοῦ τῶν πυρῶν θὰ εἶναι μία γραφικωτάτη καὶ ποιητικὴ ἔκφρασις τοῦ πνεύματος τῆς ἀλκῆς καὶ αὐτοπεποιθήσεως τοῦ συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ». Αἱ ἐν ὑπαίθρῳ δὲ δεήσεις καὶ ἑορταὶ εἰς τοὺς κυριωτέρους ἱστορικούς καὶ ἀρχαιολογικούς χώρους τῆς χώρας, «θὰ προσφέρουν ἕνα βαθύτερον νόημα εὐλαβείας πρὸς τὰς ἐθνικὰς καὶ θρησκευτικὰς μας παραδόσεις».

Προτοῦ τελειώσουμε μὲ τὴν «Ὁμοσπονδία Ἐκδρομικῶν Σωματείων τῆς Ἑλλάδος» θὰ πρεπε ν' ἀφιερωσουμε λίγο χώρο γιὰ τὸν νεαρὸ μὲν ἀλλὰ ἀκμαίωτομο Κυπριακὸ ἔκδρομισμὸ. Στὴν Ἑλληνικὴ Μεγαλόνησο ἰδρύθησαν ἀπὸ τοῦ 1943 καὶ ἐφεξῆς 6 ἔκδρομικὰ σωματεία, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 4 εἶναι μέλη τῆς Ὁμοσπονδίας καὶ τὰ ἄλλα δύο περιμένουν τὴν συμπλήρωσι τοῦ ἀπαιτουμένου χρόνου γιὰ νὰ ἐγγραφῶν. Τὰ σωματεία αὐτὰ, ἐκτός ἀπὸ μία ζωνητάτη καὶ πάνω στὶς πιὸ ὑγιεῖς βάσεις ὀργανωμένη ἔκδρομικὴ δρᾶσι, πρωτοστατοῦν σὲ κάθε ἐθνικῇ, πνευματικῇ καὶ ἐκπολιτιστικῇ κίνησι σὺ νησί, ὥστε νὰ θεωροῦνται καὶ στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴν Κύπρον ἀπὸ τοὺς πιὸ ζωντανούς καὶ εὐεργετικούς ὀργανισμούς τοῦ νηιοῦ. Ἰδιαίτερα, ὁ ἀρχαιότερος ἀπὸ τοὺς συλλόγους αὐτοῦ, ὁ «Ἐκδρομικὸς Σύνδεσμος Λευκωσίας», ποῦ ἰδρύθηκε τὸ 1943 καὶ συμπλήρωσε πρὶν λίγες βδομάδες τὴν 500στὴ ἔκδρομή του, βρίσκεται σ' ἕνα ὑψηλότερο ἐπίπεδο ἔκδρομικοῦ πνεύματος καὶ γενικώτερης ἐθνικοπνευματικῆς τοποθετήσεως. Ἐκτός ἀπὸ τὶς λαμπρὰ ὀργανωμένες ἔκδρομὲς καὶ ἔκδρομικὰς γιορτὰς ποῦ διωργάνωσεν ἐπιχείρησε τρεῖς ἐπιτυχεστάτες ἔκδρομὲς ἔξω ἀπὸ τὸ νησί: Δυὸ στὴν ἐλεύθερῃ Ἑλλάδῃ (Ἀπρίλιος 1950, Αὐγούστος 1951) καὶ μιὰ στὸ Λιβανὸ (Αὐγούστος 1950), πρόκειται δὲ φέτος τὸ καλοκαίρι νὰ ὀργανώσῃ ἔκδρομὴν στὴ βόρειο Ἰταλίᾳ καὶ τὴν Αὐστρία. Τόσον ὁ σύνδεσμος αὐτὸς ὅσο καὶ τὰ λοιπὰ ἔκδρομικὰ σωματεία τῆς Κύπρου, ποῦ συνενώθησαν τὸν περασμένον Ἰανουάριον σὲ «Ἐνωσιν Ἐκδρομικῶν Σωματείων Κύπρου», ποῦ θὰ ὑπαχθῆ στὴν Ὁμοσπονδία, διακρίνονται γιὰ τὴ ζωνητὴ ἐθνικῆ τους δρᾶσι, ποῦ, εἰδικὰ στὴν ἀλύτρωτη Κύπρον, ἀποκτᾶ ὀλίγη ἀξιοσημειώσιμη σημασία, καθὼς καὶ γιὰ τὴ ζωντανὴ καὶ συνεπῆ ἀφοσίωσίν τους στὴν Χριστιανικὴ πίστιν καὶ κοσμοθεωρίᾳ, ποῦ διέπει τὴν ὅλην τους δρᾶσιν. Μὰ καὶ ἀκόμη ἡ δρᾶσι τους σὺ μορφωτικὸν (διελέξεις, ἔκδοσις δελτίου), καλλιτεχνικὸν (συναυλίας, φωτογραφικὰς ἐκθέσεις) καὶ λαογραφικὸν τομέα (λαϊκὰς γιορτὰς, λαϊκὴ μουσικὴ, λαογραφία), ἰδιαίτερα τοῦ Ἐκδρομικοῦ Συνδέσμου Λευκωσίας, δείχνει πὼς βρίσκεται στὸν πιὸ ὀρθὸ καὶ σύμφωνον μὲ τὶς προγραμματισμένους ἀρχὰς τῆς Ὁμοσπονδίας δρόμον.

* * *

Ἡ «Ἑλληνικὴ Περιηγητικὴ Λέσχη» εἶναι ἕνας ἄλλος μεγάλος φορεὺς τοῦ ἔκδρομισμοῦ

εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐξελιχθεῖσα ἀπὸ τὸν «Ὀδοιπορικὸν Σύνδεσμον», ποῦ ἰδρύθη στὰ 1921 καὶ ἀπετέλεσεν ἕνα ἀπὸ τὰ πρωτοπόρα σωματεία τοῦ ὀργανωμένου ἔκδρομισμοῦ, ἀποτελεῖ σήμερα ἕνα ἰσχυρότατον ὀργανισμὸν μὲ τμήματα καὶ ἀντιπροσώπους σ' ὀλόκληρῃ τῇ χώρᾳ. Σκοπὸς τῆς «Ἑλληνικῆς Περιηγητικῆς Λέσχης» εἶναι, κατὰ τὸ καταστατικὸν τῆς, «ἡ ἀνάπτυξις τοῦ τουρισμοῦ ὑφ' ὅλας αὐτοῦ τὰς μορφὰς καὶ ἐκδηλώσεις, ἰδιαιτέρως δὲ ἡ ὀργάνωσις καὶ ἐνίσχυσις τοῦ τουρισμοῦ ἐν Ἑλλάδῃ». Ὁ σκοπὸς αὐτὸς ἐπιτυγχάνεται, κατὰ τὸ καταστατικὸν πάντοτε, «διὰ τῆς ὀργανώσεως καὶ ἐπετελέσεως ὀμαδικῶν περιηγήσεων, ἑορτῶν, μέσων παραθερισμοῦ καὶ κατασκηνώσεων, ἔκδρομῶν, ὀμιλῶν καὶ διαλέξεων, διὰ τῆς καταρτίσεως μελετῶν καὶ ὑποβολῆς ἀρμοδίως προτάσεων διὰ τὴν ἐπίλυσιν τῶν ἀφορῶντων τὸν τουρισμὸν τῆς χώρας προβλημάτων, τόσον ἀπὸ ἀπόψεως τεχνικῆς ὀργανώσεως ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως παροχῆς δυνατοτήτων περιηγήσεως εἰς συνεχῶς μεγαλυτέρους ἀριθμούς ἀτόμων... καὶ διὰ τῆς καταβολῆς πάσης ἐνδεδειγμένης ἐνεργείας πρὸς.. ἀξιοποίησιν ὅλων ἐκείνων τῶν στοιχείων τῆς χώρας, τὰ ὅποια δύνανται νὰ συμβάλουν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τουρισμοῦ, ὡς: τῶν ἀρχαιολογικῶν τόπων, τῶν ὁρέων, τῶν ἀκτῶν, τῶν νήσων, τῶν ἐν γένει τοιείων, τῶν ἱστορικῶν, καλλιτεχνικῶν, φυσικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν συλλογῶν καὶ ἄλλων. Ἐπίσης διὰ τῆς μελέτης τῆς ἱστορίας, τῆς λαογραφίας, τῆς λαϊκῆς τέχνης καὶ τῶν ἐθίμων τὸν τόπου, παντοῦ ὅπου ταῦτα παρουσιάζουν ἐνδιαφέρον διὰ τὸν περιηγητὴν καὶ τὸν φυσιολόγον καὶ τῆς ὅσον ἐνεστὶ πληρετέρας διαδόσεως καὶ ἐκλαίκευσεως τῶν σχετικῶν ἐργασιῶν».

Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω, ἡ Περιηγητικὴ Λέσχη ἔχει κυριώτατα τουριστικὸν χαρακτῆρα, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ σωματεία τῆς Ὁμοσπονδίας, ποῦ ἐνδιαφέρονται κυρίως γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ὀμαδικοῦ ἔκδρομικοῦ πνεύματος. Ἡ Ε.Π.Α. ἐνδιαφέρεται καὶ ἐργάζεται γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τουρισμοῦ καὶ τοῦ τουριστικοῦ πνεύματος στὰ εὐρύτερα στρώματα τοῦ λαοῦ. Πρὸς ἐπιτυχίαν τούτου σκοποῦ τῆς ἡ Ε.Π.Α. συνεργάζεται μὲ τὶς κρατικὰς τουριστικὰς ἀρχὰς, μὲ τὴν «Ἑλληνικὴν Λέσχην Περιηγήσεων Αὐτοκινήτου» (Ε.Λ.Π.Α.) καὶ μὲ τὶς ξένους παρεμφερεῖς ὀργανώσεις. Ἰδιαίτερα ἀξίζει νὰ σημειωθῇ πὼς ἡ Ε.Π.Α. εἶναι μέλος τῆς «Alliance Internationale de Tourisme» (Α.Ι.Τ.), ποῦ ἔδρευε στὸ Παρίσι, διευκολύνει δὲ πάντα τὴν προσέλκυσιν ξένων περιηγητῶν στὴν Ἑλλάδα, παρέχοντάς τους ποικίλες πληροφορίες καὶ διευκολύνσεις.

Ὁ «Ὀδοιπορικὸς Σύνδεσμος» ἐκίνησε μὲ 30 ἰδρυτικὰ μέλη ὅταν ἀνεδιοργανώθη καὶ μετωνομάσθη εἰς «Ἑλληνικὴν Περιηγητικὴν Λέσχην», στὰ 1936, εἶχε 400 περίπου μέλη. Σήμερα ἡ Ε.Π.Α. ἔχει περὶ τὰ 4500 μέλη. Ἡ Ε.Π.Α. δὲν ἔχει ὀμοσπονδιακὸν χαρακτῆρα. Ἐδρευε στὰς Ἀθήνας καὶ ἔχει μοναχὰ τμήματα καὶ ἀντιπροσώπους εἰς ἑπάρχειας. Τιμ-

ματα ἔχει στὸ Ἡράκλειο Κρήτης καὶ στὴν Πάτρα. Ἀντιπροσώπους ἔχει σὲ 51 πόλεις, κομποπόλεις καὶ τουριστικούς χώρους σ' ὅλη κληρὴ τὴν Ἑλλάδα, ποὺ ἔχουν σύνδεσμο μὲ τὸ κέντρο καὶ ὑποβοηθοῦν τὸ ἔργο τῆς Ε.Π.Α.

Ἐκτὸς τῆς γενικωτέρας ἐργασίας τῆς γιὰ τὴν τουριστικὴ ἀνάπτυξιν τῆς χώρας (ἡ ὁποία δὲν περιλαμβάνεται στὰ πλαίσια τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ), ἡ «Ἑλληνικὴ Περιγηγητικὴ Λέσχη» συντέλεσε πολὺ στὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἔκδρομισμοῦ στὴν Ἑλλάδα, τοῦ βασιμιμένου στὸ ὑγιὲς ἔκδρομικὸ πνεῦμα. Ἀπὸ μερικὰ πρόχειρα στατιστικὰ στοιχεῖα ποὺ θὰ παραθέσουμε θὰ καταφανῆ ἡ πρόοδος: Τὸ 1939 ἡ Ε.Π.Α. ὄργάνωσε 88 ἔκδρομους μὲ συμμετοχὴ 4355 ἔκδρομῶν, τὸ 1946 168 ἔκδρομους μὲ συμμετοχὴ 6033, τὸ 1949 366 ἔκδρομους μὲ 16.976 ἔκδρομους καὶ τὸ 1950 425 ἔκδρομους μὲ 16.313 ἔκδρομους. Παράλληλα ἡ Ε.Π.Α. ἐργάστηκε καὶ γιὰ τὴ γνωριμία τῶν Ἑλλήνων τουριστῶν μὲ ξένους χώρους. Προπολεμικὰ διοργάνωσεν ἔκδρομους στὴ βόρειο καὶ νότιο Ἰταλία καὶ Σικελία, στὴ Γαλλία, τὴ Βουλγαρία, τὴν Αἴγυπτο, τοὺς Ἁγίους Τόπους, Συρία κλπ. Μεταπολεμικὰ ἐπραγματοποίησεν ἔκδρομους στὴ Σμύρνη (1948), Ἰταλία (1951) καὶ Ἰσπανία (1952).

Παράλληλα ὅμως μὲ τὴ στενὰ ἔκδρομικὴ καὶ τουριστικὴ τῆς δρᾶσι, ἡ Ε.Π.Α. ἔχει νὰ παρουσιάσῃ καὶ ἀξιόλογη δραστηριότητα σὲ πνευματικούς, ἐθνικούς καὶ καλλιτεχνικούς τομεῖς. Ἀναφέρουμε πρόχειρα μερικὰ ἀπὸ τὶς ἐκδηλώσεις τῆς αὐτῆς: Στὰ χρόνια 1947-1951 προεκήρυσσε κάθε χρόνο διαγωνισμό διαλέξεων τουριστικῶν περιεχομένου. Αἱ προκρινόμεναι διαλέξεις ἀνεγνώσκοντο κατὰ τὴ διάρκειαν ἔκδρομῶν στὸ ὑπαίθρου, ἐβραβεύοντο δὲ τρεῖς διαλέξεις κάθε χρόνο.

Ἐπίσης διοργάνωσε αὐτὸς συντέλεσε στὴν ἀνάπτυξιν τῆς φυσιογνωσιακῆς λογοτεχνίας. Ἡ Ε.Π.Α. διοργάνωσε συχνὰ ἔκδρομους συνδυασμένους μὲ συναυλίας θεατρικῆς ἢ ἄλλης καλλιτεχνικῆς ἐκδηλώσεως στὸ ὑπαίθρου, ὅπως τὴ «Γιορτὴ τοῦ Νεροῦ», συναυλίας στὴ λίμνη Μαραθῶνος, στοὺς Δελφούς, στὴν Παλαιὰ Κόρινθο, στὸ Ἀμφιάρειον κλπ. Ἐπίσης διοργάνωσε παραστάσεις ἀρχαίας τραγωδίας στὴν Ἐπίδαυρο καὶ στὸ Θέατρο Ἡρώδου ἀπὸ τὸν Γαλλικὸν Ὀμιλον Ἀρχαίας Τραγωδίας, ποὺ αὐτὴ μετεκάλυψε στὴν Ἑλλάδα. Παράλληλα, τὰ τελευταῖα χρόνια, διοργανώνει κάθε καλοκαίρι ναυτικὴς γιορτῆς μὲ πλοῖσι καλλιτεχνικὸ καὶ ναυτικὸ πρόγραμμα στὴν Αἴγινα, τὸν Πόρο καὶ τὴν Ὑδρα. Ἰδιαίτερα ἡ περιγητικὴ γιορτὴ στὴν Ὑδρα, μὲ θεατρικὸ ἔργο στὸ φυσικὸ περιβάλλον καὶ χορευτικὸ πρόγραμμα, εἶχε πανελληνία, καὶ διεθνή ἀκόμα, ἀπήχησι. Ἡ Ε.Π.Α. περιλαμβάνει ἐπίσης Φωτογραφικὸν τμήμα ποὺ ἐργάζεται γιὰ τὴν διαφήμισιν τοῦ ἑλληνικοῦ τοπίου καὶ τῶν τουριστικῶν μας χώρων, μὲ φωτογραφικὰς ἐκθέσεις, φωτεινὰς προβολὰς κλπ. Ἐπίσης διοργανώνει κάθε χρόνο τὶς «Γιορτῆς τῆς Ἀνεμοῦνης» μὲ ἔκθεσι λουλουδιῶν κλπ. Ἡ Ε.Π.Α. ἐκδίδει κάθε μῆνα

καὶ Δελτίον, πληροφοριακοῦ χαρακτήρος, γιὰ τὰ μέλη τῆς.

Ἡ Ε.Π.Α., τέλος, ἔδωσε τὸ παρὸν σὲ κάθε ἐθνικὴ ἐκδήλωσι. Εἶχε τμήμα ἐθνικοῦ ἀγῶνος κατὰ τὴ διάρκειαν τοῦ πολέμου καὶ τοῦ συμμοριτοπολέμου, ὀμάδες τῆς δὲ ἐργάστηκαν στὸν τομέα τῆς ψυχαγωγίας τῶν τραυματιῶν. Μετέσχευ ἐπίσης πάντα στοὺς ἐθνικούς ἐράνους, διοργανῶναι τακτικὰ ἐθνικὰς γιορτῆς στὸ ὑπαίθρου, «υἰοθέτησε» τὸ χωριὸν Τριάδα τῆς Κοζάνης κλπ.

* * *

Ἐνας ἄλλος μεγάλος τομεὺς τῆς ἔκδρομικῆς μας κινήσεως καταλαμβάνεται ἀπὸ τὸν «Ἑλληνικὸν Ὀρειβατικὸν Σύνδεσμον» (Ε.Ο.Σ.), ποὺ ἀσχολεῖται μὲ τὴν ὄρειβασία καὶ τὴ χιονοδρομία. Σύμφωνα μὲ τὸ καταστατικὸν του, «ὁ Ε.Ο.Σ. ἐκπροσωπεῖ τὴν Ἑλληνικὴν Ὀρειβασίαν καὶ σκοπὸν ἔχει τὴν εὐρυτέραν διάδοσιν αὐτῆς καὶ τῶν συναφῶν πρὸς τὴν ὄρειβασίαν χειμερινῶν σπορ (χιονοδρομιῶν κλπ.) ὡς καὶ τὴν ἐνιαίαν ὀργάνωσιν τῶν καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα φίλων καὶ ἐξερευνητῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ βουνοῦ».

Ἐπίσης ὁ Ε.Ο.Σ. ἰδρύθη τὸ 1930 ἀπὸ 20 ὄρειβάτες τῶν Ἀθηνῶν καὶ 10 τῶν Πατρῶν. Ἡ ἔδρα του εἶναι αἱ Ἀθῆναι, ἔχει ὅμως τμήματα σὲ διάφορους πόλεις τῆς χώρας. Τὰ τμήματα αὐτὰ εἶναι αὐτόνομα σωματεῖα, μὲ ἴδια καταστατικά, ποὺ ὑπόκεινται ὅμως εἰς ἔγκρισιν ἀπὸ τὸν Κεντρικὸν Συμβούλιον τοῦ Ε.Ο.Σ., ποὺ ἐδρεύει στὴν Ἀθήνα. Ὁ Ε.Ο.Σ., ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἀναβάσεις στὰ διάφορα βουνὰ ποὺ ὀργανώνει, συντάσσει τοὺς σχετικούς μὲ τὴν ὄρειβασίαν κανονισμούς, κατασκευάζει καταφύγια καὶ καλύβες σὲ διάφορα ἐπίκαιρα σημεῖα πρὸς διευκόλυνσιν τῶν ἀναβάσεων καὶ φροντίζει γιὰ τὴ συντήρησιν τῶν. Ἀκόμα φροντίζει γιὰ τὴ χάραξιν ἀτραπῶν καὶ ἐπισήμανσιν διαβάσεων, γιὰ τὴν κατάρτισιν ὁδηγῶν κλπ. Ἐπίσης προβαίνει σὲ δημοσιεύσεις ἐργασιῶν τοπογραφικῶν, ἐπιστημονικῶν καὶ λογοτεχνικῶν ποὺ νάχουν ὡς ἀντικείμενον τὴν μελέτη καὶ περιγραφήν τῶν Ἑλληνικῶν βουνῶν καὶ ὑποστηρίζει κάθε σχετικὴ ἐπιστημονικὴ ἢ καλλιτεχνικὴ προσπάθεια.

Ἐπίσης ὁ «Ἑλληνικὸς Ὀρειβατικὸς Σύνδεσμος» ἔχει δυὸ κύριους τομεῖς δράσεως: Τὴν ὄρειβασίαν καὶ τὴ χιονοδρομίαν. Ἡ πρώτη ἀφορᾷ τὸν ἔκδρομικὸν καὶ ἐμπίπτει στὰ πλαίσια τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ, γιὰτὶ εἶναι μιὰ μορφή ἔκδρομικῆς κινήσεως. Ἡ χιονοδρομία ἀνήκει στὸν ἀθλητισμὸν καί, ἀπὸ τὴν ἀποψιν αὐτῆ, ὁ Ε.Ο.Σ. εἶναι ἡ χιονοδρομικὴ Ὀμοσπονδία τῆς Ἑλλάδος, ποὺ ὑπάγεται στὸν Σ.Ε.Γ.Α.Σ.

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ὅτι συμβαίνει στὰ ἔκδρομικὰ σωματεῖα τῆς Ὀμοσπονδίας καὶ στὴν Περιγηγητικὴ, ὁ Ε.Ο.Σ. ἔχει μεταπολεμικῶς λιγώτερη κίνησιν παρὰ προπολεμικῶς. Καὶ αὐτὸ εἶναι εὐλόγον ὅταν λάβῃ κανένας ὑπ' ὄψιν τὴν σχεδὸν καθ' ὅλοκληρίαν ἀδυναμίαν δράσεως του στὰ χρόνια τοῦ πολέμου, τῆς κατο-

χής και του συμμοριτοπολέμου, λόγω των σχετικών απαγορεύσεων αλλά και για λόγους αδυναμίας. Τα πιο πολλά καταφύγια, που είχαν γίνει προπολεμικώς, βρέθηκαν κατεστραμμένα, από τα 32 δέ τμήματα του Ε.Ο.Σ., που λειτουργούσαν μέχρι τον 1940 τώρα βρίσκονται εν δράσει μόνον 15. Από τα 3000 μέλη δέ του 1940, τώρα ο Ε.Ο.Σ. έχει μονάχα 2000. Έννοείται πως από του 1949, όποτε, μετά τη συντριβή του συμμαχοτισμού, άρχισε να κινείται ο Ε.Ο.Σ., η πρόοδος είναι άλματική.

Στόν τομέα της χιονοδρομίας άξίζει να σημειωθή η άξιόλογη δράσι του Συνδέσμου κατά τη διάρκεια του πολέμου 1940-41, όποτε συνεστήθη το Τάγμα των Χιονοδρομων με διοικητή, άξιοματικούς και κυριώτερα στελέχη μέλη του Ε.Ο.Σ., είναι δέ γνωστές οι έθνικες ύπηρεσιες του τάγματος αυτού κατά τον χειμώνα του 1940-41 στο μέτωπο⁸. Για την εξέλιξη της χιονοδρομίας στην Ελλάδα και για την έπιτυχη όργάνωσι και διεξαγωγή των Πανελληνίων Αγώνων Χιονοδρομίας στο Βέρμιο νομίζουμε πως δέν είναι στα πλαίσια του άρθρου αυτού να εξετάσουμε⁹. Άρχει ν' αναφέρουμε πως τόν περασμένο χειμώνα διεξήχθησαν οι 12οι Πανελλήνιοι Αγώνες Χιονοδρομίας στο Σέλι του Βερμίου, με συνεργασία των Δυνάμεων Καταδρομών, που διατηρούν ειδικά τμήματα χιονοδρομίας και συνεργάζονται στενά με τόν Ε.Ο.Σ. Οι άγώνες αυτοί ήσαν οι τρίτοι μεταπολεμικοί. Ακόμα, Έλληνες χιονοδρομοί άθληται μετέσχον στους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες του Όσλο τόν περασμένο χειμώνα.

Ο Ε.Ο.Σ. καταβάλλει όλοτελα ξεχωριστή προσπάθεια για την κατάρτισι όρειβατών και χιονοδρομών μεταξύ των νέων. Προς τόν σκοπόν αυτόν λειτουργεί Σχολή Χιονοδρομών και Σχολή Αναρρηχίσεως με καλά άποτελέσματα. Για την κατάρτισι νέων στην όρειβασία και τη χιονοδρομία λειτουργούσαν προπολεμικώς πρότυποι θερινές κατασχώνεις στην Οίτη και χειμερινές στη Ζήρεια, στις όποιες χάριν στην πρωτοβουλία όρισμένων στελεχών του Ε.Ο.Σ., έπικρατούσαν ένα άξιοζήλυτο πνεύμα πολιτισμού, εύπρεπείας και σεβασμού προς τις πνευματικές άξεις.

Έκτός από την υπό στενήν έννοιαν όρειβατική και χιονοδρομική του δράσι, ο Ε.Ο.Σ. αναπτύσσει άξιόλογη έπιστημονική δραστηριότητα στόν τομέα της σπηλαιολογίας, της μελέτης της χλωρίδος και της πανίδος των ελληνικών βουνών και στην έπιστημονική γενικά μελέτη

των βουνών από γεωλογική, μετεωρολογική κλπ. άποψι¹⁰.

Έλληνες χιονοδρομοί του Ε.Ο.Σ. μετέσχον έπιτυχεστάτα τόν περασμένο Ιούλιου και Αυγουστο σε άναβάσεις στό Mont-Blanc των Έλβετικών Άλπεων. Ο Ε.Ο.Σ. μετέχει έπίσης πάντα σε Διεθνή Άλπινιστικά Συνέδρια, είναι δέ μέλος της «Union Internationale des Associations d'Alpinisme». Ο Ε.Ο.Σ. διευκολύνει έπίσης ξένους όρειβάτες που ενδιαφέρονται ν' άνέβουν στα ελληνικά βουνά, ίδιώς στόν Όλυμπο, παρέχοντάς τους όλα τα άπαραίτητα στοιχεία.

Ο Ε.Ο.Σ. εκδίδει δημοσιογ Δελτίον, με τόν τίτλο «Τό Βουνό», είδησιογραφικού χαρακτήρος για τα μέλη του, με πλούσια κατατοπιστική ύλη για την όρειβατική και χιονοδρομική κίνησι στην Ελλάδα και στο έξωτερικό. Έπίσης εκδίδει από καιρού εις καιρόν τόμο με τόν τίτλο «Τό Βουνό», με πλούσια έπιστημονική και τουριστική ύλη. Ένας τέτοιος τόμος, που εξέδόθη μεταπολεμικώς, είναι μιá θαυμάσια από κάθε άποψι έκδοσις, σαν εμφάνισι και σαν περιεχόμενο, άνεφέρθη δά προηγουμένως.

Τελειώνοντας με τόν Ε.Ο.Σ. θέλουμε να ύπογραμμίσουμε, έκτός από την πατριωτική του δράσι, που εξέδηλώθη επανειλημμένως στους έθνικους άγώνες, τη γενικώτερη πνευματική του τοποθετησι, που τόν κάνουν ένα σοβαρό συντελεστή της έθνικοπνευματικής αναγεννητικής εργασίας. Σάν πρόχειρο παράδειγμα αναφέρουμε μιá λαμπρά Πανελλήνια Όρειβατική Συγκέντρωσι που όργάνωσε τόν Ιούλιου του 1950 στην κορυφή του Βίτσι, όπου άνετέμφθη κατασκευτική δέησι εις μνήμη των πεσόντων στόν πόλεμο της Άλβανίας και τόν συμμαχοτοπόλεμο. Οι συμμαχοέντες όρειβάτες έζησαν έχει μερικώς άξεχαστες ώρες θρησκευτικής και έθνικης εξάρσεως και κατανύξεως, έπωφελήθησαν δέ της παραμονής τους στη βόρεια Ελλάδα για να έπισκεφθούν και τους άκρίτες των συνόρων, στους όποιους δίνεμαν διάφορα δώρα¹¹.

* * *

Από την παραπάνω άνάπτυξι πιστεύουμε πως κατεδείχθη η έκτασις του έκδρομικού κινήματος και η παράπλευρη με τη στενή έκδρομική γενικώτερη δραστηριότης του. Χιλιάδες άνθρωποι σ' όλόκληρη την Ελλάδα είναι «οργανωμένοι» έκδρομικά και περνούν τις έλεύθερες μέρες και ώρες τους στο ύπαιθρο, στο βουνό, τη θάλασσα, σε περιηγήσεις κάθε μορφής. Τό έκδρομικό αυτό κίνημα, που προο-

8 Διά την συμβολήν του Έλληνικού έκδρομισμού έν γένει εις τόν πόλεμον του 1940-41 βλ. Γ. Σ τ α μ π ο λ ή «Η έθνική σύμραξη του Έλληνικού έκδρομισμού», περιοδικόν «Οι φίλοι της άκτής», έκτακτος πολεμική έκδοσις Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου 1940 σελ. 1-3.

9 Βλ. σχετικώς τόν τόμο «Τό Βουνό» 1947-48, περιοδικό του Έλληνικού Όρειβατικού Συνδέσμου, Αθήνα 1949, ίδιως δέ άρθρο του Θάνου Κουσκουπόλου «Τα πρώτα βήματα της χιονοδρομίας στην Ελλάδα» σελ. 12-16.

10 Βλ. πλουσία σχετικώς πληροφορίας εις τó άνω άναφερόμενον τόμον «Τό Βουνό» 1947-48. Διά την σπηλαιολογίαν σελ. 29-42, διά την χλωρίδα σελ. 17 έπόμ., διά την πανίδα σελ. 126-153, διά τοπωνυμικά σελ. 153 έπόμ.

11 Περιγραφών της ώραίας έορτής εις τó Βίτσι βλ. εις τó Δελτίον του Ε.Ο.Σ. «Τό Βουνό» Σεπτεμβρίου 1950 καθώς και άρθρο του Κόσ τ α «Έλε ν θ ε ρ ο υ δ ά κ η στο «Εήμα» της 30ής Ιουλίου 1950.

δεῖν ὀλοένα, ἀρχίζει νὰ ἐπηρεάζῃ αἰσθητὰ τὴν κοινωνικὴ ζωὴ, μὲ τὴν παράλληλῃ δὲ δραστηριότητά του στὸν πνευματικὸ, καλλιτεχνικὸ καί, γενικώτερα, ἐκπολιτιστικὸ τομέα, συμβάλλει, μὲ τὸν τρόπο του, στὴν προαγωγὴ τοῦ πολιτισμοῦ. Θάτανε σφάλμα ν' ἀγνοηθῆ τὸ κίνημα αὐτὸ ἢ νὰ μειωθῆ ἡ σημασία του. Ἀκόμα θάτανε σφάλμα νὰ θεωρηθῆ σὰν ἀδιάφορο γιὰ τὴν γενικώτερη πολιτιστικὴ πορεία τῆς χώρας, σὰν ἕνα ἄλλο ψυχαγωγικὸ μέσο γιὰ ὄρισμένους ἀνθρώπους. Ἄσχετα μὲ τὸ γεγονός πὼς καὶ σὰν καθαρὰ ψυχαγωγικὸ μέσο δὲν θάπρεπε νὰ μᾶς ἀφῆεν ἀδιαφόρους¹², ὁ Ἑλληνικὸς ἐκδρομισμὸς ἀπέδειξε καὶ ἀποδεικνύει διαρκῶς πὼς δὲν εἶναι ξένος πρὸς τὸν πνευματικὸ ἀγῶνα τοῦ ἔθνους καί, ἀκόμα, πὼς θὰ μπορούσε, καταλλήλως καθοδηγούμενος νὰ γίνῃ ἀκόμα πιὸ χρήσιμος συντελεστής.

Γιατὶ ὁ ἐκδρομισμὸς ἔχει πιστοὺς καὶ φανατικοὺς ὁπαδοὺς, συνειδητοὺς καὶ πρόθυμους ἐργάτες τοῦ καλοῦ, ὅταν ξέρῃ κανένας νὰ τοὺς κατευθύνῃ. Κι' ἡ ἡγεσία τοῦ ἐκδρομισμοῦ μᾶς ἀποδεικνύει πὼς βρισκεται στὸν ὀρθὸ δρόμο, πὼς κάνει ὀρθὴ τοποθέτησι καὶ ἰεράρχησι τῶν ἀξιών καὶ πὼς δίδει ὀρθὰς κατευθύνσεις στὸ ἐκδρομικὸ κίνημα. Βέβαια δὲν

12. Ν. Βαλσαμῆ «Ἐνα μεγάλο σύγχρονο πρόβλημα: ἡ ψυχαγωγία», «Ἀκτίνες» ἐνθ' ἀνωτ. Ἄρ. Ἀσπιώτη ἐνθ' ἀνωτ. (ὕποσημ. 3) καὶ «Ἀκτίνες» 1951 (ὕποσημ. 4).

μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς οἱ χιλιάδες ἐκδρομεῖς ποὺ κατακλύζουν τὰ βουνὰ καὶ τὶς θάλασσες, τὶς χαράδρες καὶ τοὺς κάμπους τῆς χώρας, ἔχουν ὅλοι τοὺς συνειδητοποιήσει τὶς ὀρεινὲς ἀρχές τοῦ ἕγιους ἐκδρομισμοῦ, ὅπως τὸν προγραμματίζουν κι' ἐπιδιώκουν νὰ τὸν ἐφαρμόσουν οἱ ἰθύνοντες τὸ ἐκδρομικὸ κίνημα. Ὅσοι πιὸ πολλοί, πάντως, κερδηθῶν πρὸς τὴν κατεύθυνσι αὐτῇ, τόσο καὶ τὸ κέρδος θάναί μεγαλύτερο. Ἀκόμα μιὰ σύγκρισι τῶν ἀπλῶν, τῶν γεμάτων ὑγεία καὶ ζωντάνια παιδιῶν τῶν ἐκδρομικῶν σωματείων μᾶς μὲ τοὺς πελιδνοὺς, τοὺς παθιασμένους θιασώτες τῆς τράπουλας, τοῦ φαγοποτιοῦ καὶ ἄλλων στεῖφρον κοσμικῶν ἐκδηλώσεων, ποὺ χάνουν τὶς μέρες τῆς ἀργίας τοὺς στοὺς τέσσερις τοίχους ἐνὸς κέντρου, μιᾶς ταβέρνας ἢ γύρω ἀπὸ τὸ τραπέζι μὲ τὴν πράσινη τσόχα, εἶναι ἀρκετὴ γιὰ νὰ πείσῃ πόσο καλύτερα περνοῦν τὶς ὥρες τοὺς οἱ ἀληθινοὶ «φυσιολάτρες», μὲ τὴν ἐπαρῆ τους μὲ τὴ φύσι, μὲ τὸ καλὸ παράδειγμά τους στοὺς ἀνθρώπους τῆς ὑπαίθρου, μὲ τὴν ἀφοσίωσι τους σὲ ἔργα πνευματικά, μορφωτικά, ἐκπολιτιστικά.

Ἐπ' αὐτῇ τὴν ἔννοια καὶ μὲ τὴν πεποίθησι πὼς ὁ Ἑλληνικὸς ἐκδρομισμὸς θὰ τιμῆσῃ τὶς ἑλληνοχριστιανικὲς παραδόσεις, ποῦναι καὶ δικές του παραδόσεις, θὰ σταθῶμε δίπλα στὸν ὄργανωμένον ἐκδρομισμὸ μὲ ἀγάπη, βέβαιοι πὼς ἔτσι συντελοῦμε στὴν ἀνάπτυξι ἐνὸς χρήσιμου καὶ ἀποδοτικοῦ ὄργανου γιὰ τὴν ἐθνικὴ καὶ πνευματικὴ μὲ ἀναγέννησι.

Δ. Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ

Alliette Audra

ΤΑ ΧΕΡΙΑ ἌΜΑ ΠΕΘΑΝΟΜΕ...

Τὰ χέρια, ἄμα πεθάνομε, σὰν τί θὰ κάνουν τάχα;
Θὰ μᾶς τὰ βάλουν οἴγουρα στὸ στήθος σταυρωτὰ
καὶ θάναί τότε ἀνώφελα δυὸ πράγματα μονάχα,
γιὰ τὰ νεκρὰ πιά μπράτσια μᾶς σι' ἀλήθεια περιττά.

Ὅμως προτοῦ; Ψυχὴ καὶ νοῦς γλυκὰ τὰ κυβερνᾶνε.
Μποροῦν ν' ἀνοίγονται, φιλιὰ νὰ στέλνουν περισσά,
λίκο ἀπαλὸ νὰ γίνονται σ' ἕνα παιδί, καὶ νᾶναι
στὸ φλογισμένον μέτωπο τὸ χᾶδι τοὺς δροσιά.

Στὴν προσευχῇ, σὰ δίδυμες νὰ ἐνώνονται ἀδερφούλες,
νὰ κρῦβει τῶνα ἅπ' τ' ἄλλο τοὺς τί δίνουν στοὺς φτωχοὺς
καὶ νὰ στολίζουν στοργικὰ τὶς ἔρμες ἐκκλησοῦλες,
ὅπου κανεὶς πιά δὲν πατᾶ, μὲ ρόδα κι' ἀγριανθούς.

Κι' αὐτό, γιατί τὰ χέρια μᾶς φτερὰ εἶναι ποὺ γενῆκαν
γιὰ νὰ γυροῦν πρὸς τὸ βαθὺ κι' ἀνέσπερο οὐρανό,
ἅπ' τὴ στιγμῇ ποὺ τοῦ Χριστοῦ τὰ χέρια ἐτενιωθῆκαν
πά σὸ σταυρό, σὲ κίνημα πανίσχυρο καὶ ἄγνό.

Λοιπόν, ἄς μὴ νοιαζόμαστε, σὰν τί θὰ κάνουν τάχα
τὰ χέρια ἄμα πεθάνομε, κι' ἄς θέλομε γι' αὐτὰ,
στὸ κάθε τί ἅπ' τὰ ἔργα τοὺς, καθάρια νᾶν' μονάχα
καὶ γι' αὔριο ἄς μὴ ρωτιόμαστε... καθάρια καὶ πιστά.

(Μετᾶφρ.)

ΚΟΥΛΗΣ ΑΛΕΤΗΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΠΡΟΣΚΟΠΙΣΜΟΥ

Τὸ Γ' Πανελλήνιον Προσκοπικὸν Συνέδριον, τὸ ὁποῖον ἔγινεν εἰς τὴν συμπρωτεύουσαν, τὴν Θεσσαλονικίην, ἀπὸ τὰς 23-27 Ἀπριλίου, δὲν εἶναι γεγονός τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ παρέλθῃ, χωρὶς νὰ ἐξαρθῇ ἡ σημασία του καὶ νὰ παρουσιασθοῦν ἐν συντομίᾳ τὰ συζητηθέντα εἰς αὐτὸ ζητήματα. Διότι τὸ Σῶμα Ἑλλήνων Προσκόπων, τὸ ὁποῖον ὠργάνωσε τὸ ἐν λόγῳ συνέδριον, ἔχει ὡς ἀποστολήν του μίαν σοβαρὰν προσπάθειαν καὶ ἐργασίαν, ἣ ὅποια γίνεται πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἐξωσχολικῆς ἀγωγῆς τοῦ παιδιοῦ καὶ τοῦ νέου καὶ πρέπει νὰ τυγχάνῃ τῆς δεούσης προσοχῆς ἀπὸ ὅλων ὅσοι ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν αὐριανὴν κοινωνίαν, τὴν αὐριανὴν Ἑλλάδα.

Εἶναι, ἐν πρώτοις, ἄξιον ἰδιαίτερας σημειώσεως καὶ εὐχάριστον τὸ γεγονός ὅτι εἰς τὴν Θεσσαλονικίην συνεκεντρώθησαν περιφερειακοὶ καὶ τοπικοὶ ἔφοροι καὶ ἄλλα ἐπιλεκτὰ στελέχη τοῦ Σ.Ε.Π. διὰ νὰ συσχεφθοῦν ἐπάνω εἰς ζητήματα φλέγοντα, πού ἀφοροῦν τὸν Προσκοπισμὸν, εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τῶν σκοπῶν τοῦ ὁποῖου ἐργάζονται, ὅπως ἐθελοντικῶς καὶ ἀφιλοκερδῶς, ὠθούμενοι μόνον καὶ μόνον ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ Ἑλληνόπουλο. Ἀπὸ τὴν Κρήτην, τὴν Δωδεκάνησον, τὴν Πελοπόννησον, τὰς Ἰονίους Νήσους, καὶ τὰς ἄλλας νήσους, καὶ ἐν συνεχείᾳ, τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, τὴν Ἡπειρον, τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην καὶ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν παροικίαν τοῦ Καίρου, μετέβησαν εἰς τὴν μακεδονικὴν πρωτεύουσαν, ἐκλείσθησαν πέντε ἡμέρας μέσα εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν Γεωργικὴν Σχολήν—ἣ ὅποια εὐγενῶς προσφερθεῖσα, τοὺς ἐφιλοξένησεν—διὰ νὰ μελετήσων τὰ διάφορα προβλήματα πού παρουσιάζονται κατὰ τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἔργου τῶν, σήμερον μάλιστα, ὁπότε, λόγῳ τῶν συνεχῶν ἐπὶ δεκαετίαν ἀνωμαλιῶν, νέα ζητήματα δημιουργοῦνται, ζητήματα πού περιμένουν σύντομον καὶ ἐπιτυχὴ λύσιν. «Αἱ πέντε ἡμέραι τοῦ συνεδρίου διήλθον μέσα εἰς ἀτμόσφαιραν ζηλευτῆς ἀγάπης, χαρᾶς καὶ συμπνοίας ἣ ὅποια μεταφερομένη εἰς τὰ πέρατα τῆς χώρας, θὰ φέρῃ πλουσίους καρποὺς» διεβεβαίωσεν ὁ γενικὸς ἔφορος κ. Δ. Ἀλεξάντος, κατὰ τὴν ὁμιλίαν του ἐπὶ τῇ λήξει τοῦ συνεδρίου. Καὶ ἦτο ὄντως παραδειγματικὴ ἣ ὅλη διεξαγωγὴ τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου, ἣ δὲ ἀτιμωσάμενα πράγματι ἐγκάρδιος, ἀδελφικῆ καὶ ὅπως ἀρμόζει εἰς ἐργάτας ἀληθινοῦ πολιτισμοῦ.

Ἐδῶ, φυσικὰ, δὲν εἶναι δυνατόν, οὔτε εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐκτεθοῦν ὅλα ὅσα ἐλέχθησαν καὶ συνεζητήθησαν εἰς τὸ συνέδριον, διότι αὐτὰ ἀφοροῦν ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἐργάζονται διὰ τὴν ἀγωγήν, τὴν ἐξωσχολικὴν, τοῦ παιδιοῦ. Προβλήματα πού σχετίζονται μὲ τὴν ἐ-

ξυηρέτησιν τοῦ παιδιοῦ τῆς πόλεως καὶ τοῦ χωριοῦ, τὴν προσκοπικὴν στέγην, τὸ ἔργον τοῦ ἔφορου καὶ ἄλλα τὰ ὅποια θὰ βοηθήσων περισσότερο ἀποτελεσματικῶς εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν τοῦ Προσκοπισμοῦ, συνεζητήθησαν εἰς αὐτὸ, μὲ βάσιν τὴν προσκοπικότητα τοῦ παιδιοῦ. «Δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ νέον εἰς τοὺς σκοποὺς τοῦ Προσκοπισμοῦ, εἶχεν εἶπει ὁ ἰδρυτῆς του, στρατηγὸς Μπάντιεν Πάουελ. Εἶναι αὐτὸς ἡ ἀναβίωσις τῶν ἀρχῶν τοῦ Πλάτωνος, ὁ ὁποῖος ἐπρέσβευσεν τὴν ἀγωγήν ἐν τῇ ἀρετῇ πού δημιουργεῖ τὸν ἀριστον πολίτην τῆς αὔριου καὶ διδάσκει τὸν νέον, ὄχι μόνον νὰ διοικῇ, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑπακούῃ». Πρέπει ὅμως νὰ ἐξαρθῇ ἐνταῦθα, ἡ σημασία τὴν ὁποίαν ἔχει διὰ τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν τοῦ προσκοπικοῦ συστήματος ἣ διὰ πρώτην φορὰν λειτουργία τῆς «Σχολῆς πνευματικῆς θεμελιώσεως». Διότι ἐδόθη ἡ ἀφορμὴ νὰ ἀναπτυχθοῦν καὶ νὰ συζητηθοῦν θέματα πού ἀφοροῦν τὴν πνευματικὴν καλλιέργειαν τῶν στελεχῶν τοῦ Προσκοπισμοῦ μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν νὰ μεταδώσων τὸ πνεῦμα αὐτὸ εἰς τὰς χιλιάδας τῶν παιδιῶν πού ὑφίστανται τὴν προσκοπικὴν ἀγωγήν. Εἰς εἰδικὴν μάλιστα ὁμιλίαν ἐτονίσθη ἀπὸ τὸν διευθύνοντα τὴν Σχολήν, ἀναπλ. γενικοῦ ἔφορου κ. Δ. Μακρίδην, ὅτι τὰ πνευματικὰ θεμέλια, τὰ ἀπαραίτητα τόσον διὰ τὰ στελέχη, ὅσον καὶ διὰ τοὺς ἄλλους προσκόπους, εἶναι: α) ἡ Ἁγία Γραφή, ἣτις παραμένει πάντοτε τὸ αἰώνιον καὶ θεόπνευστον βιβλίον, πηγὴ ἀνεξαντλήτων ἐμπνεύσεων, β) ὁ ἐνανθρωπήσας Θεός, γ) ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καὶ δ) τὸ ἐξαιρετικῶς ἐκπολιτιστικὸν ἔργον τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὅταν αἱ ἀρχαὶ αὗται συνδυασθοῦν μὲ τὴν πλουσίαν καὶ μαζρὰν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνισμοῦ, τότε ἔχομεν τὴν ἀσφαλῆ βάσιν ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν δύναται κάλλιστα νὰ ἀναπτυχθῇ ἡ προσκοπικὴ ἰδέα.

Ἀπὸ τὰς ληφθεῖσας ἀποφάσεις καὶ τὰς ἐκφρασθεῖσας εὐχὰς κατὰ τὸ συνέδριον τοῦτο θὰ ἔπρεπε νὰ σημειωθοῦν μερικαί, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουν σαφῆ τὴν διάθεσιν τοῦ Σώματος νὰ συνεχίσῃ ἐργαζόμενον μὲ διαρκῶς αὐξοῦσαν ἐπιτυχίαν τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον ἔχει νὰ ἐκπληρώσῃ: Προκειμένου νὰ ἐξυηρηθῇ τὸ παιδί τοῦ χωριοῦ, ἐτονίσθη ἀπὸ τὸν εἰδικὸν κύκλον τῶν συνέδριου, πρέπει ὁ Προσκοπισμὸς νὰ συνεργασθῇ μὲ πάντα Ἑλληνα ποιοῦντα τὴν Πατρίδα του, καὶ εἰδικώτερον μὲ παρεμφερεῖς ὑπηρεσίας, ὁργανώσεις, συλλόγους καὶ ἰδιώτας. Τὸ Σῶμα Ἑλληνίδων Ὁδηγῶν, ὁ Ἑρῶνος Βορείων Ἐπαρχιῶν τῆς Βασιλείσεως, τὸ Ἑθνικὸν Ἴδρυμα, τὸ Ἑλληνικὸν Φῶς, τὰ Κέντρα Κοινωνικῆς Προνοίας, αἱ

Ἐκκλησιαστικαὶ καὶ Ἐκπαιδευτικαὶ Ἀρχαὶ (Κατηχητικὰ Σχολεῖα καὶ Δημόσια Σχολεῖα) κ.λ.π. πρέπει νὰ συντονίσουν τὰς προσπάθειάς των διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Χωριοῦ. Καὶ εἰς τὸν τομέα αὐτὸν κἀτὶ τὸ σοβαρὸν καὶ συστηματικὸν ἤρχισεν ἤδη νὰ γίνεται μὲ πολλὰ καλὰ ἀποτελέσματα καὶ ὑπάρχουν πολλὰ ἑλλείδες ὅτι συντόμως θὰ παρουσιασθοῦν καὶ ἄλλαι ἐμπρακτοὶ ἐκδηλώσεις ποῦ θὰ συμβάλουν ἀποτελεσματικῶς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν, τὴν τόσον ζωτικὴν διὰ τὴν χώραν μας.

ἘΤὸ Συνέδριον, ἐλέχθη κατὰ τὴν τελευταίαν συγκέντρωσιν, ἥτις ἐγένετο παρούσα τῆς Α.Μ τοῦ Βασιλέως καὶ πολλῶν ἐπισήμων, ἐκκλησιαστικῶν, πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν — εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν σπουδῶν — ἤκουσε μετὰ μεγίστης χαρᾶς καὶ συγκινήσεως τὴν ἐνταξιν εἰς τὸν Προσκοπισμὸν τῆς Π.Ε. Φλωρίνης 16 ἐκ τῶν ἐπαναπαρισθέντων Ἑλληνοπαίδων καὶ ἐκφράζει τὴν εὐχὴν ὅπως καταβληθῆ ὑποπάθεια ὥστε ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα ἐκ τῶν ἐπαναπαρισθέντων παιδιῶν ἐνταχθοῦν εἰς τὸν Προσκοπισμὸν διὰ τὴν Ἐθνικὴν ἀναβάπτισίν των». Ἀκόμη: «Ἐκφράζει τὴν λύπην του διὰ τὴν μὴ εἰσέτι πραγματοποιήσιν τῆς διατυπωθείσης κατὰ τὸ Β' Πανελληνίου Προσκοπικῶν Συνέδριον τῆς Ρόδου τοῦ 1949 ἐθνικῆς ἀξιώσεως ὅπως ἐπιστραφοῦν καὶ ἀποδοθοῦν εἰς τὴν ἑλληνικὴν πατρίδα τὰ ἀπαχθέντα Ἑλληνόπουλα, ἀνανεῶναι ἐντονώτερον τὴν ἰδίαν ἀνθρωπιστικὴν ἀξίωσιν καὶ κάμνει ἐκκλησίαν πρὸς ἅπαντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον»...

ἘΤὸ Συνέδριον, ἔχον ὑπ' ὄψει του τοῦς κινδύνους εἰς οὓς εἶναι ἐκτεθειμένη σήμερον ἡ Ἑλληνικὴ Νεολαία ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ποικίλων ἀντιπαιδαγωγικῶν καὶ ψυχοφθόρων ἀναγνωσμάτων, θεαμάτων καὶ ἀσμάτων, ἅτινα ἀποτελοῦν ἐθνικὸν καὶ κοινωνικὸν κίνδυνον, ἐκφράζει τὴν εὐχὴν ὅπως ληφθοῦν ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἄμεσα καὶ δραστικὰ προστατευτικὰ μέτρα».

Αὐταὶ δὲ εἶναι μερικαὶ μόνον ἀπὸ τὰς διατυπωθείσας εὐχάς, αἱ ὁποῖαι ἐκφράζουσιν τὴν ὀρθὴν γραμμὴν τὴν ὁποῖαν ἔχει πάρει ὁ ἑλληνικὸς Προσκοπισμὸς.

Προτὸν κλείσωμεν τὴν παροῦσαν σύντομον ἐκθεσιν θὰ πρέπει νὰ παραθέσωμεν μερικὰς περικοπὰς ἀπὸ τὴν λίαν ἐνδιαφέρουσαν ὁμιλίαν τοῦ γενικοῦ ἐφόρου κ. Ἀλεξάντου πρὸς τοὺς συνέδρους καὶ τὰ ἄλλα ἐπιλεκτικὰ μέλη τῆς μακεδονικῆς πρωτεύουσας, τὴν ὁποῖαν ἔχαμε κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς λήξεως τῶν ἐργασιῶν:

«Ἡ βαθεῖα κατανόησις, εἶπεν, ἀπὸ κάθε

βαθμοφόρον τῆς πρωταρχικῆς σημασίας τὴν ὁποῖαν παίζει εἰς τὴν κίνησίν μας καὶ γενικῶς εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς χώρας μας καὶ τὴν ἐδραίωσιν τῆς εἰρήνης εἰς τὸν κόσμον ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἡ προσήλωσις εἰς τὴν Θεοκρατίαν, θὰ καταστήσῃ ὅλους πλέον ἱκανοὺς εἰς τὸ νὰ ἐπιτύχουν τὸν ἀπώτερον σκοπὸν τοῦ Προσκοπισμοῦ, τὴν δημιουργίαν τοῦ χαρακτῆρος τῶν παιδιῶν... Τὰς ἡμέρας αὐτὰς διὰ τῆς προσωπικῆς μας ἐπαφῆς ἐσφυρηλατήσαμεν καὶ ἐνεδυναμώσαμεν τὸν κρῖνον ὁ ὁποῖος μᾶς κρατεῖ ἐνωμένους εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος, διὰ τῆς ἀφοσιώσεως εἰς τὸν κοινὸν ἀγῶνα ἐπικρατήσεως τῶν προσκοπικῶν ἰδανικῶν, τῶν ἰδανικῶν ἐκείνων τὰ ὁποῖα εἶναι ταυτόσημα μὲ τὰ αἰώνια διδάγματα τοῦ Χριστοῦ.

ἘΑδελφοὶ πρόσκοποι συνέδρου. Ἐπιστρέψατε αὐριον εἰς τὰς ἔδρας σας, εἰς τὰ τέσσαρα ἄκρα τῆς Πατρίδος καὶ ἀρχίσατε νέους ἀγῶνας... Καταβάλετε κάθε δυνατὴν προσπάθειαν νὰ μορφώσετε, ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερες ἑλληνικὰς ψυχὰς διὰ τῆς προσκοπικῆς μεθόδου. Βοηθήσατε τὸ ἔργον τοῦ ἱερέως, τοῦ διδασκάλου, τοῦ γονεῦς, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀφοσιώσεως εἰς τὴν ἀθάνατον Ἑλλάδα... Ἡ λέξις «παιδί» πρέπει νὰ κάμῃ τὸν βαθμοφόρον, εἴτε Ἐφορος εἶναι, εἴτε Ἀρχηγός, νὰ ἀντλή ἔμπνευσιν ἀπὸ αὐτὴν καὶ νὰ κεντρίξῃ τὴ δραστηριότητά του καὶ τὴν δημιουργικὴν του φαντασίαν. Ὑπάρχουν καὶ θὰ ὑπάρχουν δυσκολαὶ τεχνικαὶ καὶ κυρίως ὑλικαὶ διὰ τὴν πραγμάτωσιν τοῦ προγράμματός σας. Ἐνας βαθμοφόρος ποῦ πιστεύει, δὲν ὀρωθεῖ ἐνώπιον ὑλικῶν δυσκολιῶν... Ὅταν κλείσῃ κανεὶς μέσα του τὴν Ἑλλάδα, τότε θὰ αἰσθανθῆ ὅλον τὸ μεγαλεῖον καὶ κάθε ὥραϊαν ἔμπνευσιν πρὸς δημιουργίαν. Συνεκεντρώθημεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ὅλοι οἱ πρόσκοποι εἰς τὴν ψυχὴν, τὰς σκέψεις καὶ τὰ ἔργα, ὡς μία μεγάλη οἰκογένεια ἀπὸ ἀληθινούς ἀδελφούς, ὅλοι τέκνα τοῦ Μεγάλου Δημιουργοῦ τοῦ Σὺμπαντος. Ἐς εὐχαριστήσωμεν ὅλοι τὸν Πανάγαθον διὰ τὴν εὐτυχισμένην Ἀδελφότητα ποῦ μᾶς χαρίζει καὶ ἄς προσενηθῶμεν νὰ μᾶς δίδῃ δύναμιν νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὸ ἔργον μας, εὐρύνοντες τὸν κύκλον τῶν ἀδελφῶν συνεργατῶν μας καὶ ἐπιτυχάνοντες καλύτερα ἀποτελέσματα εἰς τὰς ψυχὰς τῶν προσκόπων μας.»

Καὶ ἡμεῖς δὲν ἔχομεν νὰ προσθέσωμεν τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν ἐνώσωμεν μαζῇ τὴν τὰς εὐχὰς μας ὅπως τὸ ὥραϊον ἔργον τοῦ Σ.Ε.Π. προοδεύῃ πάντοτε καὶ ἔχῃ πλοῦσιους καρπούς μετὰ τῆς νέας γενεᾶς, καρπούς τοὺς ὁλοῖους θὰ χαίρεται ὁλόκληρος ἡ Ἑλλάς.

ΣΕΡΓΙΟΣ ΠΑΥΛΟΣ

Α Π Ο Ψ Ε Ι Σ

“ΑΠΟΛΥΤΟΥ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΟΣ..

Θὰ ἠθέλαμεν νὰ εἶχαμεν ἔμπρὸς μας ὄλους τοὺς ἀρμοδίους διὰ τὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἡμετέρους καὶ τοὺς φίλους καὶ συμμάχους μας, διὰ νὰ τοὺς τολύσωμεν τὴν ἀνάγκην νὰ συγκεντρώσωμεν ὅλην τὴν προσοχὴν εἰς ἓνα ζήτημα ποὺ ἐμφανίζεται τώρα τὸ καιριώτερον. Εἶναι ἀνάγκη ἐπιτακτικὴ νὰ ἀποφευχθῆ ἡ ἐξάπλωσις τῆς ἀνεργίας. Πάση θυσίᾳ! Τὸ πᾶν πρέπει νὰ γίνῃ, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ἔχωμεν ἀνέργους. Εἶναι τόσον φοβερὸν νὰ δημιουργοῦνται ἀνεργοὶ ἀπὸ τὴν μίαν ἡμέραν εἰς τὴν ἄλλην, ὥστε κάθε τι ἄλλο ποὺ θὰ ὑποστώμεν διὰ νὰ ἀποφύγωμεν αὐτὸν τὸν τραυματισμὸν ἔρχεται εἰς δευτέραν μοῖραν.

Τί καὶ πὼς πρέπει εἰδικώτερον νὰ γίνῃ ἄς τὸ μελετήσωμεν οἱ ἀρμόδιοι. Ἄλλὰ πρέπει νὰ τὸ πάρουν εἰς τὰ σοβαρά, νὰ τὸ χαρακτηρίσωμεν ὡς ζήτημα «ἀπολύτου προτεραιότητος». Δὲν πρέπει ἐπ’ οὐδενὶ λόγῳ νὰ ἔχωμεν νέους ἀνέργους. Ἰσα-ἴσα πρέπει νὰ φροντίσωμεν εἰς ὄλους τοὺς Ἕλληνας νὰ ἐξασφαλισθῆ ἡ δυνατότης νὰ κερδίζωμεν τὸν ἄρτον τῶν μετὰ τὸν ἰδρώτα τοῦ προσώπου τῶν. Εἶναι θεία ἐντολὴ αὐτή. Φρονοῦμεν μάλιστα, ὅτι εἶναι μέσα εἰς τὴν ἀποστολὴν τῆς Ἐκκλησίας, νὰ φροντίσῃ νὰ συγκινήσῃ τοὺς πάντας διὰ νὰ ἐξασφαλισθῆ ἡ δυνατότης τῆς τηρήσεως τῆς ἐντολῆς ποὺ ἀποτελεῖ ἓνα οὐσιῶδες στοιχεῖον διὰ τὴν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα καὶ ὑπόστασιν.

ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΗΡΥΞΙΣ

Ὁ κ. John Nuveen, πρῶν ἀρχηγὸς τῆς ἀμερικανικῆς ἀποστολῆς εὐρωπαϊκῆς συνεργασίας, εἶναι πολὺ γνωστὸς εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἄφησε πράγματι ἀρίστως ἐντυπώσεις καὶ συνεδέθη μετὰ δεσμοὺς ἀγάπης μετὰ τὸν τόπον αὐτόν. Ἐπὶ πλέον, εἶναι ἐκ τῶν ἀληθινῶν ἐργατῶν τῆς χριστιανικῆς ἀναγεννήσεως καὶ εἰς τὸν τόπον

τοῦ καὶ εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Μετὰ χαρὰν ἰδιαιτέραν λοιπὸν εἶδομεν τὴν νεάν ἐπίσκεψίν του εἰς τὸν τόπον μας, ἐπίσκεψιν ἐνὸς ἀληθινοῦ καὶ ἐμπνευσμένου ἐργάτου τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τὸ τελευταῖον αὐτὸ τὸ ἔδειξεν (ἓνα ἀπὸ τὰ τόσα δείγματα ποὺ συνεχῶς μᾶς προσφέρει) μετὰ μίαν θαυμασίαν ὁμιλίαν, τὴν ὁποίαν εἶχε δώσει εἰς τὴν Πάντειον Σχολήν, τὸ κείμενον τῆς ὁποίας ἐδημοσιεύθη καὶ εἰς προαῖνὴν ἐφημερίδα.

Μετὰ τὸν ρεαλισμὸν ἐνὸς ἀνθρώπου, τοῦ ὁποίου ἡ ὄλη μέχρι τοῦδε σταδιοδρομία δὲν ἦτο παρὰ μία συνεχῆς ὅσον καὶ ἐπιτυχῆς ἀντίληψις τῆς καθ’ ἡμέραν μεταβαλλομένης πραγματικότητος, ὁ κ. Nuveen διαπιστώνει τὴν ἀνάγκην νὰ ἐμποτισθῆ ἡ ἀνθρωπότης πάλιν μετὰ τὰ χριστιανικὰ ἰδανικά. Μόνον ἔτσι θὰ σταματήσῃ τὸ μεγάλο κακόν, τοῦ ὁποίου ἔκφανσις μὲν εἶναι ὁ κομμουνισμὸς, αἰτία ὅμως εἶναι ἡ ἀπάρνησις τῶν χριστιανικῶν ἰδεῶν, χωρὶς τὴν ὁποίαν ἀπάρνησιν δὲν θὰ ἠμποροῦσεν ὁ κομμουνισμὸς νὰ σταθῆ.

Πόσον εἶναι ὀρθὰ αὐτὰ ποὺ εἶπεν ὁ κ. Nuveen δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξαρθῆ ἔδῳ. Ἐκεῖνο ποὺ πρέπει ἰδιαιτέρως νὰ χαιρετίσωμεν, εἶναι ὅτι τὰ λόγια αὐτὰ εἶχαν ζωηρὰν ἀπήχησιν καὶ εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν καὶ τὸ κοινὸν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχεν ἔως τώρα προσέξει τὸ χριστιανικὸν μήνυμα περὶ τοῦ τρόπου μετὰ τὸν ὁποῖον εἶναι δυνατόν νὰ σωθῆ ὁ πολιτισμὸς μας. Ἄλλὰ καὶ διὰ τὸ κοινὸν ἀκόμη τὸ ὁποῖον ἔχει ἐξοικειωθῆ μετὰ τὰς διαπιστώσεις αὐτάς, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι, καὶ δι’ αὐτό, καὶ δι’ ὄλους μας, οἱ λόγοι τοῦ κ. Nuveen ἀπετέλεσαν μίαν συμβολὴν διὰ τὴν ὁποίαν ὅλοι τὸν εὐχαριστοῦμεν.

ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΘΥΣΙΑ

Θὰ μᾶς ἐπιτραπῆ ὅμως μίαν ἀποσαφήνῃς ἐπὶ ἐνὸς θέματος τὸ ὁποῖον ἐθίγη

εἰς τὴν ὁμίλιαν τοῦ κ. Nuveen. Ὁ κ. Nuveen ὑπεγράμμισεν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται τί πλοῦτος παραδόσεως διεσώθη ἀπὸ τὸν Χριστιανισμόν καὶ περικλείεται εἰς τὴν χριστιανικὴν θεμελίωσιν τοῦ πολιτισμοῦ. Ὅταν ὁμιλοῦμεν περὶ Χριστιανισμοῦ, εἶπεν, ἀναφερόμεθα εἰς τὴν μεγάλην ἐβραϊκὴν, ἑλληνικὴν καὶ χριστιανικὴν παράδοσιν, ἡ ὁποία διεμόρφωσε τὸν μέγαν δυτικὸν πολιτισμόν.

Ἄς ἐπιτραπῇ ἡδὴ εἰς τὴν στήλην αὐτὴν νὰ τονίσῃ, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ, τοῦτο : ὅτι πρέπει πάντοτε νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ὑπεράνω καὶ τῆς «ἰδεολογικῆς» ὑφῆς καὶ τῆς ἀξιολογικῆς συνθέσεως, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησε τὸν Χριστιανισμόν καὶ ἔκτοτε ἀποτελεῖ τὸ κύριον συστατικόν του ἦτο καὶ εἶναι τὸ αἷμα τοῦ Ἰδρυτοῦ του καὶ τὸ αἷμα τῶν ὀπαδῶν του. Καὶ ἡ θυσία. Ἡ θυσία, εἴτε ἡ γνωστὴ καὶ ὑποδειγματικὴ εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς εἴτε ἡ ἄγνωστος ἀλλὰ πάντοτε δραστικὴ καὶ εὐεργετικὴ, ἡ ὁποία γίνεται—καὶ εἰς πόσον μεγάλην ἔκτασιν!—ἐκεῖ ὅπου ἡμεῖς δὲν τὸ φανταζόμεθα κἄν.

Δι' αὐτὸν τὸν λόγον, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἠθέλαμεν νὰ τονισθῇ ἐπιπροσθέτως πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς ἰδεολογίας, εἶναι τοῦτο. Ἐάν θέλωμεν νὰ σωθῶμεν ἀπὸ τοὺς ἐπικρεμαμένους κινδύνους θὰ πάρωμεν τὸν Χριστιανισμόν καὶ ὡς ἰδεολογίαν ἀλλὰ καὶ ὡς δύναμιν διὰ τὸν ἡρωϊσμόν τῆς θυσίας. Εἰς τὸ τέλος τῆς ἀναλύσεως, τὸν Χριστιανισμόν θὰ τὸν πάρωμεν ὡς ὀργανικὴν ὀλότητα ὅπως ἔχει, καὶ μέσα εἰς τὴν διδασκαλίαν του οὐσιῶδες εἶναι, ὅτι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ὡς μόνον μέλημα ἔχει πῶς θὰ σώσῃ τὴν ζωὴν του, αὐτὸς ἀκριβῶς θὰ χάσῃ τὴν ζωὴν του. «Ὅς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι ἀπολέσει αὐτήν, ὅς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ Ἐὐαγγελίου οὗτος σώσει αὐτήν»!

ΠΑΡΑΣΤΡΑΤΗΜΕΝΟ ΠΑΙΔΙ

Πολὺ ὀρθὴ καὶ ἀξίεπαινος ἦτο ἡ πρωτοβουλία τῆς «Ἐταιρείας Προστασίας Ἀνηλίκων», καθιέρωσις τῆς ἐβδομάδος 4—11 Μαΐου διὰ τὸ «παραστρατημένο παιδί».

Ὅλαι αἱ ὁμίλιαὶ πού ἔγιναν κατὰ τὴν

ἐβδομάδα αὐτὴν καὶ ὅλα ὅσα ἐγράφησαν γύρω ἀπὸ τὸ σπουδαιότατον αὐτὸ κοινωνικὸν ζήτημα διεπνέοντο ἀπὸ μίαν ἀδολον ἀγάπην καὶ ἓνα πραγματικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὸ παιδί αὐτό, τὸ ὁποῖον εἶναι μέλος τῆς κοινωνίας καὶ κατὰ κανόνα δὲν εὐθύνεται διὰ τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται. Ἡ κοινωνία ὁμως, τῆς ὁποίας γέννημα καὶ θρέμμα εἶναι τὸ παιδί, πρέπει νὰ σκεφθῇ σοβαρῶς καὶ νὰ ἐργασθῇ θετικῶς διὰ τὴν ἀποκατάστασιν του καὶ τὴν ὁμαλὴν ἐξέλιξιν του.

Καὶ ὅταν ὁμιλοῦμεν περὶ τῆς κοινωνίας, δὲν πρέπει νὰ ῥίπτωμεν τὴν εὐθύνην εἰς τὸ σύνολον καὶ ἐπομένως εἰς τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ τὸ καλύτερον εἶναι νὰ σκεπτόμεθα τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν μας καθ' ἑνάς, διότι ὅλοι εἴμεθα ὑπεύθυνοι νὰ συντελέσωμεν μὲ ὅλας μας τὰς δυνάμεις διὰ νὰ ἔχωμεν εὐτυχισμένην τὴν αὐριανὴν Ἑλλάδα.

Ἄς γίνῃ λοιπὸν καὶ ἡ «ἐβδομάς διὰ τὸ παραστρατημένο παιδί» ἀφορμὴ περισσοτέρας καὶ σοβαρωτέρας θετικῆς προσφορᾶς διὰ τὴν πνευματικὴν μας ἐξυγιάνσιν, μὲ τὴν γενικωτέραν ἔκτασιν πού μᾶς εἶναι ἀπαραίτητος!

ΧΡΥΣΟΙ ΓΑΜΟΙ

Εἰς ἓνα γερμανικὸν περιοδικὸν τῆν «Εἰκονογραφημένην τοῦ Μονάρχου», ἐδημοσιεῦθη πρὸ καιροῦ μία σειρὰ ἀπὸ φωτογραφίας μὲ ἱστορίαν ἀξίαν πράγματι νὰ τὴν προσέξωμεν.

Ἐνα συζυγικὸν ζεῦγος χωρικῶν τῆς Βαυαρίας, ἐώρτασε τὴν πεντηκοστὴν ἐπέτειον τῶν γάμων του. Δημοσιεῖται λοιπὸν εἰς τὸ ὡς ἄνω περιοδικὸν μία φωτογραφία, πού παρουσιάζει τὸ ἐορτάζον ζεῦγος μέσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἰς τὴν εἰδικὴν ἐορτικὴν λειτουργίαν πού ἔγινε διὰ τὸ γεγονός. Προσέξατε τώρα : Ἡ ἐκκλησία, εἶναι ἀκριβῶς αὐτή, ὅπου τὸ ἴδιον αὐτὸ ζεῦγος, πρὸ πενήντα ἐτῶν, ἐτέλεσε τοὺς γάμους του. Ὁ λειτουργὸς ἱερεὺς, εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος καὶ ἠύλόγησεν πρὸ πενήντα ἐτῶν τὸν γάμον. Καὶ εἶναι θεῖος τῆς νύμφης! Συλλειτουργοῦν μαζί του ἄλλοι τρεῖς ἱερεῖς. Εἶναι υἱοὶ τοῦ ἐορτάζοντος ζεύγους! Διακονοῦν δύο νεαροί.

Εἶναι ἔγγονοι τοῦ ζεύγους! Καὶ γύρω, συμπροσεύχονται τριάντα ἀπόγονοι, παιδιὰ καὶ ἐγγόνια, τὰ ὁποῖα ὅλα μαζεμμένα ἐώρασαν τὸν χρωσοῦν αὐτὸν γάμον τῆς οἰκογενείας Krottenthaler, γάμον τὸν ὁποῖον δικαίως ἐθεώρησεν ὡς καύχημα ὅλο τὸ χωριό!

Καὶ μόνον τὸ χωριὸ αὐτό; Ὁ πολιτισμός μας δλόκληρος, καὶ τέτοια ἔχει ὡς παρηγορίαν, ὡς βεβαίωσιν ὅτι δὲν ἐξέφτισεν ἀκόμη ἐντελῶς κάθε τι πὺ ἦτο χρυσῆ παράδοσις καὶ ἀσάλευτον θεμέλιον!

ΔΕΝ ΤΑΙΡΙΑΖΕΙ ΚΑΘΟΛΟΥ

«Ἡ χώρα μου ἐξέφυγεν ἀπὸ δύο παγκοσμίους πολέμους καὶ ὁ λαὸς μας εἶναι πάρα πολὺ μὲ τὸν ἑαυτὸν του ἀπησχολημένος. Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον ἠμπορεῖ νὰ μᾶς σώσῃ εἶναι μία χριστιανικὴ ἀφύπνισις». Πρὸς τὰ ὑπέροχα αὐτὰ λόγια πὺ εἶπε προσφάτως ὁ Βασιλεὺς Γουσταῦος τῆς Σουηδίας, δυσκόλως, πολὺ δυσκόλως ἠμπορεῖ νὰ συμβιβασθῆ κατὰ πὺ τελευταίως ἦλθεν ἐδῶ ὡς προῖον τῆς σουηδικῆς τέχνης, ἓνα ἀξιοθρήνητον πράγματι φίλμ, τὸ ὁποῖον προεβλήθη εἰς τοὺς ἀθηναίκοὺς κινηματογράφους.

Δὲν πρόκειται τώρα περὶ τῆς, ἀπὸ ἀπόψεως τῶν λεγομένων σκανδαλιστικῶν σκηνῶν, κατωτερότητος. Ἀνῆκει καὶ ἡ ταῖνια αὐτῆ εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν φίλμ, τῶν ὁποίων κύριον συστατικὸν εἶναι ἡ κανθαριδίη καὶ ὡς πρὸς τὰ ὁποῖα... «πάρε τὸ ἓνα καὶ κτύπα τὸ ἄλλο». Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον προκαλεῖ ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν εἶναι ὅτι τὸ σουηδικὸν αὐτὸ «ἔργον» ἀποτελεῖ ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ Χριστιανισμοῦ κατὰ τρόπον κατώτερον πάσης κριτικῆς.

Ἐνας πάστωρ σουηδικοῦ χωριοῦ, ὑπέροχος τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς, ὅσον ἀφορᾷ τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο φύλων, παρουσιάζεται εἰς τὸ φίλμ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ὑποτίθεται ὅτι προκαλεῖ τὴν ἀγανάκτησιν ὅλου τοῦ χωριοῦ. Καταβάλλεται δὲ φροντίς ὥστε ὁ ἐκπρόσωπος αὐτὸς τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς νὰ εἶναι ἐντελῶς ἀντιπαθῆς εἰς ὅλας του τὰς ἐκδηλώσεις. Ἄλλο τώρα, ὅτι παρ' ὅλα

αὐτά, εἰς τὸ τέλος - τέλος καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν πλοκὴν τοῦ μύθου, δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ καταλάβῃ πὺ τέλος πάντων εἶχε λάθος ὁ πάστωρ.

Τὴν Σουηδῖαν γνωρίζομεν, ἀνεξαργήτως τῆς ἄλλης πολυτίμου ἱστορικῆς συμβολῆς τῆς εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμόν, ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, ὅλως ἰδιαιτέρως, ἀπὸ τὴν θαυμασίαν δρᾶσιν τοῦ Σουηδικοῦ Ἐρρυθροῦ Σταυροῦ κατὰ τὴν κατοχὴν, δρᾶσιν τὴν ὁποῖαν ἐνθυμούμεθα πάντοτε μὲ εὐγνωμοσύνην. Θὰ μᾶς ἐπιτραπῆ, λοιπόν, τώρα νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι τὸ φίλμ αὐτὸ δὲν ταιριάζει καθόλου, μὰ καθόλου, μὲ τὴν θαυμαστὴν εἰκόνα τῆν ὁποῖαν ἔχομεν διὰ τὸν σουηδικὸν πολιτισμόν. Καλύτερα νὰ μὴ μᾶς ἔρχονται τοιαῦτα δυσφημιστικὰ προϊόντα. Ἀσφαλῶς ἡ Σουηδία ἔχει πολὺ καλύτερα δείγματα τῆς καλλιτεχνικῆς τῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς νὰ μᾶς στείλῃ, ἀπὸ τὰ τοιαῦτα κατασκευάσματα!

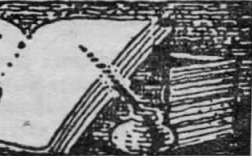
ΧΡΕΟΣ ΙΕΡΟΝ

Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι ἕως ὅτου δημοσιευθῆ τὸ παρὸν σημείωμα τὸ θέμα θὰ ἔχῃ ὀριστικῶς πλέον τακτοποιηθῆ. Ἀλλὰ πάντως τὸ ζήτημα τοῦ φαρμάκου κατὰ τῆς φυματιώσεως ἐπέρασεν ἀπὸ περιπετειᾶς πὺ ἐξέθεσας τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ τόπου μας.

Πόσον φοβερὰ πληγὴ διὰ τὴν φυλὴν μας εἶναι ἡ φυματιώσις δὲν χροιάζεται βεβαίως νὰ τὸ τονίσωμεν ἡμεῖς. Τὸ δρᾶμα τοῦ φυματικοῦ εἶναι γνωστὸν καὶ πᾶσα περιγραφή του θὰ εἶναι ἀνίκανος νὰ ἀποδώσῃ τὴν τραγικότητα τοῦ πράγματος. Καὶ ἰδοὺ, ὅτι ἦλθεν αἰφνιδίως μία εἰδησις ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν, ὅτι εὐρέθη ἓνα φάρμακον, τὸ ὁποῖον ἀνεξαργήτως διαταγμῶν ὡς πρὸς τὸν βαθμὸν τῆς ἐνεργείας — εἶναι πάντως δραστικὸν καὶ ἀποτελεῖ σημαντικὴν βοήθειαν.

Καί, ἀντὶ νὰ ἐπακολουθήσουν ἀμέσως αἱ ἐπιβαλλόμεναι ἐνεργεῖαι διὰ νὰ μάθωμεν ὅλοι — καὶ πρὶν ἀπὸ ὅλους οἱ ἀγωνιῶντες πάσχοντες καὶ οἰκεῖοι των — κατὰ τρόπον ὑπεύθυνον, σαφῆ καὶ συνεπῆ, τί ἀκριβῶς συμβαίνει, ἀρχίζει τὸ μαρτύριον

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ...

(ΤΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΠΟΥ ΜΑΣ ΣΤΕΛΝΟΥΝ)

Στό περιοδικό «Βίαις» (μηνιαίο ὄργανο τῆς Ἐνώσεως ἐκπαιδευτικῶν Ἀλεξανδρείας καί Κάτω Αἰγύπτου) πού μᾶς τὸ στέλνει, ὅπως καί τὰ παρακάτω, τὸ «Πρακτορτεῖο Πνευματικῆς Συνεργασίας», ἓνα σύντομο ἀρθράκι (Χρ. Ι. Κυριακίδη: «Ἄγχος») ὑπογραμμίζει τὴν τρομακτικὰ ἐπικίνδυνη μεταβολὴ πού παρατηρεῖται στὴν ψυχολογία τοῦ μεταπολεμικοῦ ἀνθρώπου, τοῦ κυριαρχημένου ἀπὸ τὸ ἄγχος. Διαπιστώνει τὶς ψυχικὰ ἀναπηρίες πού προκαλοῦνται στὰ παιδιά καί στέκει μὲ φόβο μπροστὰ στὸ ἐρώτημα ποῖα θά-

ναί ἢ μελλοντικὴ τύχη τοῦ ἀνθρώπου. «Στὸ τραγικὸ αὐτὸ ἐρώτημα», καταλήγει, «κάνεις ὑπεύθυνος δὲν μπορεί νὰ δώσῃ ἀπάντησι. Τέτοια θὰ δώσῃ ὁ χρόνος καί μόνο. Σ' ἐμᾶς δὲ, ἀπόκειται εἶναι ἡ εὐχὴ γιὰ ἓνα θαῦμα».

Σωστό εἶναι, βέβαια, αὐτὸ—ἀπὸ τὴν ἀποψηδὴ τὴν ψυχικὴ κατάπτωσι τοῦ ἀνθρώπου μόνο ὑπερφυσικὰ μέσα μποροῦν νὰ τὴν γιαιτρέψουν. Πραγματικά, ἔχουμε ἀπόλυτη ἀνάγκη ἀπὸ ἓνα θαῦμα.

Ἄλλὰ τὸ θαῦμα αὐτὸ εἶναι τὸ χριστιανικόν. Τὸ ὠραιότερο ἀπὸ τὰ θαῦματα—ἀφοῦ δὲν μᾶς ἀφίνει στὴν ἀγони, παθητικὴ προσδοκία, ἀλλὰ μᾶς καλεῖ συνεργούς του. Καί εὐτυχῶς, τὸ θαῦμα αὐτὸ ἔχει ἀρχίσει κιόλα νὰ συντελεῖται...

τῆς ἀβεβαιότητος. Πότε σιωπὴ ἄτοπος καί δίδουσα λαβὴν εἰς ὑπονοίας, πότε ἀνακοινώσεις μὲ «ἤξεις-ἀφίξεις» καί ὑπεκφυγὰς, καί πότε δηλώσεις, ὅτι τὸ φάρμακον δὲν ἐνεκρίθη, διότι τὸ τάδε πιστοποιητικὸν δὲν εἶχεν ἐπισυναφθῆ εἰς τὴν αἴτησιν ἢ τὸ τάδε γραμμάτιον ἔλειπεν ἢ τὸ χαρτόσημον δὲν ὑπῆρχεν, ὑπεκφυγαί δηλαδή αἱ ὁποῖαι δείχνουν ὅτι κάτι ἀποκρύπτεται. Καί δὲν ἠμποροῦμεν βέβαια νὰ ζητήσωμεν ἀπὸ ἀνθρώπους πού ζοῦν μέσα εἰς συνεχῆ ἀγωνίαν, νὰ ἔχουν τὴν ἐμπιστοσύνην καί ψυχραιμίαν, ὥστε νὰ πείθουν μόνοι των πλέον τὸν ἑαυτὸν των, ὅτι τὸ ἀποκρυπτόμενον εἶναι καλόν. Καί ἤτο στοιχειώδες καί ἱερὸν χρέος ἀπόρροια, νὰ ἔχη κινητοποιηθῆ τὸ πᾶν ἐντὸς ὧρων, ὥστε εἰ δυνατόν, κάθε φυματικὸς νὰ ἔχη χωρὶς τὴν παραμικρὰν ἀναβολὴν καί μὲ κάθε δυνατὴν εὐχέρειαν τὸ φάρμακον αὐτὸ εἰς τὴν διάθεσίν του.

Οἰαδήποτε ἄλλη τακτικὴ εἶναι ἐγκλημα. Οὐδὲ ἀποτελεῖ οἰαδήποτε μείωσιν τοῦ ἐγκλήματος ἢ ἀνάμειξι στοιχείων κρατικῶν δηθεν συμφερόντων, ζητημάτων ὠφελείας τοῦ κράτους ἢ οἰκονομίας τοῦ συναλλάγματος ἢ ἄλλων παρομοίων!

Ἡ ΕΠΑΡΧΙΑ..

Λυπούμεθα πολὺ διότι τώρα μόλις ἤλθεν εἰς τὰ χεῖρα μας ἓνα βιβλίον πού

πράγματι εἶναι ἐξαιρετικόν καί πρέπει νὰ τὸ προσέξωμεν ἰδιαίτερος. Ὁ συγγραφεὺς του ὁ κ. Κοσμάς Ἀντωνόπουλος δικηγόρος, εἶναι Ἐπαρχος εἰς μίαν ἐσχατιὰν τῆς ἑλληνικῆς γῆς εἰς τὸ Δελβινάκι τῆς Ἡπείρου ὅπου μετετέθη ἀπὸ ἄλλην ἐσχατιὰν τῆς Μακεδονίας.

Θέμα τοῦ βιβλίου εἶναι: «Ἡ ἐπαρχία. Ἑλλάδα δὲν εἶναι μονάχα ἡ Ἀθήνα». Περιεχόμενον του, ἡ μελέτη ὅλων τῶν εἰδικῶν ζητημάτων πού ἀπασχολοῦν τὴν ἐπαρχίαν ἀπὸ τῶν καθαρῶς ὑλικῶν μέχρι τῶν πνευματικωτέρων, ἀπὸ τῶν θεμάτων τῆς ὑγιεινῆς τοῦ χωριοῦ, μέχρι τῆς ἀνάγκης τῆς προσοχῆς εἰς τὴν νεολαίαν καί τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἱερέως τοῦ χωριοῦ. Ἐπίσης εἰδικὸν κεφάλαιον εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ χωριοῦ. Ἄλλ' ἀκόμη προβάλλει πλοῦτος πρᾶγματι θεμάτων, ὁ ὁποῖος ἀπαρτίζει τὸ διάγραμμα τοῦ βιβλίου αὐτοῦ.

Ἀκριβῶς διότι δὲν τὸ ἐπροσέξαμεν ἔως τώρα, ἢ παροῦσα στήλη θεωρεῖ ὑποχρεωσίν της νὰ παροῦσῃ τὸ ὠραῖον αὐτὸ βιβλίον, νὰ συγχαρῆ μὲ ὄλην της τὴν καρδίαν τὸν συγγραφέα καί νὰ τοῦ εὐχηθῆ κάθε προκοπὴν εἰς τὴν ἀποστολήν του. Καί νὰ συστήσῃ τὴν μελέτην τοῦ βιβλίου αὐτοῦ εἰς ὅλους ὅσοι χειρίζονται ἀρμοδιότητος σχετικὰς μὲ τὴν ἑλληνικὴν ἐπαρχίαν, ἀρμοδιότητος διοικητικῆς ἢ — καί πρὸ πάντων — πνευματικῆς.

z. n.

Ἡ «Φυσιολάτρης» δίνει πληροφορίες γιὰ τίς γιορτές πού ὄργάνωσε τὸ ὁμώνυμο τὸ ἐκδρομικὸ σωματεῖο σὲ μερικὰ ἀπὸ τὰ χωριά πού ἐπισκέπτεται. Ἡ ἰδέα εἶναι πραγματικὰ καλή. Ὁ κόσμος αὐτὸς πού μετακινεῖται καθὼς Κυριακῆ ἀπὸ τίς πολιτεῖες πρὸς τὸ βίαιτρο, θῆπρες νὰ μὴν περιορίσῃ τὸ ρόλο του μόνο στὸ φύτρεμα μερικῶν δένδρων. Ἀφοῦ ἔρχεται σ' ἐτικουνονία μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ ὑπαίθρου, τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς πού τόσα τοὺς χρωστάμε καὶ πού τόσο τοὺς ἔχουμε ἀγκαταλείψει, δὲν μπορεῖ νὰ μὴ τοὺς μεταδώσῃ κιτὶ ἀπὸ τὸ ἄσωτηρικό του περιεχόμενο—ἀν ἔχῃ φυσικά.

* *

Μιά ξεχωριστὰ ὠραία ἔκδοσι εἶναι τὸ «Συμπόσιο», πού παίρνει ἰδιαιτέρη σημασία ἀφοῦ μᾶς ἔρχεται ἀπὸ τὴν Πάτρα. Ἐκδίδεται ἀπὸ τὴν «British Academy Patras» μὲ ἑλληνικὰς καὶ ἀγγλικὰς συνεργασίας.

* *

Ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ ἐπαρχία (ἀπὸ τὰ Χανιά) μᾶς ἔρχεται καὶ ἡ «Κρητικὴ Ἑστία». Κι' ἕνα ἄρθρο μὲ τὸν τίτλο «Ἐνοπήλῃ Ἀθῆνᾶ» φανερῶναι καὶ σωστὴ κατεύθυνσι καὶ μαχητικότητά. Ἀντιγράφω μιά χαρακτηριστικὴ παράγραφον: «Νὰ μοχθήσῃς γιὰ τὸ ἀνάθεσμα τῆς Πνευματικῆς στάθμης τοῦ λαοῦ σου κι' οὕτε νὰ ἡσυχᾶσῃς ἀν τὸ πνεῦμα δὲν ἐξορροπήσῃ τὸ σκέλος τῆς Μηχανῆς, κι' ἀν ἡ Μηχανὴ δὲν τεθῆ στὴν ὑπηρεσία τοῦ Πνεύματος».

Π.ΚΛ.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

κ. Σ. Π. εὐκ. Ἐν τ. αὐθ. α. Τὸ ποιημὰ σας, τὸ ἀφιερῶμένο εἰς τὴν μνήμην τοῦ ποιητοῦ Γ. Βερίτη, ἀνεξαρτήτως τῶν ἐλλείψεων πού παρουσιάζει, συνεκίνησεν ἄλους μας.—κ. Α. Κ. Ἐν τ. αὐθ. α. Τὸ ποσὸν τῆς μουσικότητος πού ἐμφανίζει τὸ ποιημὰ σας, προσίδει ἐπὶ διαβάσει πού ηθικὰ προσόντα, τὰ ὅποια θὰ ἀξιοποιήθουν πληρέστερον ὅταν δώσετε οὐσιαστικότερον περιεχόμενον εἰς τοὺς στίχους σας.—δ. Δ. Χ. Π. εἰρ. αἰ. δ. Τὸ «Ἀνοιχτάκι Προσκύνημα» ὡς λογοτεχνικὴ ἔχει τὰ στοιχεῖα ἐνός ἀφηγηματοῦ πού ἐγράφη μὲ ποιητικὴν διάθεσιν. Περισσότερον ὅμως ἀποδοτικὴ ἂν ἀποβῆ ἡ προσπάθειά σας ἐάν ἀσχοληθῆτε μὲ θέματα τῆς ἐποχῆς μας. Προσέξτε τὴν καλὴν χρῆσιμοποίησιν τῶν ἐπιθέτων, τὸ «καιοπηλὰ βήματα», «φατίζον χιμαρικάς», «βαρὸ φῶς» δὲν ἔχουν τὴν θέσιν των.—κ. Κ. Κ. ὑ. ρ. ι. α. κ. Ἡ ρ. α. κ. εἰ. ο. ν. Ἀναμφίβολος, καὶ πρέπει νὰ ἀπαλλάξετε τὴν ποιητικὴν σας διάθεσιν ἀπὸ τὴν ροπὴν πρὸς στίχοπλασίαν, ἢ ὅποια ποτὲ δὲν ὀφείλῃ εἰς ποιητικὴν δημιουργίαν.—κ. Θ. Ἐ. Ἐ. ἰ. α. τ. Ἐν τ. αὐθ. α. Ἀπὸ τὰ σταλένια ξεχωρίζομε τὴν πρώτην στροφὴν τοῦ «Γιατὶ».—κ. Δ. η. μ. Μ. α. σ. ο. ῥ. Ἐν τ. αὐθ. α. Τὸ σταλὲν δεικνύει καλὴν ποιητικὴν ἐξέλιξιν. Διὰ τὴν κατασπῆ ὅμως δημοσιεύσιμον χρειάζεται ἐπεξεργασίαν ἐκ νέου.—κ. Φ. α. ν. Τ. ζ. ο. ἰ. τ. Πύργον. Μὲ ἰδιαιτέρην χαρὰν, ἐλάβομεν μετὰ μακρὰν διακοπῆν, τὴν πλουσίαν καὶ ἀξιόλογον συνεργασίαν σας, ἢ ὅποια προσίδει τὴν ἐργασίαν, πού ἔγινε ἐκ μέρους σας, ὅπως γράφετε, κατὰ τὸ διαρρηθὲν διάστημα. Καλύτερα:

τὸ «Ἡρῆς», «Ἀναγέννησις», «Τὸ δνομά του».—δ. Δ. α. μ. ψ. α. ρ. Ἄσσο ν. Κορινθίας. Δὲν πρέπει νὰ γράφετε πολλά, ἢ εὐχάριστα μὲ τὴν ὅποian ἐπιτυγχάνετε τὴν ὁμοιοκαταληξίαν, καθὼς καὶ ἡ φυσικὴ μουσικότης τῶν στίχων σας ἐνδέχεται νὰ σὰς ὀδηγήσουν εἰς ὄχι καλὸν δρόμον.—κ. Γ. Σ. π. ῥ. Ἐν τ. αὐθ. α. Σὰς συγχαίρομεν καὶ διὰ τὴν ἐμπνευσιν πού ἔχετε νὰ πάρετε ὡς θέμα σας τὸν πόνον τῶν σκληρωμένων παιδιῶν μας καὶ διὰ τὴν καλὴν ἀπόδοσιν. Ἡ ἴη καὶ ἡ 3η στροφὴ ἰδιαιτέρως καλῆ.—κ. Γ. Σ. ε. β. α. σ. τ. Θεσσαλονίκη ν. Ἀξιόλογος ἡ ἐπίδοσις σας. Καλύτερον ἀπὸ τὰ σταλένια τὸ «Ἡρῆς ἀπόψε». Ἐχει μίαν ἰδιαιτέρην ποιητικὴν χάριν.—κ. Κ. Ι. Τ. σ. α. σ. Ἀ. τ. ρ. α. τ. Τὸ «Ἰονατιστὸς» μολοντὶ ἔχει ἑλαττὰ πρὸς τὸν ἀποδοτικὸν τῆς τεχνικῆς ἀριότητος, ὡς ποιήμα δὲν ἀποτελεῖ ἐπιτυχὴ ἀπόδοσιν τοῦ μεγάλου θέματος, τὸ ὅποion χειρίζεσθε εἰς τοὺς στίχους σας.—κ. Δ. η. μ. Β. κ. α. λ. Σ. Γ. Γ. 918 η. Εὐχάριστοῦμεν διὰ τὰς εὐχὰς σας καθὼς καὶ διὰ τὰς ὑποδείξεις. Διὰ τὸ ποιημὰ σας ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἡ τελευταία στροφὴ, λόγῳ κακῆς φραστικῆς διατυπώσεως, δὲν εὐρίσκειται εἰς ἐνότητά μὲ τὰς προηγούμενας.—κ. Δ. η. μ. Πα. α. β. Λ. α. ῥ. ἰ. ο. ν. Τὸ «Ὁ δρόμος» εἶναι γραμμένον μὲ ἕνα ἰδιότυπον καὶ προσωπικόν ὄψος. Μέσα εἰς τὴν ἀπλότητα τοῦ ἔχει μίαν ἰδιάζουσαν λυρικὴν νότον. Προσέξτε ὅμως μερικὰ φραστικὰ λεπτομερεῖα, αἱ ὅποια καταστρέφου τὴν ποιητικὴν ἀτμόσφαιραν.—κ. Α. Κ. ὑ. ρ. κ. Θεσσαλονίκη ν. Τὸ σταλὲν εἶναι κἄπως ἄτονον. Ὡς προσπάθεια ὅμως ἀποτελεῖ μίαν καλὴν ἐπίδοσιν.—δ. Ἀ. ρ. ε. τ. Κριτὰ. Ἐν τ. αὐθ. α. Μὲ τὴν νέαν σας προσπάθειαν σημειώνατε πρόδον εἰς τὸ ζήτημα τῆς τεχνικῆς. Αἱ εἰκόνας ὅμως τὰς ὅποιας παρουσιάζετε, δὲν εἶναι ἐπιτυχεῖς, διότι, μολοντὶ ἔχουν χάριν καὶ παιδικὴν ἀπλότητα, δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὸ ὑψηλότερον νοήμα πού θέλετε κατ' οὐσίαν νὰ ἐκφράσετε.—δ. Β. Ι. ο. λ. Κ. ὠ. ν. σ. τ. Ἐν τ. αὐθ. α. Ἀπὸ τὰ δύο νέα σας ποιήματα περισσώτερον ἐπιτυχὲς τὸ «Πρὸς τὸ φῶς». Εἶναι τὸ καλύτερον ἀπ' ὅσα μᾶς ἔχετε σταλεῖ. Ὁ τελευταῖος του ὅμως στίχος θέλει κάποιαν διόρθωσιν.—κ. Τ. α. σ. Ν. π. ε. ρ. Π. εἰρ. αἰ. εἰ. ρ. αἰ. Εὐχάριστος βλέπομεν τὴν πρόδον πού σημειώνατε εἰς τὴν ποιητικὴν σας ἐπίδοσιν.—κ. Ν. Ι. κ. Γ. ι. α. τ. ρ. Θεσσαλονίκη ν. Ἐν σχέσει μὲ τὸ προηγούμενον ποιήμα σας τὸ σταλὲν ὀστερεῖ. Ἐκτός τοῦ εἶναι ἐκτενέες εἶναι καὶ ἀτεχνον.—κ. Α. Κ. Κ. α. ν. ρ. Κοζάνη ν. Τὸ «Ἀναστάσιμον ἑγέρτηριον» ἔχει τεχνικὴν ἀριότητα. Ὑστερὰ ὅμως εἰς τὴν φραστικὴν διατύπωσιν. Ἐάν τὸ ἐπεξεργασθῆτε καὶ πάλιν, ἡμπεροῦν νὰ ἀποδοθῆ καλύτερα. Ἡ ἴη, 3η καὶ 4η στροφὴ πού εἶναι αἱ περισσώτερον ἀρτίαι θὰ σὰς βοηθήσουν νὰ διορθώσετε καὶ τὰς ὑπολοίπους.—κ. Κ. λ. Θε. ο. χ. Θεσσαλονίκη ν. Σὰς εὐχαριστοῦμεν δι' ὅσα μᾶς γράφετε. Ἐπιζήσομεν ὅτι ἡ πνευματικὴ ἐποπὴ τὴν ὅποian ἀπεκτησάτε, ὅπως γράφετε, μὲ τὰς «Ἀκτίνας», θὰ ὤθησῃ τὴν ἀναμφισβήτητον ποιητικὴν σας διάθεσιν εἰς οὐσιαστικώτεραν δημιουργίαν. Ἡ ποιητικὴ ἀπόδοσις τοῦ «Μετὰ τὴν μάχην» ἰκανοποιητικὴ.—κ. Χ. ἰ. Ι. Π. ο. ν. ο. ῥ. Β. Τ. Σ. Ἐ. ἰ. ο. ν. Ἀπὸ τὰ ποιημὰτά σας τὸ «Στὴ Γλυκεῖα Πατρίδα» καὶ «Νίκη» δὲν εἶναι ἐπιτυχῆ. Τὸ «Τὸ χωριό μου» ὡς παιδικὸν ποιήμα ἀποτελεῖ μίαν πολὺ καλὴν ἐπίδοσιν. Αἱ πρῶται πάντε στροφαὶ εἶναι ἐπιτυχεῖς, αἱ ὑπόλοιποι ὀστεροῦν.

Παρακαλοῦνται οἱ κ. κ. συνδρομηταί, δπως, ἐν περιπτώσει ἀλλαγῆς τῆς διευθύνσεως των, γνωρίζουν τοῦτο ἐγκαιρῶς εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ περιοδικοῦ διὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ τεύχους εἰς τὴν νέαν διευθύνσιν των.

Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνωσεως Ἐπιστημονων» — Ἐκδ. Χριστ. Ἐθ. «Ἀκτίνες». Γραφεῖα: δόξ. Καρύστη 14, Ἀθῆναι (1) Τηλ. 35-023—Θεσσαλονίκης: Ἄγ. Σοφίας 38.—Πειραιῶς: Τσαμαζοῦ καὶ Κολοκοτρώνη 67.—Γπεύθυνος: Δ. Γ. Σταμάτης, κατοικία Φαβιέρου 39α, Ἀθῆναι (1).—Ἔτησίαν συνδρομὴ δρχ. 25.000, ἐξωτερικῶς δολλ. 3.—Προστ. τυπογραφίου: Δ. Παπακωνσταντίνου, Μαυρομηχάλη 176.—Χειρῶγραφα, δημοσιεύματα ἡ μὴ, δὲν ἀπιστρέφονται.

Τυπ. «Ἑλληνικῆς Ἐκδοτικῆς Ἐταιρείας» Α. Ε. Παπαδιαμαντοπούλου 44
Ἐκμητάλλευσις: Ἀλεξάνδρου Φιλοπούλου